

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΝΙΑΙΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ
Π/ΘΜΙΑΣ & Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Α'

Ταχ. Δ/ση: Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη: 15180 Μαρούσι
Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr
Πληροφορίες: Αν. Πασχαλίδου
Τηλέφωνο: 210-3443422

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθ. Προτεραιότητας:

Αθήνα, 01-10-2013
Αρ. Πρωτ. 139610/Γ2

ΠΡΟΣ:

- Δ/νσεις Δ/θμιας Εκπ/σης
- Γραφεία Σχολικών Συμβούλων
- Γενικά Λύκεια (μέσω των Δ/σεων Δ/θμιας Εκπ/σης)

ΚΟΙΝ.:

- Περιφερειακές Δ/νσεις Εκπ/σης
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Αν. Τσόχα 36
11521 Αθήνα

ΘΕΜΑ: Οδηγίες για τη διδασκαλία μαθημάτων του Γενικού και του Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Μετά από σχετική εισήγηση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (πράξεις 24/2013 και 32/2013 του Δ.Σ.) σας αποστέλλουμε τις παρακάτω οδηγίες σχετικά με τη διδασκαλία μαθημάτων Γενικού και του Εσπερινού Γενικού Λυκείου. Συγκεκριμένα:

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση του μαθήματος είναι η διδασκαλία της ύλης χωρίς χάσματα και ασυνέχειες. Η αποσπασματικότητα δεν επιτρέπει στους μαθητές να κατανοήσουν τη σχέση που συνδέει μεταξύ τους τα ιστορικά γεγονότα ούτε το πλέγμα των συνθηκών υπό τις οποίες αυτά συντελέστηκαν. Για τον λόγο αυτό πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για ολοκλήρωση της ύλης μέσα στο διδακτικό έτος. Επειδή όμως σε πολλές περιπτώσεις η συστηματική διδασκαλία όλου του βιβλίου καθίσταται αδύνατη λόγω αντικειμενικών προβλημάτων προτείνεται ως απολύτως αναγκαία η διδασκαλία των κατωτέρω ενοτήτων. Όσον αφορά τις ενότητες που δεν έχουν συμπεριληφθεί στη διδακτέα ύλη, θεωρείται αυτονόητο ότι ο/η εκπαιδευτικός θα μεριμνήσει ώστε, μέσα από μια ευσύνοπτη προσέγγιση των βασικών στοιχείων τους, να διασφαλισθεί η συνέχεια και η συνοχή της ιστορικής αφήγησης.

Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη για όλες τις τάξεις ότι οι ιστορικές πηγές που περιέχονται στα σχολικά βιβλία ιστορίας δεν αποτελούν προέκταση της αφήγησης του βιβλίου και επομένως δεν πρέπει να διδάσκονται ως επιπλέον γνωστικά στοιχεία, των οποίων ζητείται κατά τις εξετάσεις η εκμάθηση, αλλά αποτελούν μεθοδολογικά εργαλεία για την άσκηση της κριτικής σκέψης των μαθητών.

Α΄ τάξη Γενικού Λυκείου και
Α΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

(Από τους προϊστορικούς πολιτισμούς της Ανατολής έως την εποχή του Ιουστινιανού)

I. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

2. Η Αίγυπτος (σελ.20-30)

II. ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Από τους προϊστορικούς χρόνους έως και το Μ. Αλέξανδρο

1. Ελληνική προϊστορία

1.2. Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός: (σελ. 65-75)

2. Η αρχαία Ελλάδα (από το 1100 ως το 323 π.Χ.)

2.1. Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.), (σελ. 76 – αρχή 77), Ο πρώτος ελληνικός αποικισμός (σελ.78-80), Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση (σελ.80-82), Ο πολιτισμός (σελ.82-83)

2.2. Αρχαϊκή εποχή (750-480 π.Χ.), (σελ.84-98)

2.3. Κλασική εποχή (480-323 π.Χ.), (σελ.98-107 και 109-114): το εισαγωγικό τμήμα και η υποενότητα: η συμμαχία της Δήλου - Αθηναϊκή ηγεμονία (σελ.98-100), Η εποχή του Περικλή (σελ.100-102), ο Πελοποννησιακός πόλεμος (431-404 π.Χ.) (σελ.102-103), Η κρίση της πόλης-κράτους (σελ.103-105), Η πανελλήνια ιδέα (σελ.105), Ο Φίλιππος Β΄ και η ένωση των Ελλήνων (σελ.105-107), Το έργο του Μ. Αλεξάνδρου (σελ. 109-111), Ο πολιτισμός (σελ. 111-114)

III. ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ (σελ.124-151)

IV. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΡΩΜΗ

1. Ο Ελληνισμός της Δύσης

1.4. Ο πολιτισμός των Ελλήνων της Δύσης (σελ.161-164)

3. Οι λαοί της ιταλικής χερσονήσου και ο σχηματισμός του Ρωμαϊκού κράτους (8^{ος} - 3^{ος} αι. π.Χ.)

3.1. Η χώρα (σελ.168-169)

3.3 Η ίδρυση της Ρώμης και η οργάνωσή της (σελ.170-172)

3.4. Η συγκρότηση της Ρωμαϊκής πολιτείας-Res publica (σελ. 172-ως αρχή 175)

V. ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ

1. Η ολοκλήρωση της ρωμαϊκής επέκτασης (200-31 π.Χ.)

1.3. Η διοίκηση των κατακτημένων περιοχών (σελ.188-189)

2. Οι συνέπειες των κατακτήσεων

2.2. Οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες (σελ.194-196)

2.4 Οι εμφύλιοι πόλεμοι: το εισαγωγικό τμήμα (σελ.197-198), Πομπήιος και Καίσαρας (σελ. 199-201), Αντώνιος και Οκταβιανός (201-203)

VI. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ (1^{ος} αι. π.Χ. – 3^{ος} αι. μ.Χ.)

Η περίοδος της ακμής (27 π.Χ. – 193 μ.Χ.)

1.1 Η εποχή του Αυγούστου (27 π.Χ.-14 μ.Χ.): Η ισχυροποίηση της κεντρικής εξουσίας (σελ.206-208), Το πολίτευμα και οι στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις (σελ. 208-209).

1.2 Οι διάδοχοι του Αυγούστου (14 – 193 μ.Χ.): το εισαγωγικό τμήμα (σελ.211-212), Η διοίκηση και το δίκαιο (σελ.212-214)

VII. Η ΥΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ (4^{ος} - 6^{ος} αι. μ.Χ.)

1. Η μετεξέλιξη του Ρωμαϊκού κράτους (4^{ος} -5^{ος} αι. μ.Χ.)

1.1. Ο Διοκλητιανός και η αναδιοργάνωση της αυτοκρατορίας (σελ. 234-236)

1.2. Μ. Κωνσταντίνος: Εκχριστιανισμός και ισχυροποίηση της ρωμαϊκής Ανατολής (σελ.236-239)

1.4. Ο εξελληνισμός του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους (σελ.245-247)

1.5. Η μεγάλη μετανάστευση των λαών. Το τέλος του Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους: το εισαγωγικό τμήμα (σελ.247), Το τέλος του Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους (σελ.251)

2. Η εποχή του Ιουστινιανού (6^{ος} αι. μ.Χ.)

2.2 Η ελληνοχριστιανική οικουμένη (σελ. 256-258).

3. Τα γράμματα και οι τέχνες

3.2. Η καλλιτεχνική ανάπτυξη: το εισαγωγικό τμήμα (σελ.261), Η παλαιοχριστιανική τέχνη (σελ. 262-267).

Β΄ τάξη Γενικού Λυκείου και

Β΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ ΚΟΣΜΟΥ 565 – 1815

I. Από το θάνατο του Ιουστινιανού ως την αποκατάσταση των εικόνων και τη συνθήκη του Βερντέν (565-843) (σελ.11-31)

II. Η εποχή της ακμής: από τον τερματισμό της Εικονομαχίας ως το Σχίσμα των δύο εκκλησιών (843-1054)

1. Προοίμιο της ακμής του Βυζαντινού Κράτους (843-867), (σελ.34-35)

3. Κοινωνία (σελ.38-39)

5. Η διεθνής ακτινοβολία του Βυζαντίου (σελ.42-48)

7.Οικονομία και κοινωνία στη Δυτική Ευρώπη. Το σύστημα της Φεουδαρχίας (σελ.50-51).

III. Από το Σχίσμα των δύο εκκλησιών ως την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους (1054-1204)

1. Εσωτερική κρίση και εξωτερικοί κίνδυνοι (1054-1081), (σελ.53-55)
2. Η εσωτερική πολιτική των Κομνηνών (1081-1185), (σελ.55-56)
5. Οικονομικές μεταβολές στη Δυτική Ευρώπη (σελ.61-63)
7. Οι Σταυροφορίες: α. Οι αιτίες (σελ.67-αρχή της 69), δ. Η Τέταρτη Σταυροφορία (σελ.69-70), ε. Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους (σελ.70-71).

IV. Η Λατινοκρατία και η Παλαιολόγεια εποχή (1204-1453). Ο Ύστερος Μεσαίωνας στη Δύση

1. Τα Λατινικά κράτη και η αντίσταση των Ελλήνων (σελ.73-75)
2. Τα Ελληνικά κράτη: Τραπεζούς, Ήπειρος, Νίκαια (σελ.76-77)
6. Οι Οθωμανοί και η ραγδαία προέλασή τους (σελ.85-87)
7. Η άλωση της Κωνσταντινούπολης (σελ. 87-89)

V. Ο Μεσαιωνικός πολιτισμός. Γράμματα, επιστήμες, τεχνολογία, τέχνη (σελ.93-113)

VI. Από την άλωση της Κωνσταντινούπολης και τις Ανακαλύψεις των Νέων Χωρών ως τη συνθήκη της Βεσφαλίας (1453-1648)

2. Αναγέννηση και ανθρωπισμός (σελ.117-121)
3. Ανακαλύψεις (σελ.122-129)
4. Θρησκευτική μεταρρύθμιση (1517-1555), (σελ.129-134)
7. Ο ανταγωνισμός των Ευρωπαϊκών δυνάμεων και ο Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648), (σελ.148-150)
8. Ο πολιτισμός της Αναγέννησης (σελ.151-159)

VII. Από τη συνθήκη της Βεσφαλίας (1648) έως το συνέδριο της Βιέννης (1815), (σελ.161-201)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α΄ τάξη Γενικού Λυκείου και

Α΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Το Π.Σ. για το μάθημα της Λογοτεχνίας στην Α΄ Λυκείου επιδιώκει να δώσει νέες κατευθύνσεις στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας που να συνάδουν με τη φιλοσοφία του Π.Σ. για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση αλλά και να προετοιμάζουν το έδαφος για την ανανέωση του μαθήματος στις δύο επόμενες τάξεις του Λυκείου. Δεν είναι κειμενοκεντρικό, αλλά μαθητοκεντρικό.

Με ποια κείμενα δουλεύουμε στο μάθημα της λογοτεχνίας;

Το παρόν Π.Σ. χρησιμοποιεί ως αφετηρία το Ανθολόγιο Κειμένων της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Α΄ Λυκείου αλλά προτείνει τη συνανάγνωση κειμένων που ανθολογούνται και στα άλλα δύο ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων του Λυκείου. Παράλληλα προτείνονται για τον εμπλουτισμό της διδασκαλίας παράλληλα κείμενα που είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο σε ψηφιακή μορφή. Τούτος είναι ένας άμεσος τρόπος να πολλαπλασιάσουμε τις δυνατότητες επιλογής

κειμένων και να δημιουργήσουμε ενδιαφέρουσες διδακτικές ενότητες. Ταυτόχρονα, το παρόν ΠΣ προτείνει την ανάγνωση ολόκληρων λογοτεχνικών έργων, ενταγμένων στις προτεινόμενες διδακτικές ενότητες.

Τι είναι η διδακτική ενότητα;

Μέχρι τώρα, η μονάδα οργάνωσης του μαθήματος της Λογοτεχνίας ήταν το μεμονωμένο λογοτεχνικό κείμενο που διδασκόταν σε μία διδακτική ώρα ή περισσότερες. Η μονάδα οργάνωσης του ισχύοντος Π.Σ. είναι η διδακτική ενότητα. Η *Διδακτική ενότητα* στηρίζεται σε μια αρχική ιδέα που μπορεί να είναι ένα θέμα ή ένα λογοτεχνικό είδος, πραγματοποιείται μέσα από ένα σύνολο ομοειδών ή ομόθεμων κειμένων και διαρκεί αρκετό χρονικό διάστημα. Προτείνονται τρεις διδακτικές ενότητες για μια σχολική χρονιά. Κάθε διδακτική ενότητα είναι σχεδιασμένη ως project, προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες της λογοτεχνίας και διαρκεί δύο με τρεις μήνες, ανάλογα με τη συχνότητα των ωρών διδασκαλίας και των δραστηριοτήτων που θα γίνουν. Όπως σε όλα τα project, η διδασκαλία των εννοιών αναπτύσσεται σε φάσεις με διακριτή στοχοθεσία. Οι προτεινόμενες διδακτικές ενότητες για την Α΄ Λυκείου είναι: 1) Τα φύλα στη λογοτεχνία. 2) Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση. 3) Θέατρο.

Τι είναι η μέθοδος project;

Μέχρι τώρα, η συνηθέστερη μέθοδος διδασκαλίας της λογοτεχνίας ήταν η μετωπική διδασκαλία με τον καθηγητή να ερμηνεύει το κείμενο ή να εκμαιεύει την ορθή ερμηνεία και τους μαθητές να απαντούν ατομικά σε ερμηνευτικές ή ιστορικές ερωτήσεις. Χωρίς να καταργείται η μετωπική διδασκαλία (ούτε εξάλλου θα ήταν αυτό δυνατόν), επιδιώκουμε οι μαθητές να εργάζονται σε ομάδες και να εκπονούν δραστηριότητες παρά να απαντούν σε ερωτήσεις. Η μεθοδολογική μας προσέγγιση βασίζεται σε δύο παιδαγωγικές μεθόδους: τη *διδασκαλία σε ομάδες* και τη *μέθοδο project*. Η μέθοδος project είναι μία ανοιχτή διαδικασία μάθησης τα όρια και οι διαδικασίες της οποίας δεν είναι αυστηρά καθορισμένα και εξελίσσεται ανάλογα με την εκάστοτε κατάσταση και τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων. Με την υιοθέτηση της μεθόδου project επιχειρείται η μεταφορά του βάρους από τη διδασκαλία στη μάθηση και στην ανακάλυψη, τόσο των μαθητών όσο και των δασκάλων. Η μέθοδος project προϋποθέτει την ανάληψη πρωτοβουλίας εκ μέρους των μαθητών, την *ανακαλυπτική μάθηση* (discovery learning), την ομαδική εργασία των μαθητών, τη συνέχεια της σχολικής εργασίας σε χρόνο μεγαλύτερο της μίας διδακτικής ώρας, την τελική της παρουσίαση στην στενότερη (τάξη ή και σχολείο) ή και ευρύτερη κοινότητα (γειτονιά, πόλη), την αλλαγή του ρόλου του δασκάλου από κύριο καθοδηγητή σε συντονιστή και εμπνευστή της σχολικής εργασίας. Με τη μέθοδο project δίδεται έμφαση στην παραγωγή πρωτότυπου υλικού και κυρίως — αυτό άλλωστε μας ενδιαφέρει στη λογοτεχνία — προσωπικών ερμηνειών των μαθητών.

Ποιες είναι οι φάσεις της διδασκαλίας μιας διδακτικής ενότητας;

Οι φάσεις αυτές είναι συνήθως τρεις:

Α΄ Φάση: *Πριν από την ανάγνωση.* Στη φάση αυτή «χτίζονται οι γέφυρες» μεταξύ κειμένων και μαθητών. Κύριος σκοπός της είναι να δώσει κίνητρα για ανάγνωση που θα ακολουθήσει, και να πλουτίσει τον γνωστικό και πολιτισμικό ορίζοντα των μαθητών, δημιουργώντας ένα πλαίσιο

προβληματισμού που θα διευκολύνει την προσέγγιση του νοήματος. Γίνονται συζητήσεις στην τάξη και διάφορες δραστηριότητες, ατομικές ή ομαδικές, προφορικές ή γραπτές, συνήθως ερευνητικής φύσεως (σε μη λογοτεχνικές πηγές ή στο πεδίο). Τα κείμενα που χρησιμοποιούμε σε αυτή τη φάση είναι συνήθως μη λογοτεχνικά (επιστημονικά, πληροφοριακά, δημοσιογραφικά, οπτικά, ηλεκτρονικά) αλλά και μικρά λογοτεχνικά κείμενα (μικρά διηγήματα, αποσπάσματα από μεγαλύτερα πεζά, ποιήματα) που διαβάζονται στην τάξη και προετοιμάζουν την κυρίως ανάγνωση.

Β΄ Φάση: Ανάγνωση – Παρουσίαση. Οι μαθητές διαβάζουν μεγαλύτερα κείμενα (συστάδες ποιημάτων, διηγήματα, κεφάλαια από μυθιστορήματα και στο τέλος ολόκληρα βιβλία) στο σχολείο αλλά και στο σπίτι. Θα πρέπει ιδιαίτερος να τονιστεί πως έχει μεγάλη σημασία το σχολείο να ζητά από τους μαθητές να διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα στο σπίτι. Η φάση της κυρίως ανάγνωσης έχει μεγάλη διάρκεια, γιατί περιλαμβάνει πολλά υποστάδια διαβαθμισμένης δυσκολίας. Ξεκινούμε, δηλαδή, από μικρότερα και ευκολότερα κείμενα, συνεχίζουμε σε μεγαλύτερα και δυσκολότερα και καταλήγουμε στην ανάγνωση ολόκληρων βιβλίων. Κάθε τάξη, ανάλογα με τις δυνατότητές της, προχωρεί σε όσο περισσότερα στάδια μπορεί. Στη φάση της κυρίως ανάγνωσης έχει ιδιαίτερη σημασία η ομαδική εργασία, η οποία οργανώνεται ως εξής: Η τάξη χωρίζεται σε ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει να διαβάσει και να παρουσιάσει ένα διαφορετικό κείμενο. Στην περίπτωση που η διδακτική ενότητα αφορά αποκλειστικά στην ποίηση, όπως είναι η ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση», κάθε ομάδα μαθητών μπορεί να αναλάβει να μελετήσει μια συστάδα ποιημάτων. Έτσι, μπορεί να επιτευχθεί μια διαφοροποιημένη διδασκαλία καθώς κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει ένα ή περισσότερα κείμενα που να ταιριάζουν στις δυνατότητες και στις επιθυμίες της. Οι εργασίες που συνοδεύουν την παρουσίαση των κειμένων σχετίζονται στενότερα ή ευρύτερα με το κείμενο. Επιδιώκουν λ.χ. οι μαθητές να αναπτύξουν αιτιολογημένη και τεκμηριωμένη προσωπική άποψη γι' αυτά που διαβάζουν, αναγνωρίζουν διάφορα πολιτισμικά στοιχεία των κειμένων και προσδιορίζουν την ιστορικότητά τους· περιγράφουν και ερμηνεύουν την εποχή, το κοινό και τις συνθήκες παραγωγής ενός έργου, επισημαίνουν τους συγκρουόμενους κώδικες συμπεριφοράς και τις αξίες που εκφράζονται από τους ήρωες, διατυπώνουν προτάσεις, ή και πιθανές λύσεις, σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες, και κρίσεις σχετικά με τις επιλογές που πρέπει να πραγματοποιήσουν, συγκρίνουν κείμενα (λογοτεχνικά και οπτικο-ακουστικά, πεζά και ποιητικά) ως προς έναν παράγοντα (π.χ. κοινή θεματική). Άλλες εργασίες εστιάζουν στην οπτική γωνία από την οποία μιλά ο αφηγητής, στη συγκεκριμένη στάση ζωής στην οποία παραπέμπει, ή έχουν ως στόχο τον σχολιασμό των διαφορετικών τρόπων σκέψης και των διαφορετικών αξιών που καθορίζουν τις συμπεριφορές των ηρώων. Άλλες εργασίες επικεντρώνονται στην αναζήτηση μορφικών χαρακτηριστικών των κειμένων ανάλογα με το λογοτεχνικό είδος στο οποίο ανήκουν ή την τεχνοτροπία που υιοθετούν.

Γ΄ Φάση: Μετά την ανάγνωση. Στη φάση αυτή οι μαθητές παράγουν δικό τους λόγο όχι πια γύρω από τα κείμενα, αλλά γύρω από το θέμα της διδακτικής ενότητας με την οποία ασχολήθηκαν. Ο σκοπός της φάσης αυτής είναι να διαπιστώσουν όλοι, διδάσκοντες και διδασκόμενοι, τι καινούργιο έμαθαν, ποιες αντιλήψεις σχημάτισαν, ποια συναισθήματα ένιωσαν μέσα από τις

αναγνώσεις και τις συζητήσεις τους. Η παραγωγή λόγου νοείται ως έκφραση προσωπικών αντιλήψεων και στάσεων που μπορεί να επιτευχθεί με γλωσσικές αλλά και μη γλωσσικές δραστηριότητες. Σ' αυτή τη φάση ζητείται από τους μαθητές να γράψουν, ατομικά ή ομαδικά, ένα κείμενο ανάλογο του είδους που διάβασαν, να κάνουν έρευνα και να γράψουν μια συνθετική εργασία. Στις εργασίες αυτής της φάσης αξιοποιούνται συνήθως μοτίβα, λογοτεχνικοί χαρακτήρες και επεισόδια από τα βιβλία που διαβάστηκαν αλλά και οι ειδικότερες γνώσεις γύρω από το λογοτεχνικό είδος ή φαινόμενο που μελέτησαν.

Τι είναι το σενάριο;

Το σενάριο ή «σενάριο μάθησης» είναι ένας δομημένος τρόπος σχεδιασμού δραστηριοτήτων μάθησης, που βοηθά να οργανώσουμε τα μαθήματα στη βάση των δραστηριοτήτων των μαθητών. Το σενάριο περιγράφει αυτό που γίνεται στην τάξη όχι από τη σκοπιά του «τι διδάσκω;» αλλά από τη σκοπιά του «τι κάνουν οι μαθητές;» και «τι θέλω να αποκομίσουν από αυτή τους τη δραστηριότητα;». Το σενάριο απευθύνεται σε κάθε εκπαιδευτικό που θα διδάξει το συγκεκριμένο αντικείμενο αλλά και γενικότερα στην εκπαιδευτική κοινότητα, καθώς αποτελεί έναν σαφή και πρακτικό τρόπο να εξειδικευτούν οι εξαγγελίες και οι γενικές αρχές του Προγράμματος Σπουδών και να δοθούν παραδείγματα οργάνωσης της διδασκαλίας και δραστηριοτήτων των μαθητών. Όπως έχει εξηγηθεί παραπάνω, το Π.Σ. για τη λογοτεχνία προτείνει την οργάνωση της διδασκαλίας κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους σε τρεις διδακτικές ενότητες, με βάση ένα θέμα ή ένα λογοτεχνικό είδος. Επίσης, υιοθετεί δύο μεθοδολογικές επιλογές, την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και τη μέθοδο project. Με βάση τα παραπάνω, τα σενάρια που θα προταθούν στο πλαίσιο του Π.Σ. σκοπεύουν στο να προτείνουν *μια ορισμένη οργάνωση της διδασκαλίας μιας διδακτικής ενότητας με τη μέθοδο project*. Πρόκειται για παιδαγωγική μέθοδο που αποτελεί το υπόβαθρο για όλα τα σενάρια στο πλαίσιο του μαθήματος της Λογοτεχνίας. Η διδακτική ενότητα, όπως αναπτύσσεται στους πίνακες του Π.Σ., δίνει το γενικό παιδαγωγικό πλαίσιο και το σενάριο αποτελεί μια εκδοχή, μια πρόταση για την οργάνωση της διδασκαλίας μιας διδακτικής ενότητας. Τα σενάρια είναι, επομένως, πάντα παραδειγματικά. Τούτο σημαίνει πως για μια διδακτική ενότητα μπορούμε να έχουμε περισσότερα του ενός σενάρια και πως ο εκπαιδευτικός μπορεί να αλλάζει σημεία των προτεινόμενων σεναρίων, ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης του, ή να δημιουργεί δικά του. Ποια σημεία μπορεί να αλλάζει; Μπορεί να αλλάζει τα προτεινόμενα κείμενα και τις δραστηριότητες των μαθητών. Μπορεί, δηλαδή, να κάνει επιλογή από τα προτεινόμενα βιβλία και να προσθέσει και άλλα από τα πολλά ομόθεμα ή ομοειδή που υπάρχουν. Μπορεί, επίσης, να επιλέξει κάποιες από τις προτεινόμενες δραστηριότητες ή να επινοήσει άλλες, στο πνεύμα πάντα της ενεργητικής μάθησης. Εκείνα τα οποία πρέπει να ακολουθούνται, σε κάθε περίπτωση, διότι αποτελούν τη βάση του Π.Σ., είναι: α) η εργασία των μαθητών σε ομάδες (χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν υπάρχουν ατομικές εργασίες), β) η οργάνωση της διδασκαλίας σε μεγάλες χρονικά ενότητες, γ) η διάκριση της διαδικασίας σε τρεις διακριτές φάσεις (πριν από την ανάγνωση, ανάγνωση – παρουσίαση, μετά την ανάγνωση).

Πόσες διδακτικές ώρες διαρκεί μία διδακτική ενότητα;

Μία διδακτική ενότητα διαρκεί το ένα τρίτο της σχολικής χρονιάς, δηλαδή 24 διδακτικές ώρες περίπου. Ο χρόνος αυτός μπορεί ελαφρώς να αυξομειωθεί εάν η προηγούμενη ή επόμενη ενότητα που πρόκειται να διδάξουμε, υπολογίζουμε ότι θα χρειαστεί περισσότερο ή λιγότερο χρόνο. Πάντως, καλό είναι στις τρεις ενότητες κάθε χρονιά να διαθέτουμε περίπου τον ίδιο χρόνο.

Η χρήση των ΤΠΕ στο μάθημα της λογοτεχνίας

Η χρήση των ΤΠΕ στο μάθημα της λογοτεχνίας δεν είναι μονότροπη. Έχει πολλές διαβαθμίσεις. Μπορούμε να τις αξιοποιήσουμε μόνο ως μέσο αναζήτησης πηγών και βιβλιογραφίας. Μπορούμε ακόμη να τις αξιοποιήσουμε για να ακούσουμε αναγνώσεις κειμένων ή να γνωρίσουμε έτοιμο υλικό σε ιστοσελίδες που συνδέουν τη λογοτεχνία με άλλες τέχνες, π.χ. ζωγραφική, τραγούδι, κ.λπ. Οι δραστηριότητες αυτές εισάγουν τους μαθητές στον κόσμο της ηλεκτρονικής λογοτεχνικής βιβλιοθήκης και του ηλεκτρονικού λογοτεχνικού βιβλίου. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητες και αξίζει να προηγηθούν. Στη συνέχεια μπορούμε να περάσουμε σε πιο σύνθετες εργασίες, δηλαδή σε δημιουργία δικών μας σελίδων, blogs, βίντεο, σύνθετες παρουσιάσεις κ.λπ.

Στις ομαδικές εργασίες πώς θα αξιολογήσουμε τη συμβολή κάθε μαθητή χωριστά;

Ο εκπαιδευτικός γνωρίζει πολύ καλά το επίπεδο κάθε μαθητή του και εξάλλου οι ομαδικές εργασίες παρουσιάζονται στην τάξη και μπορούμε να διαπιστώσουμε το μέγεθος και την ποιότητα της συμβολής του κάθε μέλους της ομάδας. Συνεπώς, η βαθμολογία της ομαδικής εργασίας μπορεί να μην είναι πάντοτε ίδια για όλους. Ο εκπαιδευτικός, επίσης, γνωρίζει το επίπεδο των μαθητών του καθώς οι εργασίες είναι ποικίλες και αναδεικνύουν επιμέρους δεξιότητες των μαθητών. Οι μαθητές αξιολογούνται για τη συμμετοχή τους στις ομαδικές εργασίες, για τον προφορικό και γραπτό τους λόγο, για τη γενικότερη συμμετοχή τους στο μάθημα και για τη συμβολή τους στη δουλειά της ομάδας τους, για την προθυμία που δείχνουν και για την ανάπτυξη της φιλιαναγνωσίας τους.

Τι είναι οι συνθετικές εργασίες στο μάθημα της Λογοτεχνίας;

Συνθετική είναι μια εργασία, ατομική ή ομαδική, η οποία επικεντρώνεται σε ένα ή περισσότερα λογοτεχνικά κείμενα αλλά δεν περιορίζεται σε αυτά. Χρειάζεται τη συμβολή και άλλων πρωτογενών ή δευτερογενών πηγών σε έντυπη ή ψηφιακή μορφή (βιβλία γνώσεων, ιστορικά κείμενα, δημοσιογραφικά άρθρα, κινηματογραφικές ταινίες ή ντοκιμαντέρ, κείμενα κριτικής). Σημασία δεν έχει η έκτασή της αλλά η διατύπωση ενός ορισμένου ερωτήματος – προβλήματος ως αφετηρία της. Αξιολογείται ο συνδυασμός των εξωκειμενικών πληροφοριών με την ερμηνεία του κειμένου, η παραγωγή προσωπικού λόγου εκ μέρους των μαθητών και η οργανωμένη παρουσίαση των δεδομένων, των ερμηνειών και των συμπερασμάτων της.

Για την αξιολόγηση του μαθήματος ισχύει το Π.Δ. 24/2013, άρθρο 1, παρ. 2 (ΦΕΚ Α΄ 55).

Β΄, Γ΄ τάξεις Γενικού Λυκείου και
Β΄, Γ΄, Δ΄ τάξεις Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας ως μάθημα Γενικής Παιδείας στις τάξεις του Γενικού Λυκείου (ημερήσιου και εσπερινού) διδάσκεται δύο (2) ώρες την εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους με ελεύθερη επιλογή κειμένων από το διδάσκοντα. Το δίωρο αυτό, εφόσον ο διδάσκων το επιθυμεί, είναι συνεχόμενο. Η επιλογή της διδακτέας ύλης από τους διδάσκοντες επιβάλλεται να είναι ίδια για όλα τα τμήματα της τάξης του ίδιου σχολείου, προκειμένου να τηρηθεί η ενότητα της διδασκαλίας και της αξιολόγησης. Κατά τη διάρκεια του έτους θα διδαχθούν κείμενα ποιητικά και πεζά αντιπροσωπευτικά όλων των περιόδων της νεοελληνικής λογοτεχνίας, **περίπου 16 για τα Ημερήσια Λύκεια και 13 για τα Εσπερινά**, από τα οικεία της κάθε τάξης ανθολογία Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Ένα ή δύο κείμενα από αυτά θα πρέπει να προέρχονται από την ξένη λογοτεχνία ως αντιπροσωπευτικά δείγματα των μεγάλων κλασικών έργων. Επίσης, θα πρέπει μεταξύ των κειμένων να περιέχονται δοκίμια των οικείων σχολικών ανθολογίων. Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, εφόσον είναι εφικτό, οι μαθητές θα μπορούσαν να μελετήσουν δύο (2) το πολύ λογοτεχνικά βιβλία, διαφορετικά ο καθένας, στο πλαίσιο της καλλιέργειας της φιλιαναγνωσίας, και να παρουσιάσουν στην τάξη, με συντονισμό του διδάσκοντος, σχετικές εργασίες ατομικές ή ομαδικές αξιοποιώντας μεταξύ άλλων και μέσα που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες. Επισημαίνεται ότι η συγκεκριμένη δραστηριότητα αποτελεί μεν κριτήριο αξιολόγησης των μαθητών, ωστόσο τα λογοτεχνικά βιβλία δεν συμπεριλαμβάνονται στην ύλη των εξετάσεων της περιόδου Μαΐου-Ιουνίου. Για την αξιολόγηση του μαθήματος ισχύει το Π.Δ. 48/2012, άρθρο 1, παρ. 9, εδάφ. 2 (ΦΕΚ Α΄ 97).

ΑΡΧΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ (Θεωρητική Κατεύθυνση)

Β΄ τάξη Γενικού Λυκείου και
Γ΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Ο διδάσκων επιλέγει (από κοινού με τους μαθητές, εφόσον το επιθυμεί) και διδάσκει **5 τουλάχιστον από τα κεφάλαια** του εγχειριδίου, φροντίζοντας να ενσωματώνει στην ύλη του ενότητες από άλλα κεφάλαια που τυχόν προϋποτίθενται για τη μελέτη των επιλεγμένων προς διδασκαλία κεφαλαίων.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ (Θεωρητική Κατεύθυνση)

Β΄ τάξη Γενικού Λυκείου και
Γ΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Βιβλίο: «**Πολιτική και Δίκαιο**», συγγραφείς Παπακωνσταντίνου Καλλιόπη και Κατσίρας Λεωνίδας.
Η διδακτέα ύλη με τις προτεινόμενες ώρες διδασκαλίας έχουν ως εξής:

ΚΕΦ. 1: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ώρες: 3

- ΚΕΦ. 2: ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ώρες: 3
- ΚΕΦ. 3: ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ-ΚΡΑΤΟΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ώρες: 4
- ΚΕΦ. 4: Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ώρες: 5
- ΚΕΦ. 5: Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ώρες: 7
- ΚΕΦ. 6: ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ώρες: 5
- ΚΕΦ. 7: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ώρες: 8
- ΚΕΦ. 8: ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ώρες: 5
- ΚΕΦ. 9: ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ώρες: 6
- ΚΕΦ. 10: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ώρες: 8

Στο Βιβλίο για τον καθηγητή υπάρχουν όλες οι απαραίτητες οδηγίες, συμπληρωματική βιβλιογραφία και υλικό προς επεξεργασία, σχέδια μαθήματος, προτάσεις για αξιολόγηση των μαθητών, κ.τ.λ.

Διδακτική μεθοδολογία

Τα θέματα πρέπει να διδαχθούν με τρόπο ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι του μαθήματος. Ιδιαίτερα πρέπει να τονιστεί ότι η μάθηση πρέπει να αντιμετωπιστεί ως μια ενεργητική διαδικασία, η οποία συντελείται μέσα από μια διαρκή αλληλεπίδραση του μαθητή με το **κοινωνικό-οικονομικό-πολιτικό-πολιτισμικό του περιβάλλον**.

Ο προγραμματισμός της διδακτέας ύλης (ετήσιος, εξαμηνιαίος, εβδομαδιαίος και ωριαίος), είναι απαραίτητος, ώστε, αν χρειασθεί να γίνουν έγκαιρα οι αναγκαίες προσαρμογές, διότι πρέπει να **διδαχθεί ολόκληρο το βιβλίο**. Επιπλέον, η ενημέρωση για το περιεχόμενο και τους σκοπούς του ΑΠΣ, η γνώση του περιεχομένου του βιβλίου, η εξασφάλιση και η χρήση του αναγκαίου διδακτικού υλικού και εποπτικών μέσων, είναι απαραίτητα για την επίτευξη των διδακτικών στόχων.

Ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να προσεγγίζει το γνωστικό αντικείμενο διαθεματικά και διεπιστημονικά. Λόγω της «πολιτικής» φύσης των θεμάτων χρειάζεται να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός και αντικειμενικός, «αξιολογικά ουδέτερος».

Όσον αφορά τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις, προτείνεται ο συνδυασμός μεικτών και μαθητοκεντρικών μορφών διδασκαλίας. Ενδείκνυται να χρησιμοποιηθεί συνδυασμός τεχνικών, όπως η σύντομη εισήγηση, οι ερωτήσεις, η προώθηση, ο διάλογος, η αντιπαράθεση, η διερεύνηση και η επεξεργασία δεδομένων.

Επιπλέον, χρήσιμες δραστηριότητες είναι:

- Η μελέτη πηγών με στόχο την ιστορική και συγκριτική προσέγγιση της γνώσης.
- Η βιωματική προσέγγιση μέσω κατάλληλων ερωτήσεων και διαλόγων.
- Η παρουσίαση επίκαιρων γεγονότων από εφημερίδες, ταινίες, διαδίκτυο κτλ. και η διοργάνωση ομαδικών συζητήσεων, σχετικών με το περιεχόμενο του μαθήματος.
- Η οργάνωση επισκέψεων σε διάφορους φορείς, όπως η βουλή, τα δικαστήρια, οι Μ.Κ.Ο., τα ΜΜΕ, κ.τ.λ.

- Η πρόσκληση στο σχολείο δημοσίων προσώπων, ειδικών, εκπροσώπων οργανισμών.
- Οι ατομικές και ομαδικές εργασίες των μαθητών και η παρουσίασή τους στην τάξη.
- Η διεξαγωγή μικρής έρευνας με τη χρήση ερωτηματολογίων, συνεντεύξεων, βιβλιογραφίας, κτλ., για τη διερεύνηση ενός ζητήματος τοπικού, εθνικού, ευρωπαϊκού, παγκόσμιου ενδιαφέροντος, η ανάλυση και η διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπισή του.

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Α΄ τάξη Γενικού Λυκείου και

Α΄ και Β΄ τάξεις Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Για τη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας θα χρησιμοποιηθούν:

α) το εγχειρίδιο της Α΄ Λυκείου *Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι (Ξενοφών, Θουκυδίδης)* των Κ. Διαλησμά, Α. Δρουκόπουλου, Ε. Κουτρομπέλη, Γ. Χρυσάφη.

β) το *Εγχειρίδιο Γλωσσικής Διδασκαλίας* της Α΄ Λυκείου των Ν. Μήτση, Ειρ. Ζαμάρου, Ι. Παπανδρέου.

Σύμφωνα με τα Ωρολόγια Προγράμματα της Α΄ τάξης ΓΕΛ, της Α΄ τάξης Εσπερινού ΓΕΛ και της Β΄ τάξης Εσπερινού ΓΕΛ προβλέπεται για τη διδασκαλία του μαθήματος: α) στην Α΄ τάξη του Γενικού Λυκείου πέντε (5) ώρες εβδομαδιαίως καθ' όλη τη διάρκεια του διδακτικού έτους, εκ των οποίων τρεις (3) θα διατίθενται για τη διδασκαλία των κειμένων του Ξενοφώντα και του Θουκυδίδα (βλ. παρακάτω πίνακες) και δύο (2) για γλωσσική διδασκαλία· β) στην Α΄ τάξη του Εσπερινού Γενικού Λυκείου δύο (2) ώρες εβδομαδιαίως καθ' όλη τη διάρκεια του διδακτικού έτους, εκ των οποίων μία (1) θα διατίθεται για τη διδασκαλία κειμένων του Ξενοφώντα (βλ. παρακάτω πίνακα) και μία (1) για γλωσσική διδασκαλία· γ) στην Β΄ τάξη του Εσπερινού Γενικού Λυκείου τρεις (3) ώρες εβδομαδιαίως καθ' όλη τη διάρκεια του διδακτικού έτους, εκ των οποίων δύο (2) θα διατίθενται για τη διδασκαλία κειμένων του Θουκυδίδα (βλ. παρακάτω πίνακες) και μία (1) για γλωσσική διδασκαλία.

Βάσει του Προγράμματος Σπουδών (Υ.Α. 70001/Γ2/27-06-2011, ΦΕΚ Β΄ 1562) προβλέπεται η διδασκαλία κειμένων από το έργο του Ξενοφώντα και του Θουκυδίδα. Η διδακτέα ύλη και ο προγραμματισμός της διδασκαλίας της έχει ως εξής:

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Εισαγωγικά στην Αρχαία Ελληνική Ιστοριογραφία	2
3.1. Ξενοφώντα <i>Ελληνικά</i> (βιβλίο Β΄)	28
3.2. Θουκυδίδη βιβλίο Γ΄ (Κερκυραϊκά)	22
3.3. Θουκυδίδη βιβλία Ζ΄ (= 6 ^ο) & Η΄ (= 7 ^ο) (Σικελικά)	25
3.4. Γενική θεώρηση – Διαθεματικές εργασίες	15
3.5. Α.Ε. Γλώσσα	50
Σύνολο	142

3.1. Ξενοφών, Ελληνικά, Βιβλίο Β´

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
I, 16-32	6
II, 1-4	3
II, 16-23	4
III, 11-16 (από μετάφραση)	2
III, 50-56	4
IV, 1-17 (από μετάφραση)	2
IV, 18-23	3
IV, 37-43	4
Σύνολο	28

3.2. Θουκυδίδης, Βιβλίο Γ´

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Γ´, 70	3
Γ´, 71-74	4
Γ´, 75	3
Γ´, 76-78	3
Γ´, 79-80	3
Γ´, 81	3
Γ´, 82-83 (από μετάφραση)	3
Σύνολο	22

3.3. Θουκυδίδης, Βιβλία Ζ´ (= 6^ο) & Η´ (= 7^ο)

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
Ζ´, 30	2
Ζ´, 31	4
Ζ´, 32	2
Η´, 75	3
Η´, 76-77	4
Η´, 84	2
Η´, 85	2
Η´, 86	3
Η´, 87	3
Σύνολο	25

Σημείωση: Τα στοιχεία Ζ' και Η', δηλώνουν, όπως και στις στερεότυπες εκδόσεις, τα Βιβλία 6^ο και 7^ο αντίστοιχα του έργου του Θουκυδίδη.

II. Εισαγωγή

Η Εισαγωγή διδάσκεται κανονικά στην αρχή των μαθημάτων, αλλά και κατά τη διδασκαλία του κειμένου χρησιμοποιείται σε άμεση συνάφεια με αυτό, με στόχο την κατανόησή του. Αποτελεί μαζί με το Χρονολόγιο (το οποίο δεν θα διδαχθεί), σελίδες 39-42, υλικό αναφοράς, όπου μπορεί ο μαθητής να βρει απαντήσεις σε ερωτήματα που τίθενται κατά τη διδασκαλία συγκεκριμένων κεφαλαίων και, κυρίως, κατά τη γενική θεώρηση κάθε έργου. Συγκεκριμένα από την Εισαγωγή θα διδαχθούν:

α) **Συνοπτικά** τα κεφάλαια Α' (= Εισαγωγικά στην Αρχαία Ελληνική Ιστοριογραφία) και Δ' (= Ο Πελοποννησιακός πόλεμος), (σελίδες 11-17 και 34-36 αντίστοιχα). Επίσης, συνοπτικά θα διδαχθεί η εισαγωγή στα *Ελληνικά* του Ξενοφώντα (σελίδες 44-45) και η εισαγωγή των επιμέρους ενοτήτων του Θουκυδίδη που πρόκειται να διδαχθούν (σελίδες 295, 259-260, 382).

β) **Αναλυτικά** τα κεφάλαια Β' (= Θουκυδίδης Ολόρου Αλιμούσιος) και Γ' (= Ξενοφών Γρύλλου Ερχιεύς), (σελίδες 18-28, και 29-33 αντίστοιχα).

Κατά την εξέταση του μαθήματος οι μαθητές εξετάζονται στην ύλη που θα διδαχθούν αναλυτικά.

III. Ο ρόλος της μετάφρασης

Η μετάφραση παραμένει χρήσιμο εργαλείο για την κατανόηση του κειμένου, και η ανάπτυξη της μεταφραστικής ικανότητας των μαθητών είναι ένας από τους διδακτικούς στόχους του μαθήματος. Παράλληλα με τη γλωσσική εξομάλυνση του κειμένου, ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να επιχειρήσουν να το μεταφράσουν, με τη δική του βοήθεια, αξιολογώντας έτσι και τη μεταφραστική τους ικανότητα. Η μετάφραση είναι ένα εργαλείο, που σε συνεργασία με άλλα βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν το αρχαίο κείμενο και σε καμία περίπτωση δεν το υποκαθιστά. Η διδασκαλία δεν θα πρέπει να καταλήγει σε μία και μοναδική παγιωμένη μετάφραση του διδασκόμενου κειμένου, την οποία θα απομνημονεύουν οι μαθητές και βάσει αυτής θα αξιολογούνται. Η μετάφραση θα εξετάζεται κατά τις εξετάσεις βάσει Π.Δ. που πρόκειται να εκδοθεί (βλ. παρακάτω).

IV. Διδακτικές οδηγίες για την κατανόηση της δομής του κειμένου

Η μεταγραφή όλων των περιόδων του διδασκόμενου κειμένου κατά τα κώλα τους προτείνεται ως απαραίτητη προεργασία (γίνεται αρχικά από τον καθηγητή και αργότερα και από τους μαθητές), και αποτελεί μια διαδικασία που προχωρεί παράλληλα με τη συντακτική ανάλυση. Σκοπός της είναι να αναδείξει με τη μεγαλύτερη σαφήνεια τη δομή της περιόδου. Στον μακροπερίοδο λόγο των κειμένων της κλασικής περιόδου, όπου το κύριο μέρος της περιόδου γίνεται κύρια πρόταση, τα δευτερεύοντα μέρη της γίνονται δευτερεύουσες (επιρρηματικές) προτάσεις, ως προϋποθέσεις για

την κύρια πρόταση, και τα τριτεύοντα, (επιρρηματικές) μετοχικές φράσεις, ο χωρισμός του συνεχούς κειμένου σε τμήματα ή κώλα (που μπορεί να είναι κύριες ή δευτερεύουσες προτάσεις, μετοχικές φράσεις, μεγάλες απαρεμφατικές εκφράσεις κ.ο.κ.), αναδεικνύει και τα δομικά συστατικά της περιόδου, αλλά και την ιεραρχική τους σχέση. Η πρακτική αυτή βοηθά στην ακριβή κατανόηση των σχέσεων των μερών, στη μετάφραση, και στην παρακολούθηση μακρών περιόδων και των στοιχείων ενός συλλογισμού. π.χ.:

Τοιούτων δὲ ὄντων

Θηραμένης εἶπεν ἐν ἐκκλησίᾳ

ὅτι εἰ βούλονται αὐτὸν πέμψαι παρὰ Λύσανδρον,

εἰδὼς ἦξει Λακεδαιμονίους

πότερον ἐξανδραποδίσασθαι τὴν πόλιν βουλόμενοι

ἀντέχουσι περὶ τῶν τειχῶν ἢ πίστεως ἔνεκα.

V. Λεξιλογικά

Οι λεξιλογικές διασαφήσεις που δίνει το σχολικό βιβλίο είναι χρήσιμες για τη λεξιλογική, και γραμματικο-συντακτική προσέγγιση του διδασκόμενου κειμένου, για να καταλάβει ο μαθητής τι και πώς μεταφράζουμε αλλά και γιατί μεταφράζουμε με τον συγκεκριμένο τρόπο τα μικροσύνολα του κειμένου. Ο καθηγητής μπορεί να προσθέσει εδώ και δικές του παρατηρήσεις-ασκήσεις, για να φέρει στην επιφάνεια λεπτομέρειες της μετάφρασης. Έτσι, η μετάφραση γίνεται μέρος της γλωσσικής επεξεργασίας του κειμένου. Λ.χ.: παίρνουμε από το σχολικό βιβλίο τέσσερις αναγραφές, τις οποίες μεταποιούμε σε ερωτήσεις ως εξής:

1. αὐτόν : οριστ. αντωνυμία: «αὐτόν τον ἴδιο»

ΕΡ.: Γιατί μεταφράζουμε έτσι; Τι αντωνυμία είναι η αντωνυμία *αὐτός / αυτή / αυτό* στα Ν.Ε.;

ΑΠ.: Αντίθετα με τα Α.Ε., είναι αντωνυμία δεικτική [στη φράση: «αὐτός είναι», δείχνοντας κάποιον με το χέρι (ή νοερά)].

2. εἰδὼς ἦξει Λακεδαιμονίους

πότερον ἐξανδραποδίσασθαι τὴν πόλιν βουλόμενοι ἀντέχουσι περὶ τῶν τειχῶν

ἢ πίστεως ἔνεκα.

ΕΡ.: Έτσι όπως μεταφράζεται η φράση, με ποια λέξη πρέπει να συνάψουμε το **πότερον**, με το **εἰδὼς** ή με το **ἦξει**; Και γιατί;

ΑΠ.: με το **εἰδὼς**. Ως ρήμα γνώσεως σημαντικό.

ΕΡ.: Από τον τρόπο που μεταφράζεται η φράση αυτή, τι είδους πρόταση συμπεραίνετε ότι πρέπει να εξαρτάται από το ρήμα αυτό;

ΑΠ.: Πλάγια ερωτηματική, και μάλιστα διμελής πρόταση: «ή ... ή»

ΕΡ.: Πώς θα ήταν η ευθεία ερωτηματική;

ΑΠ.: *πότερον βουλόμενοι ἀντέχουσιν περὶ τῶν τειχῶν ἢ πίστεως ἔνεκα*; (υπογραμμίζεται το ρήμα)—δεν ξεχνούμε να βάλουμε ερωτηματικό στο τέλος.

ΕΡ.: *βουλόμενοι :: πίστεως ἔνεκα*. Ποια συντακτική λειτουργία επιτελούν οι όροι αυτοί;

ΑΠ.: Παρατηρούμε ότι εδώ ισοζυγιάζονται, διαζευκτικά, δύο γραμματικοί όροι διαφορετικοί, μια μετοχή και ένας εμπρόθετος προσδιορισμός. Είναι φανερό από τη σύνδεσή τους ότι οι δύο αυτοί διαφορετικοί γραμματικώς όροι επιτελούν *την ίδια* συντακτική λειτουργία. Κι αυτή είναι αιτιολογική. Άρα έχουμε μια αιτιολογική μετοχή και έναν εμπρόθετο προσδιορισμό της αιτίας.

3. ἔξανδραποδίσασθαι τὴν πόλιν: «υποδουλώνω την πόλη κ.λπ.»

Παρατηρούμε ότι το ρήμα μεταφράζεται ως ενεργητικό μεταβατικό, με αντικείμενο *τὴν πόλιν*.

ΕΡ.: Μπορεί ένα ρήμα με τέτοια κατάληξη να έχει σημασία ενεργητική;

ΑΠ.: Ναι, αν πρόκειται για ρήμα μέσο.

ΕΡ.: Γιατί δεν χρησιμοποιείται και εδώ (όπως παρακάτω) το ενεργητικό ρήμα; Ποια η ουσιαστική διαφορά μέσου και ενεργητικού ρήματος;

ΑΠ.: Όταν κάνω κάτι με όλη την ψυχή μου ή με όλη την ενεργητικότητά μου, χρησιμοποιώ, αντί για το απλό, ένα ρήμα «μέσο». Πρβλ. *θύω* («θυσιάζω» απλώς, χωρίς έμφαση) και *θύομαι* («θυσιάζω» με όλη την ψυχή μου, με έντονο θρησκευτικό συναίσθημα κ.λπ.). Το Λεξικό διδάσκει ότι στα Α.Ε. απαντά και το ενεργητικό *ἔξανδραποδίζω*, με την ίδια σημασία, αλλά με λιγότερο έντονη διάθεση.

VI. Περίληψη

Η σύνταξη περίληψης θεωρείται δικαίως ως μια από τις χρησιμότερες ασκήσεις γραμματισμού. Και αυτή η διαδικασία διαφωτίζεται από την κατανομή της περιόδου σε κώλα, με τον τρόπο που υποδεικνύουμε εδώ. Το τμήμα 16-17 ξαναγράφεται ως εξής:

Τοιούτων δὲ ὄντων

Θηραμένης εἶπεν ἐν ἐκκλησίᾳ

ὅτι εἰ βούλονται αὐτὸν πέμψαι παρὰ Λύσανδρον,

εἰδὼς ἦξει Λακεδαιμονίους

πότερον ἔξανδραποδίσασθαι τὴν πόλιν βουλόμενοι

ἀντέχουσι περὶ τῶν τειχῶν ἢ πίστεως ἔνεκα.

πεμφθεὶς δὲ διέτριβε παρὰ Λυσάνδρῳ τρεῖς μῆνας καὶ πλείω,

ἐπιτηρῶν ὅποτε Ἄθηναῖοι ἔμελλον

διὰ τὸ ἐπιλελοιπέναι τὸν σῆπον

ἅπαντα ὅ,τι τις λέγοι ὁμολογήσειν.

Ἐπεὶ δὲ ἦκε τετάρτῳ μηνί,

ἀπήγγειλεν ἐν ἐκκλησίᾳ

ὅτι αὐτὸν Λύσανδρος τέως μὲν κ α τ έ χ ο ι,

εἶπα κ ε λ ε ύ ο ι εἰς Λακεδαίμονα ἵεναι·

οὐ γὰρ εἶναι κύριος

ᾧ ἐρωτῶτο ὑπ' αὐτοῦ

ἀλλὰ τοὺς ἐφόρους.

Μετὰ δὲ ταῦτα,

ἤρέθη πρεσβευτῆς εἰς Λακεδαίμονα αὐτοκράτωρ δέκατος αὐτός.

Ἡ περίληψη προκύπτει αβίαστα ἀπὸ τὴν ἀπομόνωση τῶν τεσσάρων ρημάτων τῶν κυρίων προτάσεων (με ἡμίμαυρα ἐδῶ). Ἐπίσης, φαίνεται αβίαστα καὶ ἡ γερὴ συνοχὴ τοῦ χωρίου καὶ μόνον με τὴν παρατήρηση ὅτι υποκείμενο σε ὅλα τὰ κύρια ῥήματα εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο: ὁ Θηραμένης. Ἔτσι, τεκμηριώνεται ἀπολύτως ἀντικειμενικά ὁ πρῶτος πλαγιότιπλος ποῦ δίνει τὸ βιβλίο: «ὁ πρωταγωνιστικὸς ρόλος τοῦ Θηραμένης». Ἀλλὰ καὶ ἡ τιτλοφόρηση μιᾶς περιόδου ἢ μιᾶς συστάδας περιόδων μπορεῖ νὰ προκύπτει με τὴν ἴδια διαδικασία τῆς κατὰ κῶλα μεταγραφῆς τοῦ κειμένου: ἀρκεῖ νὰ τρέψουμε τὸ ῥῆμα τῆς κύριας περιόδου σε ἀφηρημένο (κάποτε καὶ ομορριζο) οὐσιαστικόν. Λόγος Θηραμένου, διατριβὴ Θηραμένου, ἀνακοίνωση Θηραμένου, ἐκλογή Θηραμένου.

VII. Ἡ χρῆση τῶν νεοελληνικῶν μεταφράσεων

Οἱ δύο νεοελληνικὲς μεταφράσεις παρέχονται ὡς ἐργαλεῖο, στο ὁποῖο μπορεῖ νὰ προσφεύγει ὁ ἐκπαιδευτικὸς, ὅποτε τὸ κρίνει ἀπαραίτητο, γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ Α.Ε. κειμένου. Παρέχονται δύο μεταφράσεις καὶ ὄχι μία, προκειμένου νὰ κατανοήσουν οἱ μαθητὲς ὅτι ἡ μεταφραστικὴ διαδικασία δὲν εἶναι μονοσήμαντη, γι' αὐτὸ ἐκκινώντας οἱ μεταφραστὲς ἀπὸ τὸ ἴδιο Α.Ε. κείμενο καταλήγουν σε διαφορετικὸ ἀποτέλεσμα, ἀνάλογα με τὶς μεταφραστικὲς ἐπιλογές τοῦς. Κατὰ συνέπεια, ἡ μετάφραση δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ μηχανιστικὴ διαδικασία ἀπόδοσης δομῶν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς με ἀντίστοιχες τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ προϋποθέτει ἀποφάσεις καὶ ἐπιλογές. Ὁ ἐκπαιδευτικὸς μπορεῖ, εὐκαιρικὰ, νὰ ἐπισημαίνει τέτοιες ἀποκλίσεις μεταξὺ τῶν δύο μεταφράσεων καὶ νὰ υποψιάζει τοὺς μαθητὲς γιὰ τοὺς ἐναλλακτικοὺς τρόπους με τοὺς ὁποῖους μιὰ ἀρχαιοελληνικὴ γλωσσικὴ δομὴ μπορεῖ νὰ ἀποδοθεῖ στα Νέα Ἑλληνικά, ξεκινώντας ἀπὸ τὶς πιο ἀπλές περιπτώσεις, π.χ. τὴν ἀπόδοση μιᾶς αιτιολογικῆς μετοχῆς ἄλλοτε με αιτιολογικὴ πρόταση καὶ ἄλλοτε με ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ τῆς αἰτίας. Ἀσφαλῶς, ἡ διδακτικὴ αὐτὴ πρακτικὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει συστηματικὸ χαρακτῆρα, οὔτε νὰ καλύπτει τὸ σύνολο τοῦ κειμένου, ἀλλὰ μόνον ἐπιλεγμένα ἀπὸ τὸν ἐκπαιδευτικὸ σημεῖα.

VIII. Ἡ γραμματικὴ καὶ συντακτικὴ ἐπεξεργασία τοῦ κειμένου

Η γραμματική επεξεργασία του κειμένου θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στους γραμματικούς εκείνους τύπους που δυσκολεύουν τους μαθητές, ενώ η συντακτική επεξεργασία θα πρέπει να υποτάσσεται στην προσπάθεια κατανόησης του νοήματος του κειμένου. Δεν έχει αξία, επομένως, ο εξαντλητικός συντακτικός χαρακτηρισμός ακόμη και στοιχείων που είναι προφανή στους μαθητές (π.χ. επιθετικοί προσδιορισμοί). Θα πρέπει ο εκπαιδευτικός να επιμένει, κυρίως, στους βασικούς αρμούς της κάθε περιόδου, κατευθύνοντας τους μαθητές του με κατάλληλες ερωτήσεις. Για να κατανοηθεί π.χ. η σχέση των δευτερευουσών προτάσεων με την κύρια σε μια περίοδο είναι χρήσιμες ερωτήσεις του τύπου: πότε / γιατί / για ποιο σκοπό κ.λπ. συμβαίνει αυτό που δηλώνεται στην κύρια πρόταση; Σε κάθε περίπτωση στόχος είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τους λογικούς δεσμούς των στοιχείων της περιόδου και πώς με βάση αυτούς συγκροτείται το νόημα — και όχι ο χαρακτηρισμός των επιμέρους στοιχείων με τη χρήση της τεχνικής ορολογίας του συντακτικού.

ΙΧ. Γλωσσική διδασκαλία

Όπως προαναφέρθηκε, δύο ώρες εβδομαδιαίως του προβλεπόμενου για το μάθημα προγράμματος των Γενικών Λυκείων (τάξη Α΄) και μία ώρα του προγράμματος των Εσπερινών Γενικών Λυκείων (τάξεις Α΄ και Β΄) θα διατίθενται για γλωσσική διδασκαλία (Γραμματικής και Συντακτικού). Καλό είναι η αφορμή να προέρχεται από το αρχαίο κείμενο, η διδασκαλία δηλ. να αφορά γραμματικούς τύπους ή συντακτικά φαινόμενα που οι μαθητές συνάντησαν στο αρχαίο κείμενο, και να στοχεύει στον πληρέστερο φωτισμό τους. Στόχος θα πρέπει να είναι πρωτίστως η κατανόηση της δομής της Αρχαίας Ελληνικής και όχι η απομνημόνευση γραμματικών τύπων και συντακτικής τεχνικής ορολογίας. Για τη διδασκαλία θα χρησιμοποιηθεί το Εγχειρίδιο Γλωσσικής Διδασκαλίας της Α΄ Λυκείου των Ν. Μήτση, Ειρ. Ζαμάρου, Ι. Παπανδρέου, το οποίο στην Α΄ Λυκείου του Γενικού Λυκείου θα διδαχθεί στο σύνολό του (Ενότητες 1-21), από Σεπτέμβριο έως Μάιο, ενώ στο Εσπερινό Λύκειο η ίδια ύλη θα διδαχθεί στις τάξεις Α΄ και Β΄. Εάν σε μερικά σχολεία δεν έχει ολοκληρωθεί η γλωσσική διδασκαλία (μορφολογία και σύνταξη) που προβλέπεται για τη Γ΄ Γυμνασίου, ο καθηγητής θα πρέπει πρώτα να διδάξει την ύλη που δεν έχουν διδαχθεί οι μαθητές και στη συνέχεια να προχωρήσει στη διδασκαλία του ανωτέρω Εγχειριδίου Γλωσσικής Διδασκαλίας.

Χ. Διαθεματικές εργασίες

Σε τακτικά διαστήματα (3 ή 4 φορές κατά τη διάρκεια του έτους και κατά προτίμηση στο πλαίσιο της γενικής θεώρησης των έργων των δύο ιστοριογράφων) ανατίθεται στους μαθητές η σύνταξη διαθεματικών εργασιών.

Στόχος της δραστηριότητας αυτής είναι οι μαθητές να ασχοληθούν συστηματικότερα με σημαντικά θέματα που τους απασχόλησαν κατά την ανάγνωση των κειμένων: να διαβάσουν παράλληλα κείμενα, να συγκεντρώσουν στοιχεία από έντυπες ή ηλεκτρονικές πηγές και να συνθέσουν μια παρουσίαση, την οποία θα συζητήσουν μέσα στην τάξη.

Επισημαίνεται ότι ο αριθμός των διαθεματικών εργασιών, λόγω του περιορισμένου χρόνου διδασκαλίας του μαθήματος στα Εσπερινά Λύκεια, επαφίεται στην κρίση του διδάσκοντος.

XI. Αξιολόγηση των μαθητών στην Α΄ τάξη του Γενικού και στην Α΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Για την αξιολόγηση του μαθήματος στην Α΄ τάξη Γενικού και στην Α΄ τάξη του Εσπερινού Γενικού Λυκείου ισχύει το άρθρο 1 παράγραφος 1 του Π.Δ. 24/2013 (ΦΕΚ Α΄ 55):

XII. Αξιολόγηση των μαθητών στη Β΄ τάξη του Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Για την αξιολόγηση της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στη Β΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου ισχύει η περ. II της παρ. 6 του άρθρου 1 του Π.Δ. 48/2012 (ΦΕΚ Α΄ 97).

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Β΄ τάξη Γενικού Λυκείου και

Γ΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

- Στο μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας θα διδαχθεί από τον Σεπτέμβριο έως τον Μάιο επί δύο (2) ώρες την εβδομάδα η τραγωδία του Σοφοκλή Αντιγόνη (σχολ. βιβλίο Β΄ Λυκείου: Σοφοκλέους Τραγωδία Αντιγόνη-Φιλοκτήτης) ως εξής: στίχοι 1-987 αναλυτικά (εκ των οποίων οι στίχοι 1-99, 280-331, 441-581, 635-780 θα διδαχθούν από το πρωτότυπο, ενώ οι υπόλοιποι από μετάφραση) και στίχοι 988-1353 περιληπτικά, με επισήμανση των βασικών σημείων. Από την Εισαγωγή του σχολικού βιβλίου θα διδαχθούν οι σελίδες 9-23 και 26-31 (Σοφοκλής-Ο μύθος των Λαβδακιδών).

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- Το πρόγραμμα της Θεωρητικής Κατεύθυνσης της Β΄ τάξης των Ημερησίων Λυκείων εφαρμόζεται και στη Θεωρητική Κατεύθυνση της Γ΄ τάξης των Εσπερινών Λυκείων.

1. ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ (Θεματογραφία)

Για τη διδασκαλία της **Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας (Θεματογραφία)** οι διδάσκοντες επιλέγουν θέματα (αποσπάσματα αδιδακτού πεζού αττικού κειμένου) ανάλογα με το επίπεδο γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών. Ως βιβλία αναφοράς για τη διδασκαλία της Θεματογραφίας χρησιμοποιούνται τα σχολικά εγχειρίδια της Γραμματικής και του Συντακτικού.

2. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

- Στα **Ημερήσια Λύκεια**, στο μάθημα της **Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας** θα διδαχθούν:

α. Ρητορικά Κείμενα (από Σεπτέμβριο έως και Φεβρουάριο) επί δύο (2) ώρες την εβδομάδα:

i. Από την **Εισαγωγή** του βιβλίου θα διδαχθούν αναλυτικά οι σελ. 9-13 και 15-20 (κεφ: Α΄, Β΄, Γ΄, Ε΄, ΣΤ΄). Από το κεφάλαιο Δ΄ θα διδαχθούν οι ρήτορες του κανόνος. Τα κεφάλαια Ζ΄, Η΄, Θ΄ θα διδαχθούν **συνοπτικά**.

ii. **Λυσίας, Υπέρ Μαντιθέου**: Εισαγωγή: σ. 79-80. Κείμενο: §§ 1-13, 18-21 (αναλυτικά) και §§ 14-17 (περιληπτικά).

iii. **Δημοσθένης, Υπέρ της Ροδίων ελευθερίας**: Εισαγωγή: σ. 123-126. Κείμενο: §§ 1-20 αναλυτικά (εκ των οποίων οι §§ 1-4, 17-20 από το πρωτότυπο, ενώ οι §§ 5-16 από μετάφραση) και §§ 21-35 περιληπτικά.

iv. **Ισοκράτης, Περί ειρήνης**: Εισαγωγή: σ. 269-272. Κείμενο: §§ 1-2, 14-27 αναλυτικά (εκ των οποίων οι §§ 1-2, 14-16 από το πρωτότυπο και οι §§ 17-27 από μετάφραση) και §§ 63-145 περιληπτικά.

β. Αρχαϊκή Λυρική Ποίηση (από Μάρτιο έως και Μάιο) επί δύο (2) ώρες την εβδομάδα:

i. Από την **Εισαγωγή** του βιβλίου θα διδαχθούν αναλυτικά: α) Βασικές έννοιες: Οι απαρχές και οι πηγές της Λυρικής Ποίησης, σελ. 9-13 (εκτός από την Ενότητα «Επική αφήγηση και λυρική περιγραφή», σελ. 9-11), β) Αρχαϊκή Λυρική Ποίηση. Το όνομα και το πράγμα, σελ.13-17 (εκτός από τη διαίρεση της λυρικής ποίησης κατά τα μέτρα σελ. 15), γ) Η Αρχαϊκή Λυρική Ποίηση, 650-450 π.Χ., σελ. 18-20 (μέχρι: «Η λυρική ποίηση μετά το τέλος της αρχαϊκής εποχής»).

ii. **Κείμενα**: **Αρχίλοχος**, (αποσπ. 3, 4, 6, 9), **Μίμνερμος**, (απόσπ. 11), **Σαπφώ** (αποσπ. 14, 17), **Πίνδαρος**, (Εβδομος Πυθιόνικος), **Σιμωνίδης** (απόσπ. 29).

ΛΑΤΙΝΙΚΑ (Θεωρητική Κατεύθυνση)

Β΄ τάξη Γενικού Λυκείου και

Γ΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Η διδασκαλία του μαθήματος γίνεται από το βιβλίο **Λατινικά Β΄ Γενικού Λυκείου, Θεωρητικής Κατεύθυνσης**, των Μ. Πασχάλη-Γ. Σαββαντίδη.

1. Από την **Εισαγωγή** θα διδαχθούν **αναλυτικά** σε δύο (2) διδακτικές ώρες οι Ενότητες:

α) Λατινική Γλώσσα και Λογοτεχνία: Η λατινική γλώσσα, Η γένεση της ρωμαϊκής λογοτεχνίας, Εποχές της ρωμαϊκής λογοτεχνίας, Γενικά χαρακτηριστικά της ρωμαϊκής λογοτεχνίας (σελ. 9-12).

β) Η εξέλιξη της ρωμαϊκής λογοτεχνίας: Κλασική εποχή: α. Οι χρόνοι του Κικέρωνα, β. Αυγούστειοι χρόνοι (σ. 14-21).

2. **Κείμενα**: Θα διδαχθούν όλα τα κείμενα (1 - 20) με τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα που περιέχουν. Κάθε ενότητα θα διδάσκεται σε 2 διδακτικές ώρες.

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Γ΄ τάξη Γενικού Λυκείου και

Δ΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

• Στο μάθημα της **Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας** θα διδαχθεί από Σεπτέμβριο έως Μάιο επί μία (1) ώρα την εβδομάδα το βιβλίο του Η. Σπυρόπουλου Θουκυδίδη *Περικλέους Επιτάφιος*.

α. Από την **Εισαγωγή** τα κεφ. Α΄ (σελ. 5-8) και Δ΄ (σελ. 22-23) θα διδαχθούν **συνοπτικά**, ενώ τα κεφ. Β΄, Γ΄ (σελ. 8-21) θα διδαχθούν **αναλυτικά**.

β. Κείμενο:

Από το **πρωτότυπο** θα διδαχθούν τα κεφ.: 36, 37, 39, 40 και 41.

Από **μετάφραση** θα διδαχθούν τα κεφ.: 34, 35, 38, 42, 43, 44, 45, 46 και 47. Για τα κεφάλαια 34, 35, 43, 44, 45 και 46 θα χρησιμοποιηθεί η μετάφραση του Η. Σπυρόπουλου και βοηθητικά, κατά την κρίση του διδάσκοντος, η μετάφραση του Άγγελου Βλάχου, ενώ για τα κεφάλαια 38 και 42 θα χρησιμοποιηθεί η μετάφραση του Άγγελου Βλάχου.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΗΜΕΡΗΣΙΟ ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ

Η διδακτέα ύλη του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας των Α΄, Β΄, Γ΄ τάξεων Γενικού Ημερήσιου Λυκείου περιλαμβάνεται στα εγχειρίδια:

- Έκφραση-Έκθεση Τεύχος Α΄ της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου
- Έκφραση-Έκθεση Τεύχος Β΄ της Β΄ τάξης Γενικού Λυκείου
- Έκφραση-Έκθεση Τεύχος Γ΄ της Γ΄ τάξης Γενικού Λυκείου
- Έκφραση-Έκθεση για το Γενικό Λύκειο-Θεματικοί Κύκλοι των Α΄, Β΄, Γ΄ τάξεων Γενικού Λυκείου
- Γλωσσικές Ασκήσεις για το Γενικό Λύκειο

Α΄ τάξη Γενικού Λυκείου και

Α΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ Α' ΛΥΚΕΙΟΥ: ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Ένας λόγος που έκανε απαραίτητη τη σύνταξη ενός νέου ΠΣ για την Α' Λυκείου είναι οι τεράστιες αλλαγές που έγιναν τα τελευταία είκοσι χρόνια στην κοινωνία. Αυτές οι κοινωνικές αλλαγές επέφεραν και αλλαγές στα είδη των γραπτών, προφορικών και ψηφιακών κειμένων που παράγονται τα τελευταία χρόνια. Αυτές οι αλλαγές στην κοινωνία και στα κείμενα ανέδειξαν και

άλλες γλωσσοδιδακτικές προσεγγίσεις, στο πλαίσιο των οποίων δημιουργήθηκαν νέες πραγματικότητες, νέες θεάσεις του αντικειμένου «Γλωσσική εκπαίδευση». Μέσα σε αυτό το πλαίσιο βρήκαν θέση όροι όπως γραμματισμός, πολυγραμματισμοί, νέοι γραμματισμοί, πολυτροπικότητα, κειμενικό είδος κτλ., οι οποίοι δεν χρησιμοποιούνταν ή χρησιμοποιούνταν ελάχιστα πριν από είκοσι χρόνια και τώρα εντάσσονται στο νέο ΠΣ.

Το ότι το νέο ΠΣ λειτουργεί με σχολικό εγχειρίδιο που έχει συνταχθεί παλαιότερα φαίνεται αρχικά αντιφατικό. Στην πραγματικότητα όμως δεν είναι, γιατί το συγκεκριμένο εγχειρίδιο, εκτός της συγκεκριμένης θεματολογίας που είναι δεδομένη, είναι «ανοιχτό», με την έννοια ότι δίνει την ευχέρεια αλλαγών και εμπλουτισμού. Λειτουργεί στην ουσία ως περιβάλλον που περιέχει κείμενα διαφορετικών ειδών και τύπων και εικόνες που προέρχονται από διάφορες πηγές, που δίνουν τη δυνατότητα, εμπλουτισμού με κείμενα εκτός σχολικού εγχειριδίου, πράγμα που αποτελεί το ζητούμενο στο νέο ΠΣ. Δε θα ήταν δυνατό να λειτουργήσει το νέο ΠΣ, αν το εγχειρίδιο είχε την αυστηρά οριοθετημένη γραμμική σειρά που συχνά έχουν τα ελληνικά σχολικά εγχειρίδια.

Με αυτήν την έννοια το νέο ΠΣ συντάχθηκε μέσα στο πλαίσιο ορισμένων προϋποθέσεων που δημιούργησαν αφενός οι κοινωνικές και γλωσσοπαιδαγωγικές αλλαγές και αφετέρου η πρόθεση να υπάρξουν αλλαγές στη λυκειακή βαθμίδα. Παράλληλα όμως υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς που έχουν να κάνουν με τη διατήρηση του σχολικού εγχειριδίου, καθώς και του αριθμού των διατιθέμενων διδακτικών ωρών, περιορισμοί οι οποίοι ούτε μειώνουν την αξία του μαθήματος ούτε ακυρώνουν τις επιδιώξεις του νέου ΠΣ.

2. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η καλλιέργεια του γλωσσικού γραμματισμού ήταν και είναι από τους κύριους σκοπούς της εκπαιδευτικής διαδικασίας και αυτό επιδιώχθηκε ήδη σε όλη τη διάρκεια της υποχρεωτικής εννιάχρονης εκπαίδευσης. Στην Α' τάξη του Λυκείου με το συγκεκριμένο ΠΣ επιδιώκεται η ενδυνάμωση του ήδη αποκτημένου *γλωσσικού γραμματισμού* σε μια κατεύθυνση περισσότερο *κοινωνιοκεντρική* και λιγότερο *γλωσσοκεντρική*. Απώτερος δηλ. σκοπός του μαθήματος είναι η αξιοποίηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που έχουν αποκτήσει οι μαθητές και οι μαθήτριες, προκειμένου να ανταποκριθούν στις συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες και απαιτήσεις στις οποίες είναι απαραίτητη η χρήση της γλώσσας. Για παράδειγμα, στη φάση αυτή της εκπαίδευσης δεν ενδιαφέρει τόσο η αποκλειστική εστίαση σε γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα (ο τρόπος, λ.χ., μετατροπής της ενεργητικής σε παθητική σύνταξη και το αντίστροφο —*γλωσσοκεντρική* κατεύθυνση του προγράμματος), όσο η σύνδεσή τους με τα κείμενα και η αξιοποίησή τους για τη βαθύτερη κατανόηση των κειμένων και του κόσμου που κατασκευάζουν (προτίμηση λ.χ. της παθητικής σύνταξης στις Μικρές Αγγελίες των εφημερίδων —*κοινωνιοκεντρική* κατεύθυνση).

Επειδή με τη διδασκαλία κάθε μαθήματος επιδιώκεται η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων που σχετίζονται με το καθαυτό γνωστικό αντικείμενο του μαθήματος, οι ειδικότεροι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος θα μπορούσαν αρχικώς να είναι καθαρά *γλωσσικοί*. Όμως το γλωσσικό

μάθημα — περισσότερο από όλα τα άλλα — σχετίζεται στενά με την κοινωνία, γι' αυτό είναι προφανές ότι μέσω αυτού καλλιεργούνται επίσης αξίες και στάσεις απέναντι στην κοινωνία και τον κόσμο. Επομένως παράλληλα με τους γλωσσικούς επιδιώκονται και ευρύτεροι αξιακοί στόχοι.

Στους γλωσσικούς στόχους θα μπορούσαν μεταξύ των άλλων να ενταχθούν:

- α) η γλωσσική ποικιλότητα ως εγγενές χαρακτηριστικό όλων των γλωσσών
- β) η κειμενική ποικιλότητα ως χαρακτηριστικό των γλωσσών σε άμεση συνάρτηση με την ποικιλότητα και τη δυναμική των κοινωνικών πρακτικών και των κοινοτήτων, όπου ανήκουν και κατανοούνται τα κείμενα
- γ) η εξοικείωση με τα βασικά χαρακτηριστικά κειμενικών ειδών (όπως του δοκιμίου και της ερευνητικής εργασίας) και κειμενικών τύπων (όπως του επιχειρηματολογικού, της περιγραφής και της αφήγησης)
- δ) η κατανόηση της δομής των κειμένων ως συνδυασμού γλωσσικών επιλογών (συνοχή) με το νοηματικό επίπεδο (συνεκτικότητα)
- ε) η κατανόηση της σχέσης του καναλιού της επικοινωνίας με την ιδιαιτερότητα των κοινωνικών πρακτικών
- στ) η διάκριση μεταξύ κειμένων καθημερινού και ακαδημαϊκού (επιστημονικού) τύπου
- ζ) η απόκτηση δεξιοτήτων ψηφιακού γραμματισμού, απαραίτητων για τη χρήση τους ως εκπαιδευτικών μέσων και μέσων προσωπικής έκφρασης και επικοινωνίας.

Οι αξιακοί στόχοι που μπορούν να επιδιωχθούν είναι πολλοί και γι' αυτό δύσκολο να καταγραφούν όλοι. Πάντως, μεταξύ αυτών μπορεί να είναι:

- α) η εκτίμηση της ισοτιμίας όλων των γλωσσών και ο σεβασμός της πολιτισμικής και γλωσσικής διαφορετικότητας
- β) ο δημοκρατικός χειρισμός του λόγου με σεβασμό προς τις απόψεις των άλλων
- γ) η διά του λόγου αντίσταση σε κάθε μορφή εξουσιαστικού αυθαίρετου λόγου
- δ) ο σεβασμός στο περιβάλλον και την αειφορία
- ε) η αντίληψη του τρόπου με τον οποίο δομούνται μέσω του λόγου διαφορετικές οπτικές για τον κόσμο
- στ) η κατανόηση της αλλαγής που έχει επέλθει στον κόσμο με τη συρρίκνωση των αποστάσεων και τη συνεχή κίνηση ανθρώπων, κεφαλαίων, εικόνων και κειμένων

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Βασική μεθοδολογική οδηγία είναι η υιοθέτηση οποιασδήποτε πρακτικής θα οδηγούσε στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών και μαθητριών με την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ τους και με τον διδάσκοντα και τη διδάσκουσα στον ρόλο του βοηθού και συνεργάτη με στόχο την κατάκτηση των επιδιωκόμενων από το ΠΣ γραμματισμών και δεξιοτήτων. Είναι φυσικό να ανακύπτουν συγκεκριμένες μεθοδολογικές απορίες, μερικές από τις οποίες επιχειρείται να απαντηθούν στη συνέχεια.

Για τον λόγο αυτό καταγράφονται σε μορφή ερώτησης – απάντησης τα κυριότερα ερωτήματα που μας έχουν τεθεί ως τώρα από τους εκπαιδευτικούς.

α. Τι αναμένεται από μένα τον εκπαιδευτικό να κάνω με λίγα λόγια;

- Δημιουργική χρήση όλων των πιθανών μαθησιακών πόρων — επομένως και του βιβλίου, αλλά όχι μόνο. Καλό είναι να προτιμώνται γλωσσικοί/ σημειωτικοί πόροι και θέματα με τα οποία έχουν εξοικείωση οι μαθητές και οι μαθήτριες και μπορούν για τον λόγο αυτό να γίνουν ευκολότερα αντικείμενο διαπραγμάτευσης στην τάξη. Το μάθημα όμως δε θα μένει εκεί, αλλά θα πρέπει να εξοικειώνει σταδιακά τα παιδιά με περισσότερο ακαδημαϊκές μορφές λόγου. Προτείνεται έτσι μια σταδιακή μετάβαση από το οικείο στο λιγότερο οικείο και από τον καθημερινό στον σχολικό και επιστημονικό λόγο.

- Μεγάλη ελευθερία κινήσεων με βάση τους στόχους του ΠΣ και τις ιδιαιτερότητες της κάθε σχολικής τάξης. Στο πλαίσιο αυτό δεν παίζει ρόλο «η ύλη» και κάποια συγκεκριμένη σειρά στη διδασκαλία, όσο η εμπλοκή των παιδιών στο να χρησιμοποιούν τη γλώσσα και να τη συνδέουν με τον σύνθετο κοινωνικό μας κόσμο. Με την έννοια αυτή οι μαθησιακοί πόροι που θα χρησιμοποιήσει κάθε διδάσκων μπορεί να είναι απολύτως δική του επιλογή και να προέρχονται είτε από τα διδακτικά εγχειρίδια τα οποία έχουν στη διάθεσή τους οι μαθητές και οι μαθήτριες είτε από άλλες πηγές έντυπου και ψηφιακού υλικού, συμπεριλαμβανομένου και του υλικού που υπάρχει στα σχολικά εγχειρίδια άλλων μαθημάτων της ίδιας ή και άλλων τάξεων. Σε κάθε περίπτωση οι πόροι αυτοί, όπως και τα εγχειρίδια, δεν προσεγγίζονται από την οπτική της *ύλης* που πρέπει να διεκπεραιωθεί πιστά, αλλά προτείνονται ως *πηγές* που μπορούν να αξιοποιηθούν ανάλογα με το πόσο εξυπηρετούν το εκάστοτε διδακτικό *σχέδιο*, το οποίο έχει και τη μεγαλύτερη βαρύτητα. Με τον τρόπο αυτό κάθε εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να κάνει τις επιλογές του στον οριζόντιο και τον κάθετο άξονα των τεσσάρων ενοτήτων του ΠΣ και να δομήσει σε συνεργασία και με τους μαθητές και τις μαθήτριές του το δικό του πρόγραμμα.

- Σύνδεση της γλώσσας με τον κόσμο. Οι γνώσεις για τη γλώσσα προσφέρονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξυπηρετείται η κατανόηση και η κριτική ανάγνωση των κειμένων, επομένως και του κόσμου. Μια, π.χ., από τις πλευρές του κόσμου στις οποίες πρέπει να δίνεται έμφαση είναι η ανάδειξη της ελληνικής κοινωνικής και πολιτισμικής ιδιαιτερότητας, με παράλληλη έμφαση στην κατανόηση της πολυπολιτισμικότητας και του διαφορετικού, καθώς και στην ανάδειξη του τοπικού, αλλά με ιδιαίτερη έμφαση στην εξωστρέφεια σε έναν διεθνοποιημένο κόσμο. Παράλληλα, θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο να παρουσιάζονται και να αποκωδικοποιούνται οι ποικίλες οπτικές για τον κόσμο που ενυπάρχουν στα κείμενα.

- Δημιουργία των προϋποθέσεων μάθησης: αυτό μπορεί να επιτευχθεί με το είδος του σχεδίου εργασίας που κάθε φορά επιλέγεται, με την επένδυση στις προϋπάρχουσες γνώσεις και το πολιτισμικό υπόβαθρο των παιδιών, με την ενθάρρυνση για παραγωγή λόγου μέσα σε άνετα χωροχρονικά πλαίσια και τον συνδυασμό της διδασκαλία ενώπιον όλης της τάξης (μετωπική διδασκαλία) με εναλλακτικές μορφές διδασκαλίας (π.χ. ομαδική). Όλα αυτά, ασφαλώς, πρέπει να

γίνονται βάσει ενός *διδακτικού σχεδίου* με τα χαρακτηριστικά του *σχεδίου εργασίας* (project), στο πλαίσιο του οποίου δίνονται ρόλοι και προβλήματα προς διερεύνηση/ επίλυση στα παιδιά. Στην προσπάθεια αυτή διεκπεραίωσης των ρόλων τους και επίλυσης των προβλημάτων οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν την ευκαιρία να εστιάσουν στην αναζήτηση και ανάγνωση κειμένων και γενικότερα στην πρόσληψη και παραγωγή προφορικού, γραπτού και πολυτροπικού λόγου.

β. Σε κάποιες θεματικές ενότητες υπάρχουν οι ίδιες σελίδες των σχολικών εγχειριδίων. Θα τις διδάξουμε δύο φορές;

Η ερώτηση αυτή καλύπτεται από την απάντηση που δόθηκε πιο πάνω όσον αφορά την ελευθερία κινήσεων με βάση τους στόχους του προτεινόμενου Προγράμματος Σπουδών. Όπου οι σελίδες αναφέρονται δύο φορές είναι επειδή μπορεί να χρησιμοποιηθούν στη μία ή/και στην άλλη θεματική. Μπορεί όμως να μη χρησιμοποιηθούν και πουθενά, αν ο εκπαιδευτικός έχει πιο πρόσφατα ή πιο κατάλληλα κατά την εκτίμησή του κείμενα, τα οποία κρίνει ότι εξυπηρετούν καλύτερα τους στόχους του ΠΣ.

γ. Μέχρι τώρα γράφαμε εκθέσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα. Τώρα δε θα γράφουμε;

Η έκθεση ταυτίζεται με παραδοσιακές αντιλήψεις στη διδασκαλία (=διδάσκω κάποια ύλη και στη συνέχεια βάζω μια έκθεση), η οποία δεν προτείνεται ούτε από τα ισχύοντα εγχειρίδια. Αυτό που έχει προτεραιότητα στο ΠΣ είναι να δίνεται η ευχέρεια στα παιδιά να εμπλέκονται σε πρακτικές όπου θα διαβάζουν, θα μιλούν και θα γράφουν συνεχώς για ποικίλα ζητήματα χρησιμοποιώντας ποικιλία κειμενικών ειδών. Τα κείμενα είναι κοινωνικές μονάδες η παραγωγή των οποίων δεν κατακτάται, αν δεν κατανοηθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε κειμενικού είδους/ τύπου που καλούνται τα παιδιά να γράψουν και αν δεν αντιμετωπισθεί η παραγωγή τους ως *διαδικασία*, γεγονός που σημαίνει ότι πρέπει να δίνεται χρόνος και στην παραγωγή αλλά και στη βελτίωση των κειμένων που γράφονται. Στο πλαίσιο αυτό η παραγωγή λόγου δε γίνεται ευκαιριακά κάποιες φορές τον χρόνο, όπως συνηθιζόταν με την «έκθεση ιδεών», αλλά αποτελεί οργανικό στοιχείο των σχεδίων εργασίας που διεκπεραιώνουν οι μαθητές και οι μαθήτριες.

δ. Παραγράφους και περιλήψεις δε θα διδάσκουμε πια;

• Οι παράγραφοι είναι μέρος των κειμένων και σε κάθε κειμενικό είδος οι παράγραφοι οργανώνονται με διαφορετικό τρόπο. Οι γνώσεις για τη δομή των παραγράφων είναι πολύ χρήσιμες, δεν θα πρέπει όμως να αποτελούν αυτοσκοπό. Αντίθετα, θα πρέπει να συνδέονται με την ιδιαιτερότητα του κειμενικού είδους που μελετάται – παράγεται κάθε φορά. Σε κάποιες περιπτώσεις, π.χ., κείμενα σε πολυμεσική μορφή ή παρουσιάσεις με τη χρήση ενός Προγράμματος Παρουσίασης σε υπολογιστή, δεν υπάρχουν παράγραφοι όπως τις γνωρίζαμε ως τώρα. Είναι απαραίτητη, επομένως, η σύνδεση της «διδασκαλίας» της παραγράφου με τα κειμενικά είδη.

•Το ίδιο ισχύει και για την περίληψη: δεν θα πρέπει να διδάσκεται ως αυτοσκοπός, αλλά να συνδέεται με συγκεκριμένου τύπου πρακτικές γραμματισμού. Η αξιοποίηση, π.χ., δύο ή περισσότερων κειμένων ως πηγών, προκειμένου να παραχθεί ένα άλλο κείμενο, προϋποθέτει ότι τα παιδιά γνωρίζουν τη διαδικασία του να κάνουν περιλήψεις. Εστίαση στην περίληψη ως κειμενικό είδος μπορεί να γίνει, μόνο όταν συνδέεται με περιστάσεις που το απαιτούν, όπως για παράδειγμα το να γραφεί περίληψη μιας εργασίας για ένα μαθητικό συνέδριο, το οποίο μπορεί να εστιάζει σε κάποιο ενδιαφέρον για τα παιδιά ζήτημα.

ε. Αν δεν κάνουμε την ύλη με τη σειρά και δε βάλουμε διαγώνισμα, προκειμένου να διαπιστώσουμε ότι τα παιδιά «τα έμαθαν», πώς θα ξέρουμε αν πάμε καλά;

Η γνώση που μεταδίδουμε και ελέγχουμε με μια τέτοιου είδους διδακτική διαδικασία είναι πρόσκαιρη και επιφανειακή: πρόσκαιρη, γιατί πολύ γρήγορα θα ξεχαστεί, και επιφανειακή, γιατί θίγει συνήθως επιφανειακές διαστάσεις των πραγμάτων. Αντίθετα, η εστίαση σε προβλήματα που διερευνώνται μέσω ρόλων που έχουν τα παιδιά, η διερεύνηση ζητημάτων που σχετίζονται με πτυχές της σύγχρονης πραγματικότητας, η αξιοποίηση των κειμένων για προβληματισμό σε βάθος και αμφισβήτηση, οι ευκαιρίες που δίνονται στα παιδιά να εκφέρουν τις απόψεις τους προφορικά ή/και γραπτά μετατρέπουν τη σχολική τάξη σε *κοινότητα γραμματισμού* ή *κειμενική κοινότητα*, με την έννοια ότι η λειτουργία της συνδέεται με τη χρήση και την κριτική αποτίμηση μεγάλου εύρους κειμένων. Κατά βάθος, το εύρος των κειμένων που χρησιμοποιούνται, παράγονται αλλά και ο τρόπος που αυτό γίνεται συγκροτούν την ιδιαιτερότητα της κάθε σχολικής αίθουσας. Μην ξεχνάμε, άλλωστε, ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες, παρά την κοινή σχολική τους διαδρομή, έχουν διαφορετικές προσωπικές εγγράμματες διαδρομές (π.χ. δίγλωσσα παιδιά, παιδιά με ειδικότερες ανάγκες, παιδιά από περισσότερο ή λιγότερο προνομιούχα κοινωνικά στρώματα), τις οποίες η διδασκαλία είναι απαραίτητο να λαμβάνει υπόψη της και να σέβεται προσπαθώντας και να επενδύει στη διαφορά ως αφετηρία για δημιουργικότητα. Και μια κοινότητα γραμματισμού, όπως περιγράφηκε πιο πάνω, είναι ένας χώρος κατάλληλος για να συζητηθούν τέτοιου είδους θέματα.

στ. Δε θα βάζουμε διαγωνίσματα, δηλαδή;

Ναι, αλλά σε διαφορετικό πλαίσιο. Τα κείμενα που παράγονται στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας πρέπει να αντιμετωπίζονται ως προϊόντα επικοινωνίας, ως γλωσσικές και νοηματικές δομές, ως φορείς ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών νοημάτων και ως προϊόντα για αξιολόγηση. Για τον λόγο αυτό τα διάφορα γλωσσικά και γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα, όπως και η ανάπτυξη των παραγράφων, δεν μπορούν να αποτελούν αυτοσκοπό διδασκαλίας και εξέτασης, αλλά πρέπει να παρουσιάζονται άμεσα συνυφασμένα με τις κειμενικές κατηγορίες στις οποίες ανήκουν. Η συστηματική ή περιπτώσιακή διδασκαλία (άρα και εξέταση) της μικροδομής της νέας ελληνικής πρέπει να γίνεται μόνο για μορφοσυντακτικά φαινόμενα στα οποία δείχνουν να δυσκολεύονται οι μαθητές και οι μαθήτριες ή επηρεάζουν αρνητικά την εκφραστική ή ορθογραφική

εικόνα των γραπτών τους κειμένων. Ως προς το είδος των διαγωνισμάτων βλ. σχετικές οδηγίες και ενότητα 5 στο παρόν κείμενο.

ζ. Προτείνεται συχνά η εργασία σε ομάδες. Είναι αυτό απαραίτητο;

Δεν είναι πανάκεια και δεν είναι εύκολο να γίνεται πάντα αυτό. Θα πρέπει όμως οι διδάσκοντες να έχουν υπόψη τους ότι δεν πρέπει να στερείται από τα παιδιά η δυνατότητα για συνεργασία, αμφισβήτηση και σύνθεση, γιατί όλα αυτά έχουν στενή σχέση με σύγχρονες απαραίτητες δεξιότητες για τη ζωή. Με την ομαδική — περισσότερο από ό,τι με την ατομική — εργασία μπορεί να δίνεται έμφαση στην ανάδειξη των αντιτιθέμενων απόψεων που υπάρχουν στα κείμενα, στην κατανόηση και συζήτηση της λογικής τους και στην ανάδειξη της βαθύτερης πολιτικής τους διάστασης. Στο ίδιο πλαίσιο μπορεί ευκολότερα επίσης να επιχειρηθεί η συγκριτική μελέτη κειμένων που εκφράζουν διαφορετικές απόψεις πάνω στο ίδιο θέμα και η διερεύνηση των αιτίων που τις προκαλούν.

η. Ποιος είναι ο ρόλος των Νέων Τεχνολογιών στο Πρόγραμμα Σπουδών;

Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) αξιοποιούνται και ως *παιδαγωγικά μέσα* αλλά και ως *μέσα πρακτικής γραμματισμού*. Ως παιδαγωγικά μέσα ασφαλώς διευκολύνουν τη γλωσσική διδασκαλία (διαδραστικοί πίνακες, ηλεκτρονικά λεξικά, σώματα κειμένων, Προγράμματα Επεξεργασίας Κειμένου, αλλά και περιβάλλοντα του διαδικτύου, όπως τα ιστολόγια, τα Wikis κ.λπ.) Ως μέσα πρακτικής γραμματισμού αποτελούν ουσιαστικά μέρος της «διδασκτέας ύλης» του γλωσσικού μαθήματος, καθώς με τη χρήση τους αναδεικνύεται η ιδιαιτερότητά τους κατά την παραγωγή και πρόσληψη λόγου (π.χ. ιδιαιτερότητες της παραγωγής λόγου σε περιβάλλοντα επεξεργασίας κειμένου και παρουσίασης, παραγωγή διαδικτυακών, πολυμεσικών κειμένων κ.λπ.). Είναι προφανές, επομένως, ότι οι Νέες Τεχνολογίες, επειδή είναι μέσα για διάβασμα και γράψιμο στη ζωή με πολλές ιδιαιτερότητες σε σχέση με το έντυπο, δεν μπορεί να μην χρησιμοποιούνται ως τέτοια μέσα και στο σχολείο.

θ. Μήπως δημιουργηθούν ανισότητες, αφού είναι γνωστό ότι δε διαθέτουν όλα τα σχολεία τις ίδιες τεχνολογικές υποδομές;

Μεγάλο μέρος των διδακτικών πρακτικών που προτείνονται μπορούν να ολοκληρωθούν με τη συλλογή διαδικτυακών κειμένων και εκτός σχολείου ή να αξιοποιηθεί το γεγονός ότι όλα (σχεδόν) τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε υπολογιστές στο σπίτι τους, κυρίως όμως το γεγονός ότι οι εξωσχολικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού τους είναι συχνά πολύ πλούσιες. Η ως τώρα έρευνα στα ελληνικά σχολεία δείχνει ότι οι δημιουργικοί εκπαιδευτικοί βρίσκουν διεξόδους στα προβλήματα των υποδομών.

ι. Ποια η σχέση του προγράμματος με τη λογοτεχνική παραγωγή;

Το ΠΣ για τη γλώσσα ανήκει στην ευρύτερη ενότητα των γλωσσικών μαθημάτων — μαζί με την αρχαία ελληνική γλώσσα και τη λογοτεχνία — και με την έννοια αυτή προτείνεται να αξιοποιηθούν ανάλογες προτάσεις του ΠΣ της λογοτεχνίας για την ίδια τάξη. Η παρουσίαση λογοτεχνικών έργων, άλλωστε, μπορεί να αποτελέσει ευκαιρία και για ανάπτυξη εκ μέρους των μαθητών και των μαθητριών προσωπικού προφορικού, γραπτού ή πολυτροπικού λόγου, με σκοπό την τεκμηρίωση των απόψεών τους ή/και την έκφραση των αισθητικών τους προτιμήσεων.

ια. Όλα όσα ζητά αυτό και τα άλλα Προγράμματα Σπουδών για την Α΄ Λυκείου απαιτούν πολύ περισσότερο χρόνο για τους εκπαιδευτικούς. Αυτό δεν είναι εύκολο.

Αυτό είναι γεγονός. Δεν μπορεί όμως να υπάρξει δημιουργικό σχολείο με στατική προσέγγιση της διδασκαλίας. Αλλά αυτό δε θα γίνει από τη μια στιγμή στην άλλη. Κάθε μεταβολή χρειάζεται τον χρόνο της. Αυτό που θα διευκόλυνε ιδιαίτερα τα πράγματα είναι, αν αναλαμβάνονταν προσπάθειες σε επίπεδο σχολείου και σχολικών συμβούλων για ανταλλαγή ιδεών και κυρίως για συμπαραγωγή διδακτικών προτάσεων. Θα ήταν ιδανικό, αν το κάθε σχολείο μπορούσε να διαμορφώσει το δικό του πλάνο για τη διδασκαλία. Και αυτό δεν είναι απαραίτητο να γίνει από τη μια στιγμή στην άλλη. Η δημιουργικότητα και η συνεργασία για τα παιδιά είναι άμεσα συνυφασμένη με τη δημιουργικότητα και τη συνεργασία των εκπαιδευτικών.

ιβ. Μπορούν όλα αυτά που προβλέπει το πρόγραμμα να γίνουν μέσα στο δεδομένο ωρολόγιο πρόγραμμα;

Το γλωσσικό είναι το κατεξοχήν διαθεματικό μάθημα, αφού χωρίς τη χρήση της γλώσσας δε γίνεται τίποτα μέσα στο σχολείο. Γι' αυτό οι εκπαιδευτικοί καλό είναι να αξιοποιούν κάθε ευκαιρία για την καλλιέργεια των προτεινόμενων γραμματισμών στα παιδιά, όπως: άλλα μαθήματα της φιλολογικής ζώνης (π.χ. Αρχαία, Λογοτεχνία), άλλες σχολικές πρακτικές (π.χ. ποικίλα προγράμματα) και ποικίλες σχολικές εκδηλώσεις (π.χ. μαθητικές κοινότητες, γιορτές, εκδηλώσεις).

4. ΤΟ ΠΣ ΤΗΣ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΜΕΣΩ ΕΝΟΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

[σχέδια εναλλακτικών διδακτικών προτάσεων (σεναρίων διδασκαλίας)]

Γενικά

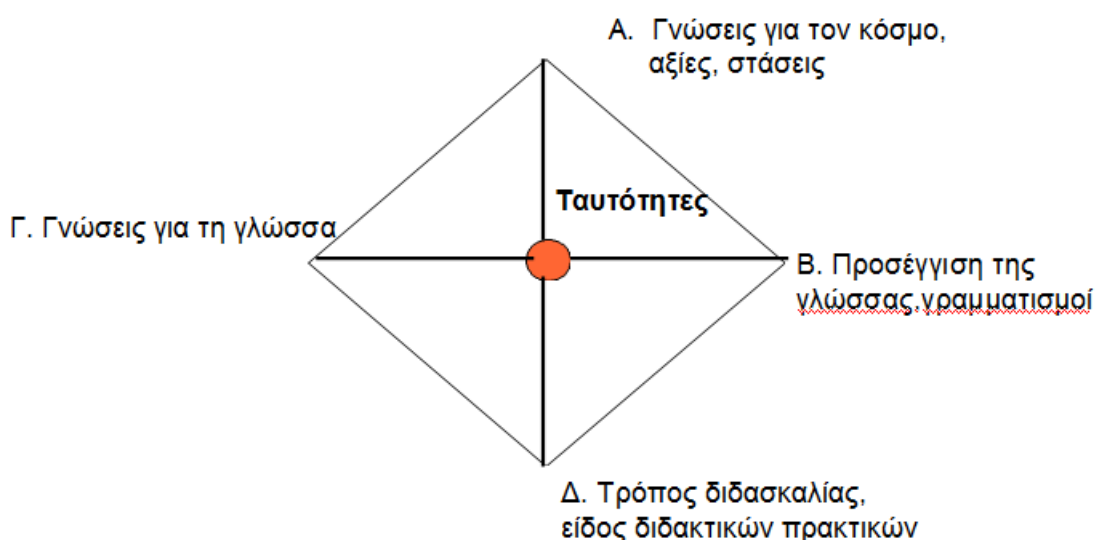
Στο ακόλουθο παράδειγμα παρουσιάζονται τρεις διαφορετικές εκδοχές ενός σχεδίου μαθήματος (σεναρίου), προκειμένου να καταστεί πιο εύκολα σαφής η φιλοσοφία του ΠΣ και η απόσταση που υπάρχει από τις συνήθεις διδακτικές πρακτικές, οι οποίες στηρίζονται αποκλειστικά στο σχολικό εγχειρίδιο.

Οι διδακτικές προτάσεις-σχέδια που ακολουθούν αφορούν την ενότητα «Γλωσσικές Ποικιλίες» του εγχειριδίου της Α΄ Λυκείου (σελ. 21-37) και πιο συγκεκριμένα τη θεματική «Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες» (σελ. 29-37). Εστιάζουν ειδικότερα στη γλώσσα των νέων και στον ρόλο της στη συγκρότηση αυτού που συχνά αποκαλείται «το χάσμα γενεών». Ανάλογα βέβαια με την εκδοχή που θα υιοθετηθεί, μπορεί να γίνει σύνδεση και με άλλα τμήματα του ίδιου σχολικού

εγχειριδίου, όπως π.χ. με τα κεφάλαια «Περιγραφή» και «Αφήγηση» ή την ενότητα «Προφορικός και γραπτός λόγος», καταργώντας τη γραμμική αντιμετώπιση του βιβλίου, καθώς και με ανάλογα θέματα που θίγονται στα εγχειρίδια άλλων τάξεων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Είναι απαραίτητο να δηλωθεί ρητά ότι το παράδειγμα δεν αποτελεί «πρότυπο» για εφαρμογή· κάτι τέτοιο είναι αντίθετο με τη δημιουργικότητα των εκπαιδευτικών, που προϋποθέτει το ΠΣ. Αποτελεί ενδεικτικό παράδειγμα, προκειμένου να αναδειχθούν διδακτικές πρακτικές που είναι κοντά στη λογική του και προκειμένου να καταστεί εμφανής η ενδεχόμενη απόσταση που χωρίζει ισχύουσες πρακτικές με τις προτεινόμενες από το ΠΣ.

Η λογική της πρότασης

Το παράδειγμα αναπτύσσεται με βάση τους άξονες που οργανώνουν το ΠΣ και παρουσιάζονται στο ακόλουθο σχήμα:

Ο άξονας της αξιολόγησης, που ενυπάρχει στο Π.Σ και φαίνεται να λείπει από το σχήμα, εξετάζεται ως υποενότητα σε κάθε εκδοχή και ενσωματώνεται, όπως θα δούμε, στο κέντρο του ρόμβου, στις ταυτότητες.

Γενικοί στόχοι

Το παράδειγμα δεν είναι δεσμευτικό αλλά ενδεικτικό. Στόχος του είναι να κάνει κατανοητή τη φιλοσοφία του ΠΣ και να καταδείξει τις νέες δυνατότητες που προτείνονται σε σχέση με συνήθεις ισχύουσες πρακτικές. Οι εκδοχές του παραδείγματος μπορούν να τροποποιηθούν ανάλογα με τις υποδομές, τις ανάγκες/δυνατότητες των μαθητών και των μαθητριών και τις επιλογές του/της εκπαιδευτικού.

Το υλικό

Ως κειμενική αφηγηρία μπορεί να επιλεγεί μια σειρά τηλεοπτικών διαφημιστικών βίντεο, στα οποία αποτυπώνεται το χάσμα των γενεών μέσω της αξιοποίησης διαφορετικών κοινωνικών (γλωσσικών και όχι μόνον) κωδίκων στους ρόλους των «παιδιών- νέων» και των «γονέων- μεσηλίκων». Ενδείκνυται η οπτικοακουστική μορφή που προϋποθέτει την αντίστοιχη υποδομή — και βασικά επιβάλλεται στην 3^η εκδοχή, αλλά εξίσου λειτουργικές μπορεί να είναι και οι εναλλακτικές μορφές που προτείνονται. Εξυπακούεται ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν την ελευθερία να επιλέξουν, οι ίδιοι/-ες ή σε συνεργασία με τους μαθητές και τις μαθήτριές τους, διαφορετικό υλικό.

I. Οπτικοακουστική μορφή (π.χ. τηλεοπτικά διαφημιστικά βίντεο στο διαδίκτυο)

II. Εναλλακτικές μορφές

Υλικό ή έναυσμα αποτελούν σχετικά διαφημιστικά μηνύματα-βίντεο στο διαδίκτυο. Παρότι στην περίπτωση των βίντεο ο διαδραστικός πίνακας, ο βιντεοπροβολέας ή το εργαστήριο υπολογιστών μοιάζει μονόδρομος, οι εναλλακτικές μορφές παρουσίασης του υλικού μπορεί να αποδειχτούν πιο δημιουργικές. Μερικές προτάσεις:

- Απομαγνητοφώνηση του υλικού από τον/την εκπαιδευτικό
- Απομαγνητοφώνηση του υλικού από τα παιδιά. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να γίνει σύνδεση με την ενότητα «Προφορικός και γραπτός λόγος». Δίνεται σε κάθε ομάδα ένα βίντεο και πάνω σ' αυτό κάνουν τις παρατηρήσεις τους. Μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε εκδοχή του παραδείγματος και να αποτελέσει εκτεταμένη δραστηριότητα και να γίνει και σενάριο (μεγάλης χρονικής διάρκειας διδασκαλία). Βοηθάει και το γεγονός ότι τα διαφημιστικά βίντεο είναι πολύ σύντομα.
- Περιγραφή και αφήγηση του υλικού από τα παιδιά, αφού δουν το υλικό στο σπίτι τους. Μπορεί να γίνει σύνδεση με τις ενότητες «Περιγραφή» και «Αφήγηση», να γίνει ομαδοσυνεργατικά κλπ.
- Αποτύπωση στιγμιοτύπων: από τον/την εκπαιδευτικό (ή και τα παιδιά), στιγμιοτύπων (snapshots) των βίντεο με χαρακτηριστικά στιγμιότυπα και/ ή μότο και παρουσίασή τους με τη μορφή φωτοτυπιών ή πόστερ (ομαδοσυνεργατικά ό.π.).
- Παρουσίαση έντυπων μορφών διαφημίσεων με το ίδιο θέμα (κατά προτίμηση από τα παιδιά, ομαδοσυνεργατικά ό.π.).
- Δραματοποίηση (Προφορικός και γραπτός λόγος, ομαδοσυνεργατικά ό.π.)

Η θεματική ενότητα

Το σενάριο εστιάζει άμεσα στο τμήμα «Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες», σελ. 29-37 του σχολικού εγχειριδίου, και πιο συγκεκριμένα την υποενότητα «Γλώσσα και ηλικία» της σελ. 30. Ωστόσο, μπορεί να επεκταθεί σε ολόκληρη την υποενότητα «Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες» ή την ενότητα «Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες», ανάλογα με το υλικό και την εστίαση, και ακόμη να επεκταθεί και στο σύνολο των υπόλοιπων κεφαλαίων του βιβλίου («Λόγος», «Περιγραφή», «Αφήγηση»), ανάλογα με το είδος των δραστηριοτήτων που θα επιλεγούν.

Το βασικό σενάριο

Τίτλος:	Το χάσμα γενεών στη διαφήμιση: γονείς και παιδιά
Το σενάριο αποτελεί πρόταση για διδασκαλία	
Πεδίο, διδακτικό αντικείμενο και διδακτική ενότητα:	Έκφραση – Έκθεση Α΄ Λυκείου, θεματική στο ΠΣ «Γλώσσα, γλωσσική ποικιλότητα και γλωσσική αλλαγή». Η έμφαση εδώ δίνεται στις γλωσσικές ποικιλίες. Στο σχολικό εγχειρίδιο καλύπτει την ενότητα «Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες», σελ. 29-37
Χρονική διάρκεια:	Ανάλογα με την εκδοχή μπορεί να αποτελέσει δραστηριότητα που καλύπτει ένα διδακτικό δίωρο έως σενάριο που εκτείνεται σε διάρκεια ενός τετραμήνου.
Προϋποθέσεις υλοποίησης από εκπαιδευτικό και μαθητή/τρια:	Ανάλογα με την εκδοχή

Σύντομη περιγραφή

Πρόκειται για (κριτική) μελέτη του τρόπου με τον οποίο ηλικιακά μαρκαρισμένες κοινωνικές γλώσσες (γλώσσα του διαδικτύου και γλώσσα των νέων) χρησιμοποιούνται, προκειμένου να αποτυπώσουν τις διαφορές των γενεών. Παρουσιάζονται τρεις εκδοχές, καθεμιά από τις οποίες προτείνει διαφορετική αντιμετώπιση της «διδασκτέας ύλης», του σχολικού χωροχρόνου, των διδακτικών πρακτικών, των αναμενόμενων γραμματισμών που θα καλλιεργηθούν, επομένως και του είδους των εγγράμματων ταυτοτήτων που συνεισφέρουν να καλλιεργηθούν (βλ. το κέντρο του ρόμβου). Το παράδειγμα είναι ενδεικτικό της λογικής που επιθυμούμε να αναδειχθεί και εξυπακούεται ότι μπορεί να επιλεγούν άλλα κείμενα, άλλα παραδείγματα και διαφορετική πορεία υλοποίησης, με βάση επιτόπια δεδομένα (ιδιαιτερότητες τάξης και σχολείου, προτιμήσεις εκπαιδευτικού).

Διδακτική εκδοχή 1

Η εκδοχή αυτή κινείται πολύ κοντά στις ισχύουσες διδακτικές πρακτικές. Το επιπρόσθετο στοιχείο είναι η αξιοποίηση του βίντεο (προβολή με υπολογιστή ή με διαδραστικό πίνακα). Προτείνεται, προκειμένου να αναδειχθούν καλύτερα πολλά στοιχεία των δύο άλλων εκδοχών που ακολουθούν (οι οποίες είναι πιο κοντά στο πνεύμα του νέου ΠΣ) και να γίνουν σαφέστερες οι διαφορές που προτείνονται με το νέο ΠΣ. Δεν αποκλείεται μέρος της εκδοχής αυτής να χρησιμοποιηθεί και ως η πρώτη φάση των εκδοχών που ακολουθούν.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Φάση 1^η: Εξοικείωση με το θέμα

Βήμα 1^ο: Ο/Η εκπαιδευτικός εκκινεί από το βιβλίο, και πιο συγκεκριμένα από τα εισαγωγικά κείμενα στις γλωσσικές ποικιλίες γενικά και τις κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες ειδικότερα, συζητώντας και αναλύοντας το περιεχόμενό τους με τους μαθητές και τις μαθήτριες. Καταρχάς φέρνει τα παιδιά σε επαφή με το ακόλουθο εισαγωγικό κείμενο της σελ. 21 του βιβλίου, το οποίο αποτελεί εισαγωγή στη γλωσσική ποικιλότητα, γεωγραφική και κοινωνική:

II. ΟΙ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ (ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΑ)

Η γλώσσα είναι πολυκύμαντη, όπως πολυκύμαντη είναι και η γλωσσική κοινότητα που τη μιλάει

Από την έως εδώ πορεία μας μπορούμε να επαληθεύσουμε αυτό που ήδη έχουμε επισημάνει, ότι δηλαδή η γλώσσα είναι πολύμορφη και πολύπλοκη, όπως (πολύμορφη και πολύπλοκη) είναι και η γλωσσική κοινότητα που τη χρησιμοποιεί. Άλλωστε η γλώσσα είναι κοινωνικό προϊόν. Γι' αυτό και είναι τόσο πολυκύμαντη, όσο και η κοινωνία από την οποία αναδύεται και την οποία εκφράζει και υπηρετεί. Αυτά σημαίνουν ότι η γλωσσική κοινότητα δε χαρακτηρίζεται από γλωσσική ομοιομορφία/ομοιογένεια, δεν αποτελεί δηλαδή ένα σύνολο ομιλητών οι οποίοι χρησιμοποιούν παντού και πάντοτε τους ίδιους γλωσσικούς τρόπους. Αντίθετα μάλιστα χαρακτηρίζεται από μια πολυμορφία/ετερογένεια γλωσσικής συμπεριφοράς, η οποία όμως δεν τη διασπά ούτε και την υποβαθμίζει. Μια προσεκτικότερη εξέταση θα μας έπειθε ότι χάρη σ' αυτήν (την ετερογένεια) η γλώσσα υπάρχει και λειτουργεί. Είναι επομένως η γλώσσα συνισταμένη πολλών και ποικίλων συνιστωσών.

Έτσι, σε μια γλωσσική κοινότητα, διαφορετικές ομάδες ομιλητών χρησιμοποιούν διαφορετικές γλωσσικές ποικιλίες/διαλέκτους που τα κοινά χαρακτηριστικά τους τις διακρίνουν από άλλες ποικιλίες/διαλέκτους της ίδιας γλώσσας. Οι ποικιλίες αυτές με κριτήρια τη γεωγραφική καταγωγή του ομιλητή και την κοινωνική/γλωσσική συμπεριφορά του διακρίνονται αντίστοιχα σε γεωγραφικές ποικιλίες/διαλέκτους (οριζόντια κατάταξη) και σε κοινωνικές ποικιλίες/διαλέκτους (κάθετη κατάταξη). Σ' αυτές πάλι τις κοινωνικές ποικιλίες εντάσσονται, εκτός από τα άλλα, τα ποικίλα είδη των κειμένων και οι ειδικές γλώσσες. Όλες μαζί οι ποικιλίες συναποτελούν και τροφοδοτούν την εθνική μας γλώσσα.

.....
.....

Στη συνέχεια προχωρά στο κείμενο της σελ. 29, «Κάθετη διαίρεση: κοινωνικές διάλεκτοι», εισαγωγικό στην κοινωνική γλωσσική ποικιλότητα:

2. Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες

Κάθετη διαίρεση: κοινωνικές διάλεκτοι

Οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες (ιδιώματα και διάλεκτοι) παρουσιάζονται σε περιόδους κατά τις οποίες οι διάφορες ομάδες των ομιλητών μιας γλωσσικής κοινότητας για διάφορους λόγους (γεωγραφικούς, οικονομικούς, πολιτικούς, διοικητικούς κτλ.) επικοινωνούν όλο και λιγότερο μεταξύ τους. Δε συμβαίνει όμως αυτό σήμερα. Γιατί σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά τα μέλη της ελληνικής γλωσσικής κοινότητας επικοινωνούν με όλα τα γνωστά μέσα επικοινωνίας: τηλέφωνο, ραδιόφωνο, τηλεόραση, τύπο, κάθε είδους συγκοινωνίες κτλ. Γι' αυτό και σήμερα παρατηρείται η τάση οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες (διάλεκτοι) να περιορίζονται ή να εξαφανίζονται με την επίδραση της Κοινής Νεοελληνικής, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί, και διαμορφώνεται, στα αστικά κέντρα της χώρας μας, και όπως διδάσκεται στα σχολεία μας.

Δεν παρατηρείται όμως το ίδιο και με τις κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες. Αυτές κάνουν πάντοτε αισθητή την παρουσία τους στη γλωσσική κοινότητα και υφαίνουν τις ποικίλες μορφές της ζωής της που δεν είναι άσχετες με τους ποικίλους παράγοντες που τις δημιουργούν: ηλικία, μόρφωση, κοινωνική τάξη, φύλο, ιδεολογία, επάγγελμα, καταγωγή, περίσταση, πλήθος παράγοντες που συνθέτουν την ποικιλώνυμη κοινοτική ζωή και που ανακλώνται στις διάφορες γλωσσικές χρήσεις των μελών της.

.....
.....

Βήμα 2^ο: Αφού συζητήσει και αναλύσει το περιεχόμενο των δύο κειμένων, κατόπιν παρουσιάζει στον διαδραστικό πίνακα (ή σε βιντεοπροβολέα) τα βίντεο που έχουν επιλεγεί. Αν δεν υπάρχει διαδραστικός πίνακας, μπορεί να αξιοποιήσει μια από τις εναλλακτικές δυνατότητες παρουσίασης του υλικού, για παράδειγμα να δώσει στους μαθητές και στις μαθήτριες φωτοτυπία με έντυπες εκδοχές των διαφημίσεων αυτών ή απομαγνητοφωνήσεις των βίντεο (όλων ή όσων επιλέξει) ή να αναθέσει στα παιδιά να απομαγνητοφωνήσουν στο σπίτι και να περιγράψουν την κάθε διαφήμιση.

Φάση 2^η: Διερεύνηση του θέματος

Βήμα 1^ο: Ακολουθεί συζήτηση στην τάξη για τη γλωσσική ποικιλότητα και πιο συγκεκριμένα για τις κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες: ποιες ποικιλίες χρησιμοποιούνται στα διαφημιστικά κείμενα, από ποια στοιχεία φαίνεται ότι οι νέοι χρησιμοποιούν διαφορετική ποικιλία από τους γονείς τους, αν οι μαθητές και οι μαθήτριες αναγνωρίζουν τις νεανικές ποικιλίες που χρησιμοποιούνται κλπ. Η συζήτηση μπορεί να συνδεθεί με τους ειδικότερους παράγοντες διαμόρφωσης γλωσσικών ποικιλιών που παρουσιάζει το βιβλίο και να δουν οι μαθητές και οι μαθήτριες ποιοι από αυτούς τους παράγοντες διακρίνονται στα διαφημιστικά σποτ που παρακολούθησαν.

Με τον τρόπο αυτόν τα παιδιά διατρέχουν ολόκληρη την ενότητα «Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες», με μεγαλύτερη έμφαση στον παράγοντα «Γλώσσα και ηλικία», λόγω του υλικού της δραστηριότητας, χωρίς όμως να περιορίζονται απαραίτητα σ' αυτόν.

Βήμα 2^ο: Στη συνέχεια, παίρνουν ασκήσεις για το σπίτι. Οι ασκήσεις αυτές μπορούν να είναι: α) οι ασκήσεις της υποενότητας «Γλώσσα και ηλικία», σελ. 30:

Γλώσσα και ηλικία

▶ Επισήμανε όσο μπορείς περισσότερα είδη κειμένων (γραπτών ή προφορικών) που αρέσουν στις διάφορες ηλικίες: στα παιδιά του δημοτικού και του γυμνασίου, στους/στις εφήβους, στους ενήλικους, στους γέροντες, στις γερόντισσες.

▶ Ποιο είναι το νόημα του αρχαίου γνωμικού:
«Γέρων γέροντι γλώτταν ἡδίστην ἔχει, παῖς παιδί ».

▶ Ποιες από τις λέξεις:
παγωνιέρα, κονδυλοφόρος, ιππικό, ἄρματα μάχης, στυλό, ψυγείο, τραμ, γιαλός, πλαζ, τρόλει, μελανοδοχείο, γραμμόφωνο, πικ-απ, ηλεκτρονικός υπολογιστής, διαδίκτυο

θα ταίριαζαν στο στόμα του παππού και της γιαγιάς και ποιες στο στόμα του εγγονού και της εγγονής;

β) η τελευταία άσκηση της υποενότητας, σελ. 37:

▶ Γράψε και εσύ δύο επιστολές που δε θα ξεπερνούν σε έκταση τις προηγούμενες. Η πρώτη θα έχει θέμα την έκδοση ενός σχολικού εντύπου και θα απευθύνεται σε έναν επιστήθιο φίλο σου, η δεύτερη θα έχει θέμα τις εντυπώσεις σου από ένα βιβλίο και θα απευθύνεται σε έναν παλιό σου καθηγητή/δάσκαλο που σου σύστησε αυτό το βιβλίο.

Πρόσεξε ότι μπορείς να συμπεριλάβεις, και στις δύο επιστολές, και κάποιες άλλες δευτερεύουσες πληροφορίες που αφορούν θέματα κοινής εμπειρίας ανάμεσα στον αποστολέα και στον παραλήπτη. Το μεγαλύτερο, βέβαια, μέρος της επιστολής θα είναι αφιερωμένο στο κύριο θέμα της.

Προηγείται στο βιβλίο η παρουσίαση δύο επιστολών του Ι. Δραγούμη και παρατηρήσεις για τη θεματική οργάνωση των επιστολών.

Χρονική διάρκεια

1 διδακτικό δίωρο

Προϋποθέσεις υλοποίησης

Εκπαιδευτικός: να χειρίζεται διαδραστικό πίνακα ή να έχει τη δυνατότητα χρήσης βιντεοπροβολέα, αν υπάρχουν.

Μαθητής/Μαθήτρια: Δεν χρειάζεται κάποια ιδιαίτερη προϋπόθεση

Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις

Οι γνώσεις για τον κόσμο που προωθεί η εκδοχή αυτή είναι ότι η γλώσσα δεν είναι ενιαία, αλλά διέπεται από ποικιλότητα. Η διαφήμιση αξιοποιεί την ποικιλότητα αυτή.

Από το ΠΣ:

- «Η ποικιλότητα είναι εγγενές χαρακτηριστικό των γλωσσών».
- «Οι νέοι συμμετέχουν σε διάφορες κοινότητες και ομάδες, όπου η γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιούν παίζει σημαντικό ρόλο».

Γνώσεις για τη γλώσσα

Η γλώσσα διέπεται από ποικιλότητα. Ποικίλοι κοινωνικοί παράγοντες, όπως η ηλικία, αποτυπώνονται και στις γλωσσικές επιλογές. Ο διαφημιστικός λόγος ενίοτε αξιοποιεί την ποικιλότητα αυτή.

Από το ΠΣ:

- «Είδη της γλωσσικής ποικιλότητας: οριζόντια (γεωγραφική) και κάθετη (κοινωνική) διάκριση στο εσωτερικό μιας γλώσσας».
- «Ο ρόλος του γλωσσικού συστήματος στη γλωσσική διαφοροποίηση: ο ρόλος της προφοράς, των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων και του λεξιλογίου στη γλωσσική διαφοροποίηση».
- «Διακειμενικότητα: αναγνώριση κειμένων που αξιοποιούν συνειδητά και για συγκεκριμένους λόγους τη γλωσσική ποικιλότητα».

Γραμματισμοί και δεξιότητες

Αναγνωριστικός γραμματισμός: οι μαθητές και οι μαθήτριες μαθαίνουν να αναγνωρίζουν ότι η γλώσσα διέπεται από ποικιλότητα, η οποία επηρεάζεται από κοινωνικούς παράγοντες. Η κύρια δεξιότητα που αποκτούν είναι να επιλύουν ασκήσεις στο γνωστό πλαίσιο της Προσφοράς - Ζήτησης, που σημαίνει «σου δίνω θεωρία, λύσε τώρα μια σύντομη άσκηση» (κλειστού τύπου ασκήσεις).

Από το ΠΣ:

- «Αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλότητας στον διαφημιστικό λόγο».
- «Η ιδιαιτερότητα της γλώσσας που χρησιμοποιούν οι νέοι σε διάφορα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα (π.χ. σύγχρονη γραπτή επικοινωνία, περιβάλλοντα κοινωνικής δικτύωσης)».
- «Αναγνώριση των λειτουργιών της γλώσσας σε συνάρτηση με τους κοινωνικούς ρόλους/ταυτότητες, τις κοινωνικές σχέσεις και τις κοινωνικές πρακτικές».

Διδακτικές πρακτικές και ταυτότητες

Η δραστηριότητα αυτή αναπαράγει το μοντέλο Προσφορά - Ζήτηση (κλασικό δασκαλοκεντρικό πρότυπο) και στην ουσία παρέχει υποστηρικτικό υλικό στην ύλη του βιβλίου, από την οποία δεν πραγματοποιείται απόκλιση. Ο σχολικός χώρος παραμένει στις παραδοσιακές του διαστάσεις, τα παιδιά παρακολουθούν προσηλωμένα στον/ στην εκπαιδευτικό, ο σχολικός χρόνος περιορίζεται στο συνεχόμενο διδακτικό δίωρο που προβλέπει το ωρολόγιο πρόγραμμα.

Ο/η εκπαιδευτικός βρίσκεται στο επίκεντρο της διδασκαλίας, αυτός/-ή προβάλλει τα βίντεο ή μοιράζει φωτοτυπίες, υποδεικνύει τα σημεία του βιβλίου που πρέπει να έχουν υπόψη οι μαθητές

και οι μαθήτριες, συντονίζει τη συζήτηση και αναθέτει ασκήσεις για το σπίτι. Οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι δέκτες, δρουν ελάχιστα, και ο στόχος είναι να αποκτήσουν εγκυκλοπαιδικές γνώσεις γύρω από το ζήτημα της κοινωνικής γλωσσικής ποικιλότητας. Ασκούνται διαβάζοντας (το βιβλίο), γράφοντας και απαντώντας σε ερωτήσεις, πρακτικές από τις οποίες αναμένεται να προκύψει μάθηση.

Από το ΠΣ:

- «Ανάλυση κειμένων και εντοπισμός των γλωσσικών στοιχείων που αποκαλύπτουν την κοινωνική θέση των συγγραφέων και τις κοινωνικές σχέσεις των συνομιλητών σε περίπτωση διάλογου. Εντοπισμός της προσπάθειας ομιλητών να «κρύψουν» ή να τονίσουν την κοινωνική τους ταυτότητα».

Αξιολόγηση

(βλ. οικεία στήλη στη θεματική ενότητα "Γλώσσα, γλωσσική ποικιλότητα και γλωσσική αλλαγή")

Με βάση τη στήλη: Αξιολόγηση του ΠΣ, με το παράδειγμα που παρουσιάστηκε αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

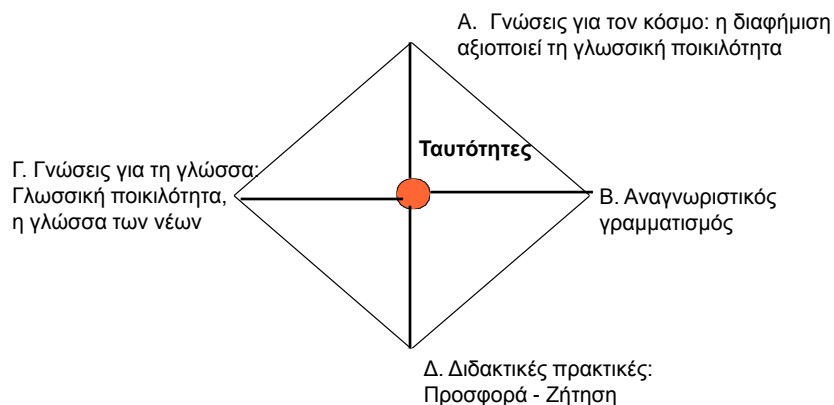
- να ερμηνεύουν το γεγονός ότι η γλώσσα δεν είναι ομοιογενής και να μιλούν γι' αυτό (προφορικά, γραπτά),
- να εξηγούν τους λόγους που οδηγούν στη γλωσσική διαφοροποίηση και τη γλωσσική μεταβολή,
- να εξηγούν πώς αξιοποιείται στην καθημερινή επικοινωνία η ποικιλότητα αυτή.

Προστιθέμενη αξία

Το μόνο νέο στοιχείο που εισάγεται με τη συγκεκριμένη εκδοχή είναι ότι χρησιμοποιούνται παραδείγματα που προέρχονται από την τρέχουσα καθημερινότητα, τα οποία είναι οικεία στα παιδιά και μπορούν πιο εύκολα να τα κατανοήσουν και να τα συζητήσουν. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι και μόνο αυτό το γεγονός κάνει το μάθημα πιο ενδιαφέρον και την κατάκτηση της γνώσης πιο εύκολη. Η μερική χρήση επίσης των νέων μέσων καθιστά το μάθημα πιο ελκυστικό και διασκεδαστικό. Η εκδοχή αυτή όμως δεν κινείται στο πνεύμα του νέου ΠΣ και αυτό θα φανεί από τις άλλες δύο εκδοχές που ακολουθούν.

Σχηματική παρουσίαση

Το κεντρικό σχήμα που οργανώνει το ΠΣ διαμορφώνεται στην εκδοχή αυτή ως εξής:

Διδακτική εκδοχή 2

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Φάση 1^η: Εξοικείωση με το θέμα

Προηγείται κάποια εισαγωγική συζήτηση για τη γλωσσική ποικιλότητα. Για την εξοικείωση των παιδιών με το ζήτημα μπορεί να αξιοποιηθεί ως αρχική φάση κάποιο κείμενο από την εκδοχή 1 (βλ. παραπάνω). Θα ήταν πιο ενδιαφέρον, αν ο/η εκπαιδευτικός είχε στη διάθεσή του/της και ένα δύο επιπλέον κείμενα που θα σχετίζονταν με την κοινωνική γλωσσική ποικιλότητα. Στην περίπτωση αυτή θα μοίραζε τα κείμενα στα παιδιά (μετά από μια σύντομη εισαγωγή) και θα ζητούσε να συνεργαστούν προκειμένου να αναδείξουν και να παρουσιάσουν τα χαρακτηριστικά που αναφέρει και το σχολικό εγχειρίδιο. Η διαφορά εδώ είναι σε σχέση με την προηγούμενη εκδοχή ότι τα παιδιά θα αναδείκνυαν τη θεωρία ψάχνοντας κείμενα και παρουσιάζοντάς την στην τάξη, κάτι που συνιστά σημαντική αλλαγή στις διδακτικές πρακτικές.

Φάση 2^η: Διερεύνηση του θέματος

Βήμα 1^ο: Στη συνέχεια τα παιδιά οργανώνονται σε μικρές ομάδες και τους δίνονται συγκεκριμένα βίντεο (αν υπάρχουν οι υποδομές) ή παραδείγματα από έντυπα κείμενα που προσφέρονται. Αν δεν υπάρχουν υποδομές, ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει κεντρικά στην αίθουσα τα παραδείγματα με τις διαφημίσεις. (Γενικά, αν δεν υπάρχουν υποδομές, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει στους μαθητές και στις μαθήτριες φωτοτυπία με απομαγνητοφωνήσεις των βίντεο ή να αξιοποιήσει κάποια από τις άλλες εναλλακτικές δυνατότητες που προτείναμε στην αρχή. Μπορεί επίσης να επιλέξει έντυπες διαφημίσεις ή άλλα κείμενα που κρίνει χρήσιμα.) Παράλληλα, ετοιμάζει ένα φύλλο εργασίας, το οποίο δίνει τους άξονες γύρω από τους οποίους θα εργαστούν τα παιδιά.

Ενδεικτικοί άξονες:

1. Ποιες κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες αναγνωρίζετε στα συγκεκριμένα διαφημιστικά; Αξιοποιήστε τα κείμενα που σας δόθηκαν, προκειμένου να ταξινομήσετε τις απαντήσεις σας.
2. Για ποιο λόγο προκαλείται γέλιο στις διαφημίσεις αυτές (π.χ. τι θα συνέβαινε αν οι ήρωες χρησιμοποιούσαν την πρότυπη γλώσσα; Τι θα συνέβαινε αν ανταλλάσσονταν οι ρόλοι στα βίντεο;) Ποιος ο ρόλος της γλωσσικής ποικιλότητας σε αυτό;
3. Αναζητήστε και καταγράψτε άλλα παραδείγματα διαφημιστικού λόγου όπου χρησιμοποιείται η κοινωνική ή γεωγραφική ποικιλότητα. Αναλύστε τι εξυπηρετεί σε κάθε περίπτωση.

Βήμα 2^ο: Οι ομάδες, αφού μελετήσουν τα κείμενα (με βάση τις οδηγίες στο φύλλο εργασίας), καταλήγουν σε συμπεράσματα σχετικά με τις κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες που χρησιμοποιούνται στα διαφημιστικά αυτά. Η εργασία μπορεί να συνεχιστεί και στο σπίτι, όπου τα παιδιά θα αναζητήσουν και άλλα βίντεο (διαφημιστικά ή μη), στα οποία να αξιοποιείται η κοινωνική γλωσσική ποικιλότητα, θα τα μελετήσουν και θα καταλήξουν σε συμπεράσματα με βάση το φύλλο εργασίας που θα τους έχει δοθεί.

Οι ομάδες μπορούν να παρουσιάσουν τα συμπεράσματά τους στην τάξη με τους ακόλουθους τρόπους (η επιλογή εξαρτάται από τις υποδομές, την τάξη, τον/τηνεκπαιδευτικό κλπ.):

- ο Να δημιουργήσουν ένα κείμενο σε Πρόγραμμα Παρουσίασης (π.χ. power point) με τις επισημάνσεις και τα ευρήματά τους και να το παρουσιάσουν στην τάξη. Στην περίπτωση αυτή συνδέουμε το μάθημά μας με την ενότητα «Απροσχεδιάστος και προσχεδιασμένος προφορικός λόγος – ένα μεικτό είδος λόγου ανάμεσα στον προφορικό και το γραπτό λόγο»).
- ο Να δημιουργήσουν ένα κείμενο σε Πρόγραμμα Παρουσίασης με τις επισημάνσεις και τα ευρήματά τους, το οποίο να εμπλουτίσουν με βίντεο και συνδέσμους (links) για την υποστήριξη των συμπερασμάτων τους (βλ. ΠΣ για την παραγωγή πολυμεσικού λόγου αλλά και σύνδεση με την ενότητα «Απροσχεδιάστος και προσχεδιασμένος προφορικός λόγος – ένα μεικτό είδος λόγου ανάμεσα στον προφορικό και το γραπτό λόγο», σελ. 99)
- ο Μπορούν να αντλήσουν περαιτέρω στοιχεία (βίντεο και άλλο κειμενικό υλικό, καθώς και επιστημονικά άρθρα πάνω στην κοινωνική γλωσσική ποικιλότητα – έτσι μελετάται και ο επιστημονικός λόγος, στόχος του νέου ΠΣ) και να καταλήξουν στη συγγραφή ενός δοκιμίου με τίτλο «Γλώσσα και ποικιλία» ή ειδικότερα: «Η αξιοποίηση της γλώσσας των νέων από τη διαφήμιση». Το δοκίμιο αυτό πρέπει να ενταχτεί σε ένα επικοινωνιακό πλαίσιο: να αναρτηθεί σε κάποιο ιστολόγιο ή να δημοσιευτεί στη σχολική ή την τοπική εφημερίδα. Καλό θα ήταν να επιχειρηθούν παραλλαγές (να μη γράψουν όλα τα παιδιά το ίδιο κείμενο), για να αντιληφθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες πόσο το επικοινωνιακό πλαίσιο επηρεάζει και τις επιλογές στη συγγραφή και τη διαμόρφωση ενός κειμένου.
- Κατά τη διάρκεια της όλης εργασίας, τα παιδιά καλούνται να εστιάζουν σε περιγραφές και αφηγήσεις, όπου αυτό εξυπηρετεί τις ανάγκες της διδασκαλίας. Εστίαση, π.χ., στη λεπτομερή

περιγραφή κατά την ανάλυση και παρουσίαση των βίντεο από τις ομάδες των παιδιών, αφήγηση / αναδιήγηση άλλων παραδειγμάτων για τη χρήση της νεανικής γλώσσας στην καθημερινότητα. Με τη λογική αυτή, το συγκεκριμένο σενάριο θεωρεί ως δεδομένη και μια μη γραμμική ανάγνωση της ύλης και μια εστίαση στους στόχους του ΠΣ, επομένως μια δημιουργική – διαχρονική (και όχι γραμμική με βάση το διδακτικό εγχειρίδιο), αξιοποίηση του υλικού του σχολικού εγχειριδίου.

- Ενδιαφέρον θα είχε η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση να επεκταθεί σε μια μικρή έρευνα (συλλογή δεδομένων από τα παιδιά γύρω από την αξιοποίηση της νεανικής γλώσσας στην καθημερινότητα) και να ενταχθεί στο πλαίσιο της Ερευνητικής Εργασίας (project), που έχει εισαχθεί από φέτος στην Α' Λυκείου, αν υπάρχει αυτή η δυνατότητα.

Χρονική διάρκεια

Περίπου 1 – 2 μήνες (ανάλογα με τις κατευθύνσεις που θα δοθούν).

Προϋποθέσεις υλοποίησης

- Δυνατότητες σε Νέες Τεχνολογίες (αν επιλεγεί μια τέτοια οπτική).
- Πρόσθετο διδακτικό υλικό.
- Εξοικείωση των παιδιών με τα νέα μέσα (Πρόγραμμα Παρουσίασης, Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου, διαχείριση πολυμέσων, ιστολόγια). Είναι γνωστό ότι τα παιδιά δεν έχουν τέτοιου είδους δυσκολίες.
- Κυρίως όμως στροφή του μαθήματος προς την κατεύθυνση της ενεργοποίησης των παιδιών, τα οποία: διαβάζουν τα κείμενα (έντυπα ή σε ψηφιακή μορφή), τα επεξεργάζονται και καταλήγουν σε διαπιστώσεις που μοιράζονται με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες τους· αποκτούν ρόλο που «γεμίζει» το σχολικό χώρο και χρόνο, διαβάζοντας και γράφοντας, αξιοποιώντας κάθε μέσο πρακτικής γραμματισμού (= μέσο για διάβασμα, γράψιμο και επικοινωνία).

Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις

Δεν έχουμε σημαντική μεταβολή στον άξονα αυτό. Τα παιδιά κατανοούν και πάλι ότι η γλώσσα δεν είναι ενιαία, αλλά διέπεται από ποικιλότητα και ότι η διαφήμιση αξιοποιεί την ποικιλότητα αυτή. (όπως στην εκδοχή 1)

Από το ΠΣ:

- «Η ποικιλότητα είναι εγγενές χαρακτηριστικό των γλωσσών».
- «Οι νέοι συμμετέχουν σε διάφορες κοινότητες και ομάδες, όπου η γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιούν παίζει σημαντικό ρόλο».

Γνώσεις για τη γλώσσα

Και εδώ δεν έχουμε σημαντικές αλλαγές. Η γλώσσα διέπεται από ποικιλότητα. Ποικίλοι κοινωνικοί παράγοντες, όπως η ηλικία, επηρεάζουν την κοινωνική γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιούν οι ομιλητές. Ο διαφημιστικός λόγος ενίοτε αξιοποιεί την ποικιλότητα αυτή (όπως

στην εκδοχή 1). Επίσης, το επικοινωνιακό πλαίσιο επηρεάζει την οργάνωση και τη διαμόρφωση του κειμένου.

Από το ΠΣ:

- «Είδη της γλωσσικής ποικιλότητας: οριζόντια (γεωγραφική) και κάθετη (κοινωνική) διάκριση στο εσωτερικό μιας γλώσσας».
- «Ο ρόλος του γλωσσικού συστήματος στη γλωσσική διαφοροποίηση: ο ρόλος της προφοράς, των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων και του λεξιλογίου στη γλωσσική διαφοροποίηση».
- «Διακειμενικότητα: αναγνώριση κειμένων που αξιοποιούν συνειδητά και για συγκεκριμένους λόγους τη γλωσσική ποικιλότητα».
- «Τα κείμενα είναι πολυφωνικά: ενσωματώνουν "φωνές" που αποτυπώνονται συχνά μέσω στοιχείων της κοινωνικής γλώσσας ή ποικιλίας που επιλέγουν να ενσωματώσουν (π.χ. λεξιλόγιο από τη γλώσσα των νέων, καθαρεύουσα, επιστημονικούς όρους ή σύνταξη). Οι επιλογές αυτές αναδεικνύουν χρήσιμα στοιχεία για την ταυτότητα και την οπτική των συντακτών ενός κειμένου».

Γραμματισμοί

Στον άξονα αυτό έχουμε σημαντικές αλλαγές.

- Αναγνωριστικός γραμματισμός: οι μαθητές και μαθήτριες μαθαίνουν να αναγνωρίζουν ότι η γλώσσα διέπεται από ποικιλότητα, η οποία επηρεάζεται από κοινωνικούς παράγοντες. Αυτό παραμένει ίδιο.
- Νέοι γραμματισμοί: χρήση των νέων μέσων για την παραγωγή λόγου (π.χ. Πρόγραμμα Παρουσίασης, συμμετοχή σε ιστολόγιο, παραγωγή πολυμεσικών κειμένων κλπ.).
- Παραγωγή προφορικού λόγου: παρουσίαση και υποστήριξη άποψης ενώπιον της τάξης, εξάσκηση στην περιγραφή και αφήγηση (προφορικά), παραγωγή γραπτού (παραγωγή δοκιμίου).

Από το ΠΣ:

- «Αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλότητας στον διαφημιστικό λόγο».
- «Εξοικείωση με την παραγωγή προφορικού, γραπτού και πολυτροπικού λόγου: περιγραφές διαλέκτων/ κοινωνικών γλωσσών, ανάπτυξη σχετικής επιχειρηματολογίας, κριτική του διαφημιστικού λόγου, επιχειρηματολογία γραπτή, προφορική ενώπιον ακροατηρίου, ερευνητική εργασία για τη γλωσσική ποικιλότητα».
- «Νέοι γραμματισμοί: αναζήτηση υλικού στο διαδίκτυο, έλεγχος της αξιοπιστίας των πηγών, ανάλυση – κατανόηση και σύνθεση πολυτροπικών κειμένων με αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλότητας».
- «Η ιδιαιτερότητα της γλώσσας που χρησιμοποιούν οι νέοι σε διάφορα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα (π.χ. σύγχρονη γραπτή επικοινωνία, περιβάλλοντα κοινωνικής δικτύωσης)».
- «Αναγνώριση των λειτουργιών της γλώσσας σε συνάρτηση με τους κοινωνικούς ρόλους/ταυτότητες, τις κοινωνικές σχέσεις και τις κοινωνικές πρακτικές».

- «Καλλιέργεια της ικανότητας για κατανόηση της στενής σχέσης και αλληλεπίδρασης που έχει η γλώσσα με την κοινωνία και τις ποικίλες κοινωνικές πρακτικές. Η σχέση αυτή αποτυπώνεται στη γλωσσική ποικιλότητα και πολυμορφία της αλλά και στις ταυτότητες που κατασκευάζουν οι άνθρωποι σε κάθε περίπτωση».

Διδακτικές πρακτικές και ταυτότητες

Παρότι και πάλι η διδασκαλία ξεκινάει από το βιβλίο, δε μένει προσκολλημένη σ' αυτό, αλλά το χρησιμοποιεί ως αφετηρία για διερεύνηση, έρευνα και παραγωγή μιας ευρύτερης γκάμας κειμένων από ό,τι στην εκδοχή 1. Ο σχολικός χρόνος διευρύνεται: το σενάριο εκτείνεται πέραν του σχολικού δώρου για την έρευνα, τη συλλογή δεδομένων, την παραγωγή κειμένων και την προετοιμασία της παρουσίασής τους. Υπάρχει η δυνατότητα σύνδεσης με τις ερευνητικές εργασίες. Ο σχολικός χώρος το ίδιο: δεν είναι μόνο η εξωσχολική δραστηριοποίηση των μαθητών/μαθητριών, είναι και η αλλαγή της κατανομής τους στην τάξη: οι μαθητές και οι μαθήτριες σηκώνονται από το θρανίο τους για να δημιουργήσουν ομάδες, κινούνται, παρουσιάζουν τα ευρήματά τους σε Πρόγραμμα Παρουσίασης ή προφορικά με βάση σημειώσεις που έχουν κρατήσει. Ζητείται από τα παιδιά να παίξουν πιο ενεργητικούς–διερευνητικούς ρόλους με τη χρήση της γλώσσας, αφού αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες: επιλέγουν, αποφασίζουν, συσκέπτονται, συνεργάζονται και παρουσιάζουν. Θα μπορούσαμε επιγραμματικά να πούμε ότι, ενώ στην πρώτη εκδοχή ο/η εκπαιδευτικός λέει στα παιδιά «πάρε και μάθε», τώρα είναι σαν να τους λέει «ψάξε, μάθε, σύνθεσε και παρουσίασε».

Είναι προφανές ότι σε ένα τέτοιο πλαίσιο θα πρέπει να μεταβληθεί και ο ρόλος των εκπαιδευτικών: δεν έχει τόση βαρύτητα πώς θα παρουσιαστεί η νέα γνώση, όσο πώς θα συντονιστούν και θα υποστηριχθούν τα παιδιά στην κατάκτηση της γνώσης, στη σύνδεσή της με τη ζωή και την πραγματικότητα κ.ο.κ.

Αξιολόγηση (με βάση το ΠΣ)

Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- να ερμηνεύουν το γεγονός ότι η γλώσσα δεν είναι ομοιογενής και να μιλούν γι' αυτό (προφορικά, γραπτά),
- να εξηγούν τους λόγους που οδηγούν στη γλωσσική διαφοροποίηση και τη γλωσσική μεταβολή,
  - να εξηγούν πώς αξιοποιείται στην καθημερινή επικοινωνία η ποικιλότητα αυτή,
  - να παράγουν και να κατανοούν ποικιλία κειμένων (περιγραφές, αφηγήσεις, επιστημονική μελέτη κ.λπ.) που θα αξιοποιούν τη γλωσσική ποικιλότητα,
  - να αντιστοιχίζουν κείμενα προφορικά ή γραπτά με την ταυτότητα των παραγωγών τους,
  - να κρίνουν τις απόψεις που εκφράζονται για τη γλωσσική ποικιλότητα.

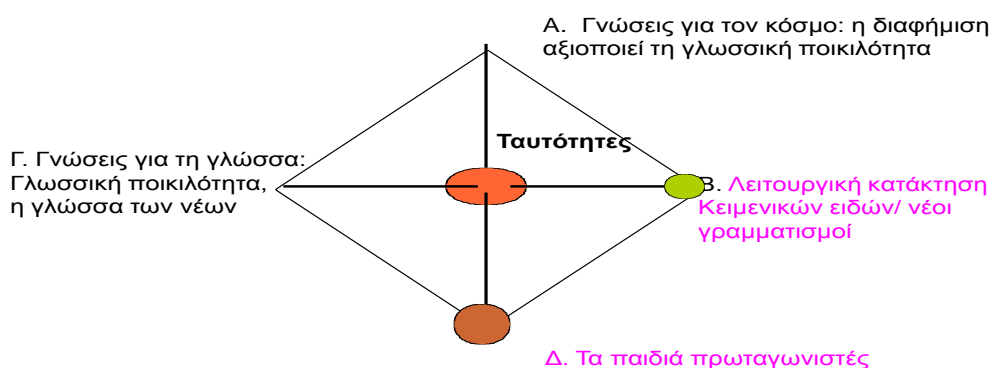

Προστιθέμενη αξία

Η προώθηση των νέων γραμματισμών, η διεύρυνση του σχολικού χωροχρόνου και η τοποθέτηση των μαθητών και των μαθητριών στο επίκεντρο ως υποκειμένων που συνεργάζονται μεταξύ τους και με τον/την εκπαιδευτικό, συσκέπτονται, παίρνουν αποφάσεις και υποστηρίζουν τις απόψεις τους απομακρύνει την εκδοχή αυτή από τα παραδοσιακά σχήματα διδασκαλίας, και γι' αυτόν τον λόγο προτείνουμε να προτιμηθεί σε σχέση με την προηγούμενη εκδοχή.

Σχηματική παρουσίαση

Το κεντρικό σχήμα που οργανώνει το ΠΣ διαμορφώνεται στην εκδοχή αυτή ως εξής:

Στο σχήμα αυτό βλέπουμε να μεταβάλλονται οι δύο του άκρες: αυτή που έχει σχέση με τους γραμματισμούς/ δεξιότητες (Β) και αυτή που έχει σχέση με τις διδακτικές πρακτικές (Δ). Το γεγονός αυτό έχει σημαντικές επιπτώσεις στις εγγράμματες ταυτότητες που παράγει η συγκεκριμένη διδακτική εκδοχή, αφού τα παιδιά ασκούνται στο να κάνουν διαφορετικά «πράγματα» με τη γλώσσα.

Διδακτική εκδοχή 3

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Φάση 1^η: Εξοικείωση με το θέμα

Εξοικείωση με την έννοια της γλωσσικής ποικιλότητας. Μπορεί να αξιοποιηθεί ό,τι και στην εκδοχή 2.

Φάση 2^η: Διερεύνηση του θέματος

Εξηγείται στα παιδιά ότι κατά τον υπόλοιπο χρόνο θα διερευνήσουν το πώς ο διαφημιστικός λόγος αξιοποιεί στα κείμενά του τη γλωσσική ποικιλότητα και ιδιαίτερα τη γλώσσα των νέων.

Βήμα 1^ο: Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και, αφού δουν τα βίντεο (εδώ η εναλλακτική της φωτοτυπίας περιορίζει πάρα πολύ τις δραστηριότητες, οπότε δεν την προτείνουμε), διερευνούν κάποια από τα παρακάτω ζητήματα (σε ένα δίωρο):

- Ομάδες 1 και 3. Μέσω των συγκεκριμένων διαφημίσεων κατασκευάζονται συγκεκριμένου τύπου γονείς και παιδιά. Πώς συνδυάζεται η κοινωνική γλωσσική ποικιλία με άλλα συμβολικά στοιχεία (ντύσιμο, σημειολογία σώματος, περιβάλλον, λήψη, πλάνα και γενικά γραμματική της εικόνας) στη δημιουργία ταυτοτήτων στα συγκεκριμένα διαφημιστικά;
- Ομάδες 2 και 4. Ποιες γνώσεις προϋποτίθεται πως έχουν οι αποδέκτες των διαφημίσεων αυτών σε σχέση με τη γλωσσική ποικιλότητα; Ποια στερεότυπα κατασκευάζονται και χρησιμοποιούνται στα συγκεκριμένα μηνύματα;
- Ομάδες 5 και 6. Πώς αξιοποιείται η διαφορά των γλωσσικών ποικιλιών για να κατασκευάσει τι είδους κόσμους; (π.χ. οι νέοι δεν μπορούν να συνεννοηθούν με τους μεγάλους, γιατί οι τελευταίοι είναι συντηρητικοί, αυτό δημιουργεί αμηχανία στους μεγάλους και απόγνωση τους νέους κλπ.). Πώς αξιοποιούν οι διαφημιστές τη γλωσσική διαφοροποίηση στο κάθε μήνυμα, για να κατασκευάσουν τι; Τι είδους γνώσεις για τη γλώσσα θα βοηθήσουν τους αποδέκτες των μηνυμάτων να σταθούν κριτικά απέναντι στα συγκεκριμένα μηνύματα;
- Ομάδα 7. Τι προϊόντα προωθούνται μ' αυτούς τους τρόπους και σε ποιους απευθύνονται; Γιατί για τα συγκεκριμένα προϊόντα επιλέγεται η συγκεκριμένη γλωσσική ποικιλία (π.χ. θα κατασκευάζονταν οι ίδιοι κόσμοι και ταυτότητες, αν η διαφήμιση αφορούσε παραδοσιακά φαγητά, τραπεζικά προϊόντα, λευκαντικό για ρούχα που αστράφτουν ή σε προϊόντα φαινομενικά για όλη την οικογένεια, όπως καλωδιακή τηλεόραση; Υπάρχουν τελικά διαφημίσεις που να απευθύνονται σε όλα τα μέλη μιας οικογένειας / κοινωνίας αδιακρίτως ή πάντοτε επιλέγεται ο καταναλωτικός στόχος ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας/ κοινωνίας που διαχειρίζονται το χρήμα ή μπορούν να πιέσουν για αγορές;).
- Όλες οι ομάδες (λόγω της σημαντικής βαρύτητας του ερωτήματος): Τι προτείνεται ως το ιδανικό κάθε φορά «μέσο», για να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ νέων και ηλικιωμένων; (προτείνεται πάντα κάποιο υλικό προϊόν). Ποιες αξίες και στάσεις προβάλλονται μέσω αυτών των επιλογών;

Βήμα 2^ο: Μετά από τη διερεύνηση αυτή η κάθε ομάδα παρουσιάζει και συζητάει τα συμπεράσματά της στην τάξη. Η παρουσίαση μπορεί να γίνει:

- Με Πρόγραμμα Παρουσίασης, αν υπάρχει αυτή η δυνατότητα.
- Με προφορικό λόγο που θα στηρίζεται σε σημεία που θα έχουν φωτοτυπηθεί και μοιραστεί στους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες. Τις σημειώσεις αυτές κρατάει η κάθε ομάδα, καθώς εργάζεται.
- Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας και της παρουσίασης στο να στηρίζονται οι απόψεις που υποστηρίζονται, στο να αξιοποιηθεί σε μεγάλη έκταση η έμφαση στη λεπτομέρεια (εστίαση στην περιγραφή).

Φάση 3^η: Σχολικός γραμματισμός

Ο/η εκπαιδευτικός του συγκεκριμένου παραδείγματος θέλει να εστιάσει περισσότερο στο θέμα του, προκειμένου τα παιδιά να μπορέσουν να γράψουν ένα σχετικό δοκίμιο. Έτσι, μοιράζει 1- 2

κείμενα που εστιάζουν στη γλώσσα των νέων και τα συζητάει με τα παιδιά (μπορεί να τα συζητήσουν όλοι μαζί ή σε ομάδες, αν διαθέτει χρόνο).

Μετά και από αυτή τη συζήτηση, τους ζητείται να γράψουν ένα δοκίμιο (με συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο), όπου θα αποτυπώνεται ο προβληματισμός για τη γλώσσα των νέων και την αξιοποίησή της από τη διαφήμιση. Ο τίτλος θα μπορούσε να δοθεί από τα ίδια τα παιδιά (το κάθε παιδί να επιλέξει διαφορετικό τίτλο, ανάλογα με το πλαίσιο επικοινωνίας και το στόχο που θέτει).

Εναλλακτικά

- Οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να αναζητήσουν περαιτέρω υλικό στο διαδίκτυο (διαφημιστικό ή μη) και να εστιάσουν σε μεγαλύτερο βάθος στη γλώσσα των νέων στη διαφήμιση.
- Αν υπάρχουν υποδομές, θα μπορούσε να ζητηθεί από τα παιδιά να δημιουργήσουν πολυμεσικές παρουσιάσεις, αξιοποιώντας και ενσωματώνοντας υλικό από τις διαφημίσεις.
- Ακόμη, η έρευνα και η παραγωγή λόγου των μαθητών και μαθητριών μπορούν να ενταχθούν στο πλαίσιο της Ερευνητικής Εργασίας (project) που έχει εισαχθεί από φέτος στην Α' Λυκείου.
- Οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν επίσης να κάνουν μια μικρή έρευνα πάνω στις κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες και τα υπόλοιπα συμβολικά συστήματα που χρησιμοποιούν χαρακτηριστικές ομάδες νέων που διαφοροποιούνται με βάση το μουσικό γούστο, τα ενδιαφέροντα ελεύθερου χρόνου κλπ. (χιπ-χοπάδες, μεταλλάδες, σκέιτερς κλπ.). Αυτό θα μπορούσε να ενταχθεί στην ερευνητική εργασία ή να αποτελέσει θέμα για το δοκίμιο που θα γράψουν.

Χρονική διάρκεια

1-2 μήνες (ίσως και παραπάνω)

Προϋποθέσεις υλοποίησης

Εκπαιδευτικός: να έχει τη δυνατότητα κεντρικής προβολής στην τάξη (π.χ. διαδραστικός πίνακας ή βιντεοπροβολέας)

Μαθητής/Μαθήτρια: Κάποιο από τα επόμενα, ανάλογα με την εκδοχή: Πρόγραμμα παρουσίασης (π.χ. Power Point), Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου, διαχείριση πολυμέσων, ιστολόγια.

Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις

Η συγκεκριμένη εκδοχή παρουσιάζει σημαντικές αλλαγές σε σχέση με αυτό τον άξονα. Εξακολουθεί να κινείται στη λογική ότι η γλώσσα δεν είναι ενιαία, αλλά διέπεται από ποικιλότητα και ότι η διαφήμιση αξιοποιεί την ποικιλότητα αυτή. Επεκτείνεται όμως πολύ πέρα από την περιγραφική αυτή εκδοχή. Αναδεικνύει το γεγονός ότι η διαφήμιση στηρίζεται σε στερεότυπα (κι εδώ μπορεί να γίνει η σύνδεση και με την αντίστοιχη θεματική της Β' Λυκείου). Κάνει αντιληπτό το γεγονός ότι η διαφήμιση κατασκευάζει κόσμους αξιοποιώντας μια σειρά συμβολικών συστημάτων, ανάμεσα στα οποία και οι γλωσσικές ποικιλίες. Αυτή η αξιοποίηση γίνεται σκόπιμα και στοχευμένα, καθώς κάθε φορά απευθύνεται σε συγκεκριμένες ομάδες καταναλωτών, προκειμένου να

προωθήσει τα προϊόντα που προβάλλει. Αναδεικνύει τέλος το γεγονός ότι οι αξίες που προβάλλονται μέσω των διαφημίσεων κάθε άλλο παρά ουδέτερες είναι και σχετίζονται με ένα ευρύτερο σύστημα πεπαιθώσεων που ενισχύει συγκεκριμένου τύπου καταναλωτικά πρότυπα. Θα μπορούσαμε εν ολίγοις να πούμε ότι οι γνώσεις για τη γλώσσα συνδέονται άμεσα με τις γνώσεις για τον κόσμο.

Από το ΠΣ:

- «Είδη της γλωσσικής ποικιλότητας: οριζόντια (γεωγραφική) και κάθετη (κοινωνική) διάκριση στο εσωτερικό μιας γλώσσας».
- «Ο ρόλος του γλωσσικού συστήματος στη γλωσσική διαφοροποίηση: ο ρόλος της προφοράς, των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων και του λεξιλογίου στη γλωσσική διαφοροποίηση».
- «Διακειμενικότητα: αναγνώριση κειμένων που αξιοποιούν συνειδητά και για συγκεκριμένους λόγους τη γλωσσική ποικιλότητα».
- «Τα κείμενα είναι πολυφωνικά: ενσωματώνουν "φωνές" που αποτυπώνονται συχνά μέσω στοιχείων της κοινωνικής γλώσσας ή ποικιλίας που επιλέγουν να ενσωματώσουν (π.χ. λεξιλόγιο από τη γλώσσα των νέων, καθαρεύουσα, επιστημονικούς όρους ή σύνταξη). Οι επιλογές αυτές αναδεικνύουν χρήσιμα στοιχεία για την ταυτότητα και την οπτική των συντακτών ενός κειμένου».

Γνώσεις για τη γλώσσα

Εδώ δεν έχουμε σημαντικές αλλαγές. Αναδεικνύεται ό,τι και στα προηγούμενα. Η γλώσσα διέπεται από ποικιλότητα. Ποικίλοι κοινωνικοί παράγοντες, όπως η ηλικία, επηρεάζουν την κοινωνική γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιούν οι ομιλητές. Ο διαφημιστικός λόγος ενίοτε αξιοποιεί την ποικιλότητα αυτή για συγκεκριμένους στόχους .

Από το ΠΣ:

- «Είδη της γλωσσικής ποικιλότητας: οριζόντια (γεωγραφική) και κάθετη (κοινωνική) διάκριση στο εσωτερικό μιας γλώσσας».
- «Ο ρόλος του γλωσσικού συστήματος στη γλωσσική διαφοροποίηση: ο ρόλος της προφοράς, των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων και του λεξιλογίου στη γλωσσική διαφοροποίηση».
- «Διακειμενικότητα: αναγνώριση κειμένων που αξιοποιούν συνειδητά και για συγκεκριμένους λόγους τη γλωσσική ποικιλότητα».
- «Τα κείμενα είναι πολυφωνικά: ενσωματώνουν «φωνές» που αποτυπώνονται συχνά μέσω στοιχείων της κοινωνικής γλώσσας ή ποικιλίας που επιλέγουν να ενσωματώσουν (π.χ. λεξιλόγιο από τη γλώσσα των νέων, καθαρεύουσα, επιστημονικούς όρους ή σύνταξη). Οι επιλογές αυτές αναδεικνύουν χρήσιμα στοιχεία για την ταυτότητα και την οπτική των συντακτών ενός κειμένου».

Γραμματισμοί και κριτικός γραμματισμός

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι καλύπτονται οι γραμματισμοί και οι δεξιότητες των δύο προηγούμενων εκδοχών. Αναγνωριστικός γραμματισμός: οι μαθητές και οι μαθήτριες μαθαίνουν να

αναγνωρίζουν ότι η γλώσσα διέπεται από ποικιλότητα, η οποία επηρεάζεται από κοινωνικούς παράγοντες. Νέοι γραμματισμοί: υποστήριξη άποψης με τη χρήση ΠΠ, διαχείριση βίντεο, συμμετοχή σε ιστολόγιο κλπ.

Στο παράδειγμα όμως αυτό δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού: τα παιδιά αποκτούν κριτική στάση απέναντι στον διαφημιστικό λόγο, τη γλωσσική ποικιλότητα και τα στερεότυπα, μελετούν διαφορετικές εκδοχές και καλούνται να τοποθετηθούν μιλώντας, διαβάζοντας και γράφοντας.

Από το ΠΣ:

- «Αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλότητας στον διαφημιστικό λόγο».
- «Εξοικείωση με την παραγωγή προφορικού, γραπτού και πολυτροπικού λόγου: περιγραφές διαλέκτων/ κοινωνικών γλωσσών, ανάπτυξη σχετικής επιχειρηματολογίας, κριτική του διαφημιστικού λόγου, επιχειρηματολογία γραπτή, προφορική ενώπιον ακροατηρίου, ερευνητική εργασία για τη γλωσσική ποικιλότητα».
- «Νέοι γραμματισμοί: αναζήτηση υλικού στο διαδίκτυο, έλεγχος της αξιοπιστίας των πηγών, ανάλυση – κατανόηση και σύνθεση πολυτροπικών κειμένων με αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλότητας».
- «Η ιδιαιτερότητα της γλώσσας που χρησιμοποιούν οι νέοι σε διάφορα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα (π.χ. σύγχρονη γραπτή επικοινωνία, περιβάλλοντα κοινωνικής δικτύωσης)».
- «Ο διάλογος είναι το βασικότερο είδος προφορικής επικοινωνίας και διέπεται από ενδογλωσσικούς και εξωγλωσσικούς κανόνες».
- «Αναγνώριση του σημαντικού ρόλου της εκάστοτε κοινωνικής πρακτικής στον προσδιορισμό της γλώσσας και του είδους του κειμένου που χρησιμοποιείται».
- «Αναγνώριση των λειτουργιών της γλώσσας σε συνάρτηση με τους κοινωνικούς ρόλους/ταυτότητες, τις κοινωνικές σχέσεις και τις κοινωνικές πρακτικές».
- «Καλλιέργεια της ικανότητας για κατανόηση της στενής σχέσης και αλληλεπίδρασης που έχει η γλώσσα με την κοινωνία και τις ποικίλες κοινωνικές πρακτικές. Η σχέση αυτή αποτυπώνεται στη γλωσσική ποικιλότητα και πολυμορφία της αλλά και στις ταυτότητες που κατασκευάζουν οι άνθρωποι σε κάθε περίπτωση».
- «Να αντιλαμβάνονται ότι στη γλώσσα αποτυπώνονται πάντα οπτικές θέασης του κόσμου, γι' αυτό οι γλωσσικές επιλογές υποδηλώνουν πολιτικές (με μία ευρύτερη έννοια) επιλογές».

Διδακτικές πρακτικές και ταυτότητες

Ο σχολικός χρόνος διευρύνεται με την εργασία στο σπίτι: το σενάριο εκτείνεται πέραν του σχολικού δώρου για την έρευνα, τη συλλογή δεδομένων, την παραγωγή κειμένων, τη διαχείριση πολυμέσων και την προετοιμασία της παρουσιάσής τους. Ο σχολικός χώρος το ίδιο: δεν είναι μόνον η εξωσχολική δραστηριοποίηση των παιδιών, είναι και η αλλαγή της κατανομής τους στην τάξη: οι μαθητές και οι μαθήτριες σηκώνονται από το θρανίο τους για να δημιουργήσουν ομάδες,

κινούνται, παρουσιάζουν τις σκέψεις τους, παίζουν ρόλους στη δραματοποίηση – αλλάζει έτσι η εικόνα των σειρών των παιδιών που κάθονται προσηλωμένα στον πίνακα.

Ο/η εκπαιδευτικός υποχωρεί από το ρόλο του πομπού της γνώσης σε εμπυχωτικό και συντονιστικό ρόλο. Δεν παίζει τόσο ρόλο πόσο θα μιλήσει όσο πώς θα υποστηρίξει την κάθε ομάδα και το κάθε παιδί να ολοκληρώσει την εργασία του. Δεν έρχεται εκ των υστέρων να διορθώσει, αλλά είναι πολύ κοντά στα παιδιά καθώς ψάχνουν, γράφουν ή παρουσιάζουν, προκειμένου να τα υποστηρίξει.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες βρίσκονται στο επίκεντρο και διαμορφώνουν σε ένα μεγάλο βαθμό τη μαθησιακή διαδικασία: επιλέγουν, αποφασίζουν, συσκέπτονται και συνεργάζονται, μελετούν ποικιλία κειμένων στέκονται κριτικά απέναντι στα μηνύματα των ΜΜΕ, γίνονται σκεπτόμενοι και υποψιασμένοι πολίτες.

Από το ΠΣ:

- «Ανάλυση μέσω της γλώσσας και των άλλων τρόπων κειμένων της καθημερινότητας (περιοδικά, τύπος, σώματα κειμένων), προκειμένου να αναδειχθεί πώς αναπαριστώνται μέσω του λόγου διάφορες κοινωνικές ομάδες (π.χ. μετανάστες, γυναίκες, νέοι κ.λπ.). Ανάδειξη των στερεοτύπων και προκαταλήψεων».
- «Ανάλυση κειμένων και εντοπισμός των γλωσσικών στοιχείων που αποκαλύπτουν την κοινωνική θέση των συγγραφέων και τις κοινωνικές σχέσεις των συνομιλητών σε περίπτωση διαλόγου. Εντοπισμός της προσπάθειας ομιλητών να «κρύψουν» ή να τονίσουν την κοινωνική τους ταυτότητα».
- «Ανάλυση κειμένων από τον διαφημιστικό λόγο και ανίχνευση του ρόλου της ποιητικής λειτουργίας, των κειμενικών τύπων (περιγραφή, αφήγηση) και της πολυτροπικότητας στην κατασκευή της οπτικής που θέλουν να επιβάλλουν στον αναγνώστη/θεατή».
- «Καταγραφή και ανάλυση μιας συνομιλίας (π.χ. ενηλίκων, εφήβων) και ανάδειξη των ταυτοτήτων που αναδεικνύονται».
- «Ανάλυση διαδικτυακών ή/και πολυμεσικών κειμένων και εντοπισμός των μέσων (γλωσσικών, πολυτροπικών, συμφραστικό πλαίσιο κ.λπ.) που συνεισφέρουν στην οπτική των συντακτών».

Αξιολόγηση

Με τη συγκεκριμένη εκδοχή καλύπτονται σχεδόν πλήρως οι στόχοι του ΠΣ της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας.

Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- να ερμηνεύουν το γεγονός ότι η γλώσσα δεν είναι ομοιογενής και να μιλούν γι' αυτό (προφορικά, γραπτά),
- να εξηγούν τους λόγους που οδηγούν στη γλωσσική διαφοροποίηση και τη γλωσσική μεταβολή,
- να εξηγούν πώς αξιοποιείται στην καθημερινή επικοινωνία η ποικιλότητα αυτή,

- να παράγουν και να κατανοούν ποικιλία κειμένων (περιγραφές, αφηγήσεις, επιστημονική μελέτη κ.λπ.) που θα αξιοποιούν τη γλωσσική ποικιλότητα,
- να αντιστοιχίζουν κείμενα προφορικά ή γραπτά με την ταυτότητα των παραγωγών τους,
- να εκφράζονται κριτικά ως προς την καταλληλότητα ενός (διαλεκτικού π.χ.) κειμένου σε σχέση με την περίπτωση επικοινωνίας,
- να κρίνουν τις απόψεις που εκφράζονται για τη γλωσσική ποικιλότητα.

Επίσης, η 3^η εκδοχή καλύπτει και μια σειρά στόχων από άλλες θεματικές του ΠΣ, όπως οι ακόλουθες:

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Προφορικός, γραπτός και πολυτροπικός λόγος

Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- να αναλύουν τη σημασία των παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων για τη μετάδοση νοημάτων που δε δηλώνονται γλωσσικά,
- να ερμηνεύουν τη συμβολή κάθε τρόπου για τη δόμηση νοημάτων στα πολυτροπικά κείμενα
- να κατασκευάζουν πολυτροπικά κείμενα για ποικίλες περιστάσεις,
- να κρίνουν αν ένα κείμενο είναι αποτελεσματικό ως προς τη μορφή λόγου που χρησιμοποιείται (προφορικός, γραπτός, πολυτροπικός κ.λπ.) και να εξηγούν τον ρόλο που έχει η τεχνολογία στη διαμόρφωση πολυτροπικών/ πολυμεσικών κειμένων.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Το κείμενο: η δομή, τα χαρακτηριστικά του και η ποικιλότητά του

Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- να συντάσσουν ποικιλία κειμενικών ειδών και τύπων με συνοχή και συνεκτικότητα και να αναγνωρίζουν τα δομικά χαρακτηριστικά τους,
- να πυκνώνουν το λόγο και να αξιοποιούν τις περιλήψεις ως βάση για την παραγωγή ευρύτερων κειμένων,
- να αναγνωρίζουν τη λειτουργία και συνέργεια των τρόπων σε διαφορετικά πολυτροπικά κείμενα (αφηγηματικά, περιγραφικά, επιχειρηματολογικά)

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Γλώσσα, κοινωνία και επικοινωνία

Αναμένεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- να διακρίνουν ότι κάθε χρήση της γλώσσας είναι κοινωνικά διαφοροποιημένη και σχετίζεται με τις ταυτότητες των ομιλητών/τριών, αλλά και με καταστασιακά δεδομένα,
- να εντοπίζουν τις κοινωνικές συνδηλώσεις σε ένα κείμενο,
- να αναγνωρίζουν ότι η γλώσσα δε μεταφέρει απλώς ένα ουδέτερο μήνυμα, αλλά εγγράφονται σε αυτό οπτικές του κόσμου,
- να αξιοποιούν τις γνώσεις τους για τη γλώσσα, προκειμένου να ξεκλειδώνουν τα νοήματα αλλά και τις οπτικές αυτές,

- να αναγνωρίζουν τον επιστημονικό προβληματισμό για τις σχέσεις γλώσσας και κοινωνίας και να παράγουν κείμενα ανάλογου προβληματισμού.

Προστιθέμενη αξία

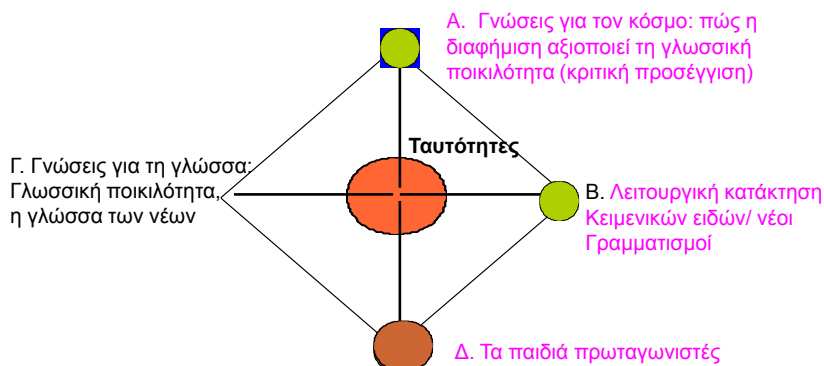
Πρωθούνται οι νέοι γραμματισμοί και ο κριτικός γραμματισμός και διευρύνεται ο σχολικός χωροχρόνος. Οι μαθητές και οι μαθήτριες αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και συνεργάζονται, αναδεικνύεται και ενθαρρύνεται η κριτική τους σκέψη και προάγεται η κριτική τους θέση ως πολιτών στον κόσμο που τις/τους περιβάλλει. Η εκδοχή αυτή είναι και η πλησιέστερη στους στόχους και τις επιδιώξεις του νέου ΠΣ

Η 3^η εκδοχή αναδεικνύει επίσης τις ακόλουθες βασικές αρχές του ΠΣ

- Το ΠΣ πρέπει να αποτελεί αφητηρία για την αξιοποίηση του διδακτικού υλικού και όχι το αντίστροφο.
- Πρέπει να αξιοποιείται κάθε μαθησιακός πόρος (επομένως και το βιβλίο), προκειμένου να κατακτηθούν οι στόχοι.

Σχηματική παρουσίαση

Το κεντρικό σχήμα που οργανώνει το ΠΣ διαμορφώνεται στην εκδοχή αυτή ως εξής:

Στο σχήμα 3 βλέπουμε τώρα να μεταβάλλονται οι τρεις του άκρες σε σχέση με την πρώτη εκδοχή: αυτή που έχει σχέση με τους γραμματισμούς / δεξιότητες (Β) και αυτή που έχει σχέση με τις διδακτικές πρακτικές (Δ), αλλά και αυτή που έχει σχέση με τις γνώσεις για τον κόσμο (Α). Το γεγονός αυτό έχει σημαντικές επιπτώσεις στις εγγράμματες ταυτότητες που εκβάλλει η συγκεκριμένη διδακτική εκδοχή (κέντρο του ρόμβου), αφού τα παιδιά δεν ασκούνται στο να κάνουν απλώς διαφορετικά «πράγματα» με τη γλώσσα, αλλά και στο να χρησιμοποιούν τις γνώσεις για τη γλώσσα, προκειμένου να διαβάζουν καλύτερα τον κόσμο γύρω τους. Θα μπορούσαμε επιγραμματικά να πούμε ότι ενώ στην πρώτη εκδοχή ο/η εκπαιδευτικός λέει στα παιδιά «πάρε και

μάθε», στη δεύτερη «ψάξε, μάθε, σύνθεσε και παρουσίασε» και τώρα τους λέει «Ψάξει, μάθε, σύνθεσε, παρουσίασε αλλά και δες ότι ο σημειωτικός κόσμος γύρω σου δεν είναι αθώος».

5. Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Με τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν παραπάνω, το εύλογο ερώτημα που τίθεται είναι το εξής: σε ένα τέτοιο διδακτικό πλαίσιο πώς θα μπορέσουν οι εκπαιδευτικοί να αξιολογήσουν την επίδοση των μαθητών και των μαθητριών; Για να απαντηθεί το ερώτημα αυτό, είναι χρήσιμο να γίνει προηγουμένως διάκριση των τριών διαφορετικών εννοιών που υπάρχουν πίσω από τον όρο αξιολόγηση. Η πρώτη συζητήθηκε μέσω των παραδειγμάτων που αναπτύχθηκαν παραπάνω σύμφωνα με το ΠΣ. Στην περίπτωση αυτή η αξιολόγηση ταυτίζεται με ό,τι τα παιδιά αναμένεται να είναι σε θέση να κάνουν σε κάθε θεματική ενότητα. Από εδώ κατά βάση ξεκινάει να σχεδιάζει τη διδασκαλία του/της ο/η κάθε εκπαιδευτικός και προσπαθεί να αντιμετωπίσει συνδυαστικά τις αξιολογήσεις που προτείνονται στις τέσσερις θεματικές ενότητες.

Η δεύτερη συζητείται ιδιαίτερα στην έκτη ενότητα του ΠΣ. Εκεί επισημαίνεται ότι η αξιολόγηση των μαθητών και των μαθητριών στην Α' Λυκείου θα πρέπει να είναι κατά βάση ανατροφοδοτική και θα πρέπει να αφορά όχι μόνο τον μαθητή και τη μαθήτρια, αλλά το μάθημα στο σύνολό του (βλ. περισσότερα εκεί). Αυτή η αξιολόγηση επομένως αφορά την καθημερινή διδακτική πρακτική, από την οποία οι εκπαιδευτικοί αντλούν πολύ χρήσιμα στοιχεία που αφορούν τους ίδιους και τις ίδιες και τις επιλογές τους, τους μαθητές και τις μαθήτριες και τον βαθμό ανταπόκρισής τους. Από τη διαδικασία αυτή μπορούν οι εκπαιδευτικοί να αντλήσουν στοιχεία και για τη βαθμολόγηση (βλ. παρακάτω).

Η τρίτη, τέλος, εκδοχή σχετίζεται με αυτό που συνήθως στο ελληνικό σχολείο εννοούμε αξιολόγηση και ταυτίζεται με την αποτίμηση του βαθμού που θα πάρει ο κάθε μαθητής και η κάθε μαθήτρια, παράμετρος η οποία δε θα πρέπει να υποτιμάται.

Στη συνέχεια αναλύεται η λογική του πλαισίου αξιολόγησης, στο οποίο περιγράφεται η λογική των εξετάσεων που θα γίνονται στην Α' Λυκείου.

Στην εισαγωγή του πλαισίου αξιολόγησης αναφέρονται τα κάτωθι:

«Για την εξέταση στη Νεοελληνική Γλώσσα δίνεται στους μαθητές σε φωτοαντίγραφο ένα, δύο ή και περισσότερα κείμενα περιορισμένης έκτασης (προτιμότερα τα δύο κείμενα) από τον έντυπο ή/και τον ηλεκτρονικό λόγο, που αναφέρονται σε κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά, επιστημονικά ή άλλα θέματα της καθημερινής ζωής. Καλό είναι τα κείμενα να σχετίζονται με τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκαν οι μαθητές (γνώσεις για τον κόσμο, βλ. στήλη 1 του Προγράμματος Σπουδών) στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Γενικότερος στόχος της εξέτασης είναι να ελεγχθεί ο βαθμός κατάκτησης των δεξιοτήτων και των γνώσεων που αναφέρονται στη στήλη 5 του Προγράμματος Σπουδών.»

- Προτείνεται να δίνονται δύο κείμενα αντί για ένα. Η επιλογή αυτή οδηγεί στο να ελέγξουμε καλύτερα μέσω συνδυαστικών ερωτήσεων την ικανότητα των μαθητών και μαθητριών να

κατανοούν κείμενα που έχουν σχέση με κάποια θεματική που μελετήσαμε. Εννοείται ότι τα κείμενα αυτά θα είναι άγνωστα, αλλά θα σχετίζονται με τις θεματικές με τις οποίες ασχοληθήκαμε στην τάξη. Τα κείμενα επίσης μπορούν να αξιοποιηθούν ως βάση, προκειμένου να αντληθούν πληροφορίες για την παραγωγή λόγου (βλ. ενότητα Γ).

- Η έννοια κείμενο χρησιμοποιείται εδώ με μια ευρύτερη λογική. Εννοούμε ως κείμενα τα γνωστά — γλωσσικά κυρίως— κείμενα που είναι σε έντυπη μορφή, αλλά και τα ποικίλα ηλεκτρονικά ή ψηφιακά και πολυτροπικά κείμενα (π.χ. βίντεο, ιστοσελίδες κλπ.).

- Οδηγός των ερωτήσεων που θα τεθούν είναι το πλαίσιο της αξιολόγησης (τι αναμένουμε οι μαθητές και οι μαθήτριες να ξέρουν μετά από κάποια φάση διδασκαλίας ή στο τέλος) που δίνεται στη στήλη 5 του ΠΣ. Με βάση τη στήλη αυτή και την εστίαση στη διδασκαλία θα γίνει η επιλογή των ερωτήσεων.

Στο πλαίσιο για την αξιολόγηση διακρίνονται δύο ομάδες ερωτήσεων. Η πρώτη έχει σχέση με την κατανόηση του γραπτού λόγου (με μια ευρύτερη λογική). Αναφέρεται χαρακτηριστικά:

«Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές καλούνται:

A1. Να δώσουν απαντήσεις σε ερωτήσεις με τις οποίες ελέγχεται κατά πόσο έγινε κατανοητό το περιεχόμενο του ή των κειμένων (π.χ. οπτικές από τις οποίες προσεγγίζεται η πραγματικότητα, επιχειρήματα συγγραφέα, προβλήματα που θέτει, θέσεις που υποστηρίζει κτλ.)»

Στη συγκεκριμένη ενότητα ερωτήσεων (μπορεί να είναι μία ή περισσότερες) διερευνώνται τα εξής επίπεδα:

- Κατά πόσο οι μαθητές και οι μαθήτριες κατανοούν το (ή τα) κείμενο σε ένα πρώτο επίπεδο.
- Κατά πόσο μπορούν να γίνουν κατανοητά τα επιχειρήματα που μπορεί να χρησιμοποιούνται ή ο ρόλος που έχουν τα ποικίλα συμβολικά συστήματα (φυσικά και η γλώσσα) στη συγκρότηση του νοήματος των συγκεκριμένων κειμένων.
- Με δεδομένο το γεγονός ότι τα κείμενα προσεγγίζουν την πραγματικότητα από συγκεκριμένες οπτικές γωνίες, ενδιαφέρει ιδιαίτερα να διερευνείται κατά πόσο οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να αντληθούν τις οπτικές γωνίες από τις οποίες το κάθε κείμενο προσεγγίζει την πραγματικότητα. Ενδιαφέρει ιδιαίτερα η ανάδειξη των διαφορών ή της συμπληρωματικότητας που υπάρχει ανάμεσα στα κείμενα που δίνονται.
- Εν κατακλείδι, μας ενδιαφέρει να αποτυπωθεί στην αξιολόγησή μας όχι μόνο το κατά πόσο οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να κατανοούν τα κείμενα, αλλά και να αντιλαμβάνονται τη μη ουδετερότητα των κειμένων. Να κατανοούν δηλαδή ότι η πραγματικότητα που παρουσιάζεται σε κάθε κείμενο είναι αποτέλεσμα της ιδεολογίας, της στάσης, της θέσης και της γενικότερης κοσμοθεωρίας του συντάκτη ή της συντάκτριας και όχι αποτύπωση μιας ούτως ή άλλως μη υπαρκτής αντικειμενικής πραγματικότητας (κριτικός γραμματισμός).

Με τη δεύτερη ομάδα ερωτήσεων (μπορεί να είναι μία ή περισσότερες) διερευνώνται τα εξής:

«Α2. Να δώσουν απαντήσεις σε ερωτήσεις με τις οποίες ελέγχεται πώς γλωσσικά (βλ. γνώσεις για τη γλώσσα) ή εξωγλωσσικά στοιχεία (πβ. πολυτροπικότητα) συγκροτούν την κειμενική ιδιαιτερότητα των συγκεκριμένων κειμένων και συνεισφέρουν στη σύνδεση των κειμένων αυτών με την κοινωνική πραγματικότητα όπου ανήκουν (βλ. στήλη 3 του Προγράμματος Σπουδών)».

Οι ερωτήσεις αυτές ξεκινούν από μια μεταγλωσσική αφετηρία και εστιάζουν και πάλι στα κείμενα. Συγκεκριμένα διερευνώνται:

- Ο ρόλος των γλωσσικών επιλογών στη συγκρότηση του νοήματος των κειμένων, γιατί, για παράδειγμα, επιλέγεται η γλώσσα των νέων και ποια ακριβώς εκδοχή της ή γιατί ο λόγος του κειμένου μπορεί να αξιοποιεί λόγιες ή λαϊκές εκφράσεις ή πώς η γλώσσα και τα άλλα συμβολικά συστήματα (εικόνες, φωτογραφίες, διαγράμματα κλπ.) αλληλοσυμπληρώνονται και κατασκευάζουν τα συγκεκριμένα νοήματα;

Ο αριθμός των υποερωτήσεων που μπορεί να υπάρχουν και η ακριβής κατεύθυνση προσδιορίζεται από τη διδασκαλία ή τις διδασκαλίες που έχουν προηγηθεί, αλλά και το είδος της αξιολόγησης (τελική, ενδιάμεση κλπ.). Εκείνο που κυρίως ενδιαφέρει είναι να ανιχνευτεί μέσω των ερωτήσεων η δημιουργικότητα και η κριτική ικανότητα των μαθητών και μαθητριών ως αναγνωστών.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ:

- Δε δίνονται ερωτήσεις γραμματικές ή λεξιλογικές ανεξάρτητα από τα κείμενα, αλλά ερωτήσεις με τις οποίες επιχειρείται να διερευνηθούν τα λεξιλογικά και δομικά στοιχεία του κειμένου που συμβάλλουν στη διαμόρφωση των νοημάτων που δίνει το κείμενο, π.χ. η πραγματικότητα που διαμορφώνει η χρήση της παθητικής φωνής σε σχέση με την ενεργητική, η χρήση ονοματικών προτάσεων αντί των ρηματικών, η χρήση λόγιου λεξιλογίου αντί λαϊκού κλπ.

- Δε δίνονται ασκήσεις μηχανιστικού τύπου (π.χ. συμπλήρωση κενών, αντικαταστάσεις λέξεων κλπ.).

- Η όποια γλωσσική εστίαση αποτυπώνεται σε ερωτήσεις που στοχεύουν στη διερεύνηση των κειμένων και του κόσμου. Εξυπακούεται ότι οι όποιες γνώσεις για τη γλώσσα (και τα άλλα συμβολικά συστήματα) ζητούνται από τα παιδιά έχουν κατακτηθεί στη διάρκεια των μαθημάτων.

Η τρίτη άσκηση έχει αποκλειστική σχέση με την παραγωγή γραπτού λόγου. Στο πλαίσιο αξιολόγησης αναφέρονται τα παρακάτω:

«Γ. Να παραγάγουν κείμενο το οποίο, με αφετηρία ένα από τα κείμενα που δίνονται, θα προσαρμόζεται σε διαφορετικό επικοινωνιακό πλαίσιο (π.χ. αλλαγή πομπού, δέκτη, περίσταση κτλ.) και θα ανήκει σε ίδιο ή ενδεχομένως διαφορετικό είδος κειμένου (π.χ. από συνέντευξη σε δοκίμιο, από διαφήμιση σε δοκίμιο με επιχειρηματολογία, από άρθρο εφημερίδας σε αναδιήγηση κτλ.), προκειμένου να αξιολογηθούν στοιχεία που σχετίζονται με την κατάκτηση των γραμματισμών

της στήλης 2 του Προγράμματος Σπουδών.

ή (εναλλακτικά)

με αφετηρία τα κείμενα που θα δοθούν, να παραγάγουν (αφού μεταβληθεί το επικοινωνιακό πλαίσιο, π.χ. αλλαγή πομπού, δέκτη, περίστασης κτλ.) συγκεκριμένο είδος κειμένου, μέσω του οποίου να διατυπώνεται η συμφωνία ή διαφωνία τους με θέσεις, απόψεις και στάσεις που προβάλλονται στα κείμενα που έχουν δοθεί».

Εδώ αξίζει να προσεχθούν τα παρακάτω:

- Η αξιολόγηση εστιάζει στην παραγωγή διαφοροποιημένου λόγου και συγκεκριμένων κειμενικών ειδών με βάση συγκεκριμένο πλαίσιο επικοινωνίας. Αυτή θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι μια απαραίτητη γραπτή γλωσσική ικανότητα για ένα παιδί αυτής της ηλικίας.

- Ελέγχεται κατά πόσο οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να αξιοποιήσουν και να ενσωματώσουν δημιουργικά στα κείμενά τους πληροφορίες από άλλα κείμενα (τα κείμενα που δίνονται για την κατανόηση γραπτού λόγου). Η εστίαση αυτή αποβλέπει στο να αποτυπωθεί ο βαθμός δημιουργικότητας των μαθητών και των μαθητριών.

- Ιδιαίτερα σημαντικό είναι, επίσης, πέρα από την ενσωμάτωση γνώσεων και απόψεων, τα παιδιά να μπορούν να διατυπώνουν τεκμηριωμένες θέσεις, κρίσεις και αντιρρήσεις στα κείμενά τους, ανάλογα με το κειμενικό είδος που έχουν να γράψουν.

Γενικότερα, το πνεύμα των εξετάσεων είναι απαραίτητο να κινείται στο γενικότερο πνεύμα του Π.Σ., ενισχύοντας μεταξύ άλλων και:

- Κλασικού (που έχουν σχέση με το έντυπο) και νέου τύπου γραμματισμούς (που έχουν σχέση με τα ψηφιακά μέσα).

- Τη δημιουργικότητα των παιδιών σε σχέση με το διάβασμα και το γράψιμο.

- Την κριτική τους ικανότητα.

- Την ικανότητά τους να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τόσο για να εκφράζονται όσο και για να διαβάζουν τον κόσμο.

Για την αξιολόγηση του μαθήματος «Νέα Ελληνική Γλώσσα» στην **Α΄ τάξη Γενικού και Α΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου** ισχύει η παρ. 8 του άρ. 1 του Π.Δ. 48/2012 (ΦΕΚ Α΄ 97).

Β΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Από το βιβλίο Έκφραση – Έκθεση, Τεύχος Α΄ να διδαχτούν:

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

I. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ (σ. 140)

1. Μεθόδευση της περιγραφής

α. Η επιλογή και η παράθεση/οργάνωση των λεπτομερειών (σ.σ. 142-147).

β. Η ακρίβεια και η σαφήνεια στην περιγραφή (σ.σ. 148-152).

2. Η γλώσσα της περιγραφής

α. Η επιλογή των κατάλληλων λέξεων/φράσεων (σ.σ. 152-153).

β. Κυριολεκτική (δηλωτική) και μεταφορική (συνυποδηλωτική) χρήση της γλώσσας (σ. 153)

3. Το σχόλιο και η οπτική γωνία στην περιγραφή (σ.σ. 154-159).

II. ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΜΑΤΑ / ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ (σ.160)

1. Περιγραφή ενός χώρου / κτιρίου (σ.σ. 160-167)

2. Περιγραφή προσώπου/ατόμου

α. Τα τυπικά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός προσώπου / ατόμου (σ.σ. 168-170)

β. Το σχόλιο στην περιγραφή ενός ατόμου (σ.σ. 171-176)

3. Περιγραφή ζωγραφικού πίνακα ή άλλου έργου τέχνης (σ.σ. 176-178)

4. Ειδικά θέματα

β. Περιγραφή της διαδικασίας για την κατασκευή ή τη χρήση ενός αντικειμένου (σ.σ. 182-183)

III. ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ: θέματα σχετικά με την ενδυμασία και τη μόδα (σ.σ. 184-199)

IV. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ανάπτυξη μιας παραγράφου με αναλογία (σ.σ. 200-205).

ΑΦΗΓΗΣΗ

I. ΑΦΗΓΗΣΗ

1. Ορισμός της αφήγησης (σ.σ. 210-211).

2. Αφηγηματικό περιεχόμενο και αφηγηματική πράξη (σ.σ. 212-214).

7. Αφηγηματικός χρόνος (σ.σ. 240-250)

Λεξιλόγιο σχετικό με τα θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση που ακολουθούν (σ.σ. 251-252).

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση (Γηρατειά και νεότητα. Χθες-Σήμερα-Αύριο. Αφηγήσεις για το παρελθόν και το μέλλον) (σ.σ. 252-258).

II. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ

Λεξιλόγιο (σ.σ. 262-263)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση. Το κωμικό και η σημασία του γέλιου (σ.σ. 264-271).

III. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ:

Συνοχή κειμένου (σ.σ. 272-274)

Συνοχή σε ένα αφηγηματικό κείμενο (σ.σ. 274-277)

ΤΟ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ (σ.σ. 280-295)

Β΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου

Από το βιβλίο Έκφραση – Έκθεση, Τεύχος Β΄ να διδαχτούν:

Η ΕΙΔΗΣΗ

I. Η ΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΛΙΟ

1. Το γεγονός και το σχόλιο στην είδηση (σ.σ. 14-17).

2. Προβολή και διαφοροποίηση της είδησης (σ.σ. 18-19)

3. Παρεμβολή ξένου σχολίου στην είδηση (σ. 20)

4. Διαπλοκή του γεγονότος με το σχόλιο στην είδηση (σ.σ. 21-22)

Λεξιλόγιο (σχετικό με το σχόλιο και την είδηση) (σ.σ. 23-25)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την πληροφόρηση, τη δημοσιογραφία, τον Τύπο) (σ.σ. 26-30)

II. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΔΗΣΗΣ

1. Η οργάνωση της είδησης (σ.σ. 32-35)

2. Η οπτική γωνία του δημοσιογράφου στην είδηση (σ.σ. 36-38)

3. Ο τίτλος της είδησης (σ.σ. 39-42)

4. Συντακτικά στοιχεία στην είδηση

α. Η σειρά των λεκτικών συνόλων στην είδηση (σ.σ. 43-44)

β. Ενεργητική και παθητική σύνταξη στην είδηση (σ. 45)

γ. Η χρήση των ονοματικών προσδιορισμών στην είδηση

Χρήση ονομάτων και επιθέτων (σ. 46)

δ. Ο προσδιορισμός του χρόνου στην είδηση (σ. 47)

5. Το σχόλιο πάνω σε μια είδηση (σ.σ. 48-53)

Λεξιλόγιο (σχετικό με το χρόνο) (σ.σ. 54-55)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας) (σ.σ. 56-63)

Οργάνωση του λόγου. Η χρήση του παραδείγματος στην ανάπτυξη παραγράφου και ευρύτερου κειμένου (σ.σ. 63-68).

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΙΔΗ

Βιογραφικά είδη (σ.σ. 71-72)

1. Βιογραφία, μυθιστορηματική βιογραφία (σ.σ. 73-76)

2. Βιογραφικό σημείωμα

α. Τα γεγονότα και τα σχόλια σε ένα βιογραφικό σημείωμα (σ.σ. 77-78)

β. Η δομή και το περιεχόμενο ενός βιογραφικού σημειώματος (σ.σ. 78-79)

Λεξιλόγιο βιογραφικού σημειώματος (σ.σ. 82-84)

4. Αυτοβιογραφικό σημείωμα

α. Σύγκριση ενός αυτοβιογραφικού σημειώματος με ένα βιογραφικό σημείωμα (σ. 86)

β. Το έμμεσο σχόλιο στο αυτοβιογραφικό σημείωμα (σ.σ. 86-87)

δ. Ο πρακτικός σκοπός ενός (αυτο)βιογραφικού σημειώματος (σ.σ. 89-94)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την εργασία και την επιλογή επαγγέλματος) (σ.σ. 95-103)

6. Ημερολόγιο (σ.σ. 108-111)

7. Συστατική επιστολή (σ.σ. 112-118)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με το χαρακτηρισμό ατόμου, τις στερεότυπες αντιλήψεις, το φυλετικό και κοινωνικό ρατσισμό) (σ.σ. 119-126)

Οργάνωση του λόγου:

I. Παράγραφος. Ανάπτυξη με σύγκριση και αντίθεση (σ.σ. 127-131)

II Ο ρόλος της αντίθεσης στη συνοχή του κειμένου.

α. Συνοχή προτάσεων και περιόδων (σ.σ. 132-133)

β. Συνοχή παραγράφων με αντιθετική σύνδεση

Ανάπτυξη δύο εννοιών σε ένα ευρύτερο κείμενο (σ.σ. 133-135)

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ – ΚΡΙΤΙΚΗ

I. Παρουσίαση και κριτική ενός βιβλίου

3. Βιβλιοκριτική

α. Λογοτεχνική κριτική (σ.σ.163-169)

β. Κριτική άλλων κειμένων (σ.170-171)

5. Απλή και διαδοχική υπόταξη (σ.175)

6. Οι αναφορικές προτάσεις (σ.σ.176-177)

Λεξιλόγιο (σχετικό με τα θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση που ακολουθούν) (σ. 178)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την τέχνη και την κριτική έργου τέχνης) (σ.σ. 179-189).

II. Παρουσίαση και κριτική μιας θεατρικής παράστασης

Λεξιλόγιο (σχετικό με τη θεατρική κριτική) (σ.σ. 203-205)

III Παρουσίαση και κριτική άλλων μορφών τέχνης

Λεξιλόγιο (σχετικό με την κριτική (σ.σ. 219-220)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την κριτική/αξιολόγηση του ατόμου και την αυτοκριτική) (σ.σ. 221-224)

IV. Οργάνωση του λόγου ορισμός και διαίρεση μιας έννοιας

1.Ορισμός (σ.σ. 226-230)

2.Διαίρεση (σ.σ. 231-236)

Σημειώσεις –Περίληψη

I. Σημειώσεις (σ. 240)

A. Σημειώσεις από γραπτό λόγο (σ.σ. 241-242)

1.Κρατώ σημειώσεις κατά παράγραφο (σ.σ. 243-248).

2.Εργάζομαι σε ευρύτερες (από την παράγραφο) νοηματικές ενότητες και κρατώ σημειώσεις (σ.σ.249-252).

3.Από τις σημειώσεις προχωρώ στο διάγραμμα του κειμένου (σ.σ. 253-257).

B. Σημειώσεις από προφορικό λόγο (σ.σ. 258-259)

II. Περίληψη

A. Περίληψη γραπτού λόγου

1.Πώς οδηγούμαι στην περίληψη (σ. 262)

- 2.Τι πρέπει να προσέχω σε μια περίληψη (σ. 263)
- 3.Συγκρίνω δύο περιλήψεις, μία εκτενή και μία συνοπτική του ίδιου κειμένου (σ.σ. 264-265)
- 4.Εξετάζω τη χρήση της ενεργητικής και της παθητικής σύνταξης σε μία περίληψη (σ.σ. 266-267)
- 5.Παρατηρώ περιλήψεις από ποικίλα κείμενα (σ.σ. 268-273)

B. Περίληψη προφορικού λόγου

1. Διαβάζω τη δημοσιογραφική περίληψη μιας συζήτησης (σ.σ. 274-275)
2. Παρουσιάζω σε προφορικό και γραπτό λόγο περίληψη μιας συζήτησης (σ. 276)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με τη λακωνική έκφραση και την προσπάθεια για εξοικονόμηση χρόνου στη σύγχρονη καθημερινή ζωή) (σ.σ. 277-286)

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ:

Για τον ορθό καταμερισμό και την αποδοτικότερη διδασκαλία της διδακτέας ύλης της Νεοελληνικής Γλώσσας του Ημερήσιου Γενικού Λυκείου είναι σκόπιμο:

1. να ληφθεί υπόψη το Πρόγραμμα Σπουδών για τη Γλωσσική Διδασκαλία στο Λύκειο (σ.79-105) που περιλαμβάνεται στο Πρόγραμμα Σπουδών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας Εκπ/σης. Θεωρητικές Επιστήμες (2000) και

2. να αξιοποιηθούν τα βιβλία Έκφραση-Έκθεση για το Γενικό Λύκειο-Θεματικοί Κύκλοι Γενικού Λυκείου και Γλωσσικές Ασκήσεις για το Γενικό Λύκειο.

Επίσης, οι διδάσκοντες/διδάσκουσες, στο πλαίσιο της υλοποίησης των εκάστοτε διδακτικών στόχων και του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου, μπορούν να χρησιμοποιούν κατά περίπτωση κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό (κείμενα, δραστηριότητες κ.ά.) και από άλλες πηγές, με σκοπό την περαιτέρω εξοικείωση των μαθητών/μαθητριών με ποικίλα κειμενικά είδη και την καλλιέργεια της ικανότητάς τους να κατανοούν και να παράγουν επιτυχώς προφορικό και γραπτό λόγο.

Γ΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Από το βιβλίο Έκφραση –Έκθεση, Τεύχος Β΄ να διδαχτούν:

Η ΕΙΔΗΣΗ

I. Η ΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΛΙΟ

1. Το γεγονός και το σχόλιο στην είδηση (σ.σ. 14-17).
  2. Προβολή και διαφοροποίηση της είδησης (σ.σ. 18-19)
  3. Παρεμβολή ξένου σχολίου στην είδηση (σ. 20)
  4. Διαπλοκή του γεγονότος με το σχόλιο στην είδηση (σ.σ. 21-22)
- Λεξιλόγιο (σχετικό με το σχόλιο και την είδηση) (σ.σ. 23-25)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την πληροφόρηση, τη δημοσιογραφία, τον Τύπο) (σ.σ. 26-30)

II. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΔΗΣΗΣ

1. Η οργάνωση της είδησης (σ.σ. 32-35)
2. Η οπτική γωνία του δημοσιογράφου στην είδηση (σ.σ. 36-38)

3. Ο τίτλος της είδησης (σ.σ. 39-42)
4. Συντακτικά στοιχεία στην είδηση
  - α. Η σειρά των λεκτικών συνόλων στην είδηση (σ.σ. 43-44)
  - β. Ενεργητική και παθητική σύνταξη στην είδηση (σ. 45)
  - γ. Η χρήση των ονοματικών προσδιορισμών στην είδηση
Χρήση ονομάτων και επιθέτων (σ. 46)
  - δ. Ο προσδιορισμός του χρόνου στην είδηση (σ. 47)
5. Το σχόλιο πάνω σε μια είδηση (σ.σ. 48-53)
Λεξιλόγιο (σχετικό με το χρόνο) (σ.σ. 54-55)
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας) (σ.σ. 56-63)
Οργάνωση του λόγου. Η χρήση του παραδείγματος στην ανάπτυξη παραγράφου και ευρύτερου κειμένου (σ.σ. 63-68).

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΙΔΗ

- Βιογραφικά είδη (σ.σ. 71-72)
1. Βιογραφία, μυθιστορηματική βιογραφία (σ.σ. 73-76)
  2. Βιογραφικό σημείωμα
    - α. Τα γεγονότα και τα σχόλια σε ένα βιογραφικό σημείωμα (σ.σ. 77-78)
    - β. Η δομή και το περιεχόμενο ενός βιογραφικού σημειώματος (σ.σ. 78-79)
Λεξιλόγιο βιογραφικού σημειώματος (σ.σ. 82-84)
  4. Αυτοβιογραφικό σημείωμα
    - α. Σύγκριση ενός αυτοβιογραφικού σημειώματος με ένα βιογραφικό σημείωμα (σ. 86)
    - β. Το έμμεσο σχόλιο στο αυτοβιογραφικό σημείωμα (σ.σ. 86-87)
    - δ. Ο πρακτικός σκοπός ενός (αυτο)βιογραφικού σημειώματος (σ.σ. 89-94)
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την εργασία και την επιλογή επαγγέλματος) (σ.σ. 95-103)
  6. Ημερολόγιο (σ.σ. 108-111)
  7. Συστατική επιστολή (σ.σ. 112-118)
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με το χαρακτηρισμό ατόμου, τις στερεότυπες αντιλήψεις, το φυλετικό και κοινωνικό ρατσισμό) (σ.σ. 119-126)
Οργάνωση του λόγου:
    - I. Παράγραφος. Ανάπτυξη με σύγκριση και αντίθεση (σ.σ. 127-131)
    - II Ο ρόλος της αντίθεσης στη συνοχή του κειμένου.
      - α. Συνοχή προτάσεων και περιόδων (σ.σ. 132-133)
      - β. Συνοχή παραγράφων με αντιθετική σύνδεση
Ανάπτυξη δύο εννοιών σε ένα ευρύτερο κείμενο (σ.σ. 133-135)

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ – ΚΡΙΤΙΚΗ

I. Παρουσίαση και κριτική ενός βιβλίου

3. Βιβλιοκριτική

α. Λογοτεχνική κριτική (σ.σ. 163-169)

β. Κριτική άλλων κειμένων (σ.σ. 170-171)

5. Απλή και διαδοχική υπόταξη (σ.175)

6. Οι αναφορικές προτάσεις (σ.σ. 176-177)

Λεξιλόγιο (σχετικό με τα θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση που ακολουθούν) (σ. 178)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την τέχνη και την κριτική έργου τέχνης) (σ.σ. 179-189).

I

I. Παρουσίαση και κριτική μιας θεατρικής παράστασης

Λεξιλόγιο (σχετικό με τη θεατρική κριτική) (σ.σ. 203-205)

III Παρουσίαση και κριτική άλλων μορφών τέχνης

Λεξιλόγιο (σχετικό με την κριτική (σ.σ. 219-220)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την κριτική/αξιολόγηση του ατόμου και την αυτοκριτική) (σ.σ. 221-224)

IV. Οργάνωση του λόγου · ορισμός και διαίρεση μιας έννοιας

1.Ορισμός (σ.σ. 226-230)

2.Διαίρεση (σ.σ. 231-236)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΠΕΡΙΛΗΨΗ

I. Σημειώσεις (σ. 240)

A. Σημειώσεις από γραπτό λόγο (σ.σ. 241-242)

1.Κρατώ σημειώσεις κατά παράγραφο (σ.σ. 243-248).

2.Εργάζομαι σε ευρύτερες (από την παράγραφο) νοηματικές ενότητες και κρατώ σημειώσεις (σ.σ.249-252).

3. Από τις σημειώσεις προχωρώ στο διάγραμμα του κειμένου (σ.σ. 253-257).

B. Σημειώσεις από προφορικό λόγο (σ.σ. 258-259)

II. Περίληψη

A. Περίληψη γραπτού λόγου

1.Πώς οδηγούμαι στην περίληψη (σ. 262)

2. Τι πρέπει να προσέχω σε μια περίληψη (σ. 263)

3. Συγκρίνω δύο περιλήψεις, μία εκτενή και μία συνοπτική του ίδιου κειμένου (σ.σ. 264-265)

4. Εξετάζω τη χρήση της ενεργητικής και της παθητικής σύνταξης σε μία περίληψη (σ.σ. 266-267)

5. Παρατηρώ περιλήψεις από ποικίλα κείμενα (σ.σ. 268-273)

B. Περίληψη προφορικού λόγου

1. Διαβάζω τη δημοσιογραφική περίληψη μιας συζήτησης (σ.σ. 274-275)

2. Παρουσιάζω σε προφορικό και γραπτό λόγο περίληψη μιας συζήτησης (σ.σ. 276)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με τη λακωνική έκφραση και την προσπάθεια για εξοικονόμηση χρόνου στη σύγχρονη καθημερινή ζωή) (σ. 277-286)

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ:

Για τον ορθό καταμερισμό και την αποδοτικότερη διδασκαλία της διδακτέας ύλης της Νεοελληνικής Γλώσσας του Εσπερινού Γενικού Λυκείου είναι σκόπιμο:

1. να ληφθεί υπόψη το Πρόγραμμα Σπουδών για τη Γλωσσική Διδασκαλία στο Λύκειο (σ.79-105) που περιλαμβάνεται στο Πρόγραμμα Σπουδών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας Εκπ/σης. Θεωρητικές Επιστήμες (2000) και

2. να αξιοποιηθούν τα βιβλία Έκφραση-Έκθεση για το Γενικό Λύκειο-Θεματικοί Κύκλοι Γενικού Λυκείου και Γλωσσικές Ασκήσεις για το Γενικό Λύκειο (σύμφωνα με την κατανομή της διδακτέας ύλης στο Εσπερινό Γενικό Λύκειο).

Επίσης, οι διδάσκοντες/διδάσκουσες, στο πλαίσιο της υλοποίησης των εκάστοτε διδακτικών στόχων και του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου, μπορούν να χρησιμοποιούν κατά περίπτωση κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό (κείμενα, δραστηριότητες κ.ά.) και από άλλες πηγές, με σκοπό την περαιτέρω εξοικείωση των μαθητών/μαθητριών με ποικίλα κειμενικά είδη και την καλλιέργεια της ικανότητάς τους να κατανοούν και να παράγουν επιτυχώς προφορικό και γραπτό λόγο.

Για την εξέταση του μαθήματος στη Β΄ και στη Γ΄ τάξη του Ημερήσιου και του Εσπερινού Γενικού Λυκείου και στη Δ΄ τάξη του Εσπερινού Γενικού Λυκείου ισχύει ό,τι προβλέπεται στο Π.Δ. 48/2012 (ΦΕΚ Α΄ 97) και στο ΦΕΚ Α΄ 119 που αφορά σε διόρθωση σφάλματος στο Π.Δ.48/2012 (ΦΕΚ Α΄ 97).

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ (μάθημα επιλογής)

Α΄ τάξη Γενικού Λυκείου

Α) Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ)

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας του μαθήματος επιλογής «Ελληνικός και Ευρωπαϊκός πολιτισμός», της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου θα ισχύσει το υπάρχον Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος Επιλογής της Α΄ Τάξης Ενιαίου Λυκείου «Ο Ευρωπαϊκός Πολιτισμός και οι Ρίζες του».

Β) Βιβλίο

Ως διδακτικό εγχειρίδιο, για το σχολικό έτος 2013-2014 ορίζεται το βιβλίο με τίτλο: «Ο Ευρωπαϊκός Πολιτισμός και οι ρίζες του» των: Α. Λιάκου, Ε. Γαζή, Γ. Κόκκινου, Ι. Πεντάζου και Γ.Σμπιλίρη. **Το βιβλίο θα μετονομαστεί σε «Ελληνικός και Ευρωπαϊκός Πολιτισμός».**

Γ) Διδακτέα ύλη και οδηγίες διδασκαλίας του μαθήματος

Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τον βαθμό σύνδεσης της ιστορικής πορείας του Ελληνισμού με τις εξελίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο.

Βασικός στόχος είναι να γνωρίσουν την ιστορική πορεία της διαμόρφωσης των αντιλήψεων για την Ευρώπη από την αρχαιότητα έως σήμερα. Ειδικότερα, χρειάζεται να κατανοήσουν τη σημασία του όρου «Ευρώπη» και τα γεωγραφικά της όρια, να συνειδητοποιήσουν ότι ο όρος δεν αποτέλεσε στοιχείο ταυτότητας για τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό αλλά συνδέθηκε πιο στενά με τον Χριστιανισμό και να αντιληφθούν ότι η παρουσία άλλων λαών βοήθησε τους ευρωπαϊκούς λαούς στη συνειδητοποίηση της ενότητάς τους. Στο πλαίσιο του μαθήματος, οι μαθητές θα γνωρίσουν, πώς συγκροτήθηκε, κατά την Αναγέννηση η πολιτισμική ταυτότητα των Ευρωπαίων και θα εκτιμήσουν τον ρόλο του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού στη διαμόρφωσή της. Θα κατανοήσουν, επίσης, πώς η Μεταρρύθμιση επηρέασε την κοινωνική και πολιτική κατάσταση της εποχής καθώς συνδέθηκε με την ανάδυση της εθνικής συνείδησης, ενίσχυσε την τάση των ανθρώπων να παρακάμπτουν την αυθεντία και οδήγησε στην αυτονόμηση του ατόμου. Θα αποκτήσουν την ικανότητα να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά της αναγεννησιακής τέχνης και να εμβαθύνουν στους λόγους που οδήγησαν στην πρόοδο της επιστήμης. Εκτός αυτών, θα γνωρίσουν πώς αντιμετώπισαν οι Ευρωπαίοι τους εξευρωπαϊκούς λαούς, πώς σταδιακά μεταβλήθηκε η εικόνα που είχαν για τον δικό τους πολιτισμό και πώς επέδρασε ο Διαφωτισμός στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Σε ό,τι αφορά την συνειδητοποίηση του τρόπου διαμόρφωσης των κοινών ευρωπαϊκών χαρακτηριστικών είναι σημαντικό οι μαθητές να αντιληφθούν τις αλλαγές που προκάλεσε η Γαλλική Επανάσταση σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο και να συνειδητοποιήσουν την επίδρασή της στους άλλους λαούς και ιδίως στους Έλληνες να κατανοήσουν για ποιους λόγους η Βιομηχανική Επανάσταση ξεκίνησε από την Ευρώπη, πώς μετέβαλε τον ευρωπαϊκό πολιτισμό, με ποιον τρόπο η εκβιομηχάνιση επηρέασε την πολιτική ιδεολογία και τα κοινωνικά κινήματα και πώς το κράτος δικαίου μετασχηματίστηκε σε κράτος πρόνοιας, το οποίο αποτελεί βασικό στοιχείο της ευρωπαϊκής κοινωνίας να αποκτήσουν αδρομερή γνώση των κινήματων του ρομαντισμού και του κλασικισμού και να διακρίνουν πώς εκφράζεται η ευρωπαϊκότητα στην τέχνη. Τέλος, να γνωρίσουν τα στάδια προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και να συνειδητοποιήσουν τους λόγους που οδήγησαν στη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Για το σχολικό έτος 2013-2014 να διδαχθεί η παρακάτω ύλη:

ΜΕΡΟΣ Α΄ : Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ	
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
1. Η Ευρώπη της Αρχαιότητας	<ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίσουν σε γενικές γραμμές οι μαθητές τις αντιλήψεις του αρχαίου κόσμου σχετικά με τη θέση και τα γεωγραφικά όρια της Ευρώπης. • Να κατανοήσουν τις διαφοροποιήσεις του όρου «Ευρώπη» σε σχέση με τις μεταβαλλόμενες ιστορικές συνθήκες από την Αρχαιότητα ως τον Μεσαίωνα.

2. Η Ευρώπη του Μεσαίωνα	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοήσουν τις διαδικασίες της σταδιακής σύνδεσης της «Ευρώπης» με τη «Χριστιανοσύνη». • Να αντιληφθούν τη σημασία που έχει η παρουσία άλλων λαών και η σχέση με αυτούς για την εικόνα που σχηματίζουν οι Ευρωπαίοι για τον εαυτό τους.
3. Οι Ευρωπαίοι της Αναγέννησης	<ul style="list-style-type: none"> • Να συνειδητοποιήσουν πως διαμορφώνεται η νέα κοινή πολιτισμική ταυτότητα των Ευρωπαϊκών λαών. • Να κατανοήσουν πώς αξιολογούνται οι κληρονομίες του παρελθόντος και να εκτιμήσουν το ρόλο της ελληνικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας στη διαμόρφωση του νέου ανθρώπου.
4. Ευρώπη και Ευρωπαίοι στον αιώνα των θρησκευτικών πολέμων	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοήσουν πώς η θρησκευτική μεταρρύθμιση οδήγησε στην εσωτερίκευση της ηθικής και την αυτονόμηση του ατόμου. • Να εντοπίσουν τα στοιχεία σύνδεσης ανάμεσα στις θρησκευτικές μεταβολές και τις εθνικές διαφοροποιήσεις.
5. Η αυτονόμηση της Τέχνης	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν την ιδιαιτερότητα της Ευρωπαϊκής τέχνης κατά την Αναγέννηση και τις διαφορές μεταξύ αυτής και της τέχνης του παρελθόντος. • Να συσχετίσουν την τέχνη με τα άλλα πεδία έκφρασης της ανθρώπινης δραστηριότητας κατά την ίδια περίοδο.
6. Η Ευρώπη των αντιφάσεων: επιστήμη ή μαγεία;	<ul style="list-style-type: none"> • Να εμβαθύνουν στους παράγοντες που οδήγησαν στην πρόοδο των επιστημών και στη σημασία τους για τη διαμόρφωση του νέου ανθρώπου. • Να κατανοήσουν τις αντιφάσεις που παρατηρούνται στην προσπάθεια των λογίων να εξηγήσουν την φύση των πραγμάτων και να ερμηνεύσουν τη σημασία τους.
7. Η Ευρώπη και οι εξωευρωπαϊκοί λαοί	<ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίσουν την «εικόνα» που σχηματίζουν οι Ευρωπαίοι για τους εξωευρωπαϊκούς λαούς και τις διαδικασίες σχηματισμού της και να συνειδητοποιήσουν ότι αυτή σχετίζεται με την εικόνα που διαμόρφωσαν για τον εαυτό τους. • Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη αξιολόγησης των λαών με βάση την ιδιαιτερότητα και την πολιτισμική προσφορά τους μέσα στις δεδομένες συνθήκες ύπαρξής τους. Να αναγάγουν σε αξία τον σεβασμό της διαφορετικότητας και της ιστορικής ιδιομορφίας.
8. Η κριτική του Ορθού Λόγου	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοήσουν τη σημασία του Ορθού Λόγου για τις αλλαγές που παρατηρούνται στην κοινωνία, την οικονομία, την πολιτική, την επιστήμη, τη θρησκεία, την τέχνη. • Να συνεξετάσουν τις κυριότερες διαστάσεις του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και να προσδιορίσουν τις συνέπειές του στις σχέσεις των Ευρωπαίων με άλλους λαούς και στην εικόνα που σχηματίζουν για τον εαυτό τους.
9. Η Ευρώπη της Εξουσίας και της Πολιτικής	<ul style="list-style-type: none"> • Να αντιληφθούν την μεγάλη τομή που σημειώνεται στην πολιτική σκέψη και δράση και να διακρίνουν τις διαφορές σε σχέση με το παρελθόν. • Να εμβαθύνουν σε βασικές διαστάσεις της νέας πολιτικής σκέψης και στις νέες πολιτικές έννοιες.

ΜΕΡΟΣ Β΄: Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

(Το πέμπτο και το έβδομο κεφάλαιο να διδαχθούν περιληπτικά)

1. Η Γαλλική Επανάσταση	<ul style="list-style-type: none"> • Να εκτιμήσουν τη σημασία της Γαλλικής Επανάστασης για τη στάση των Ευρωπαίων απέναντι σε αξίες και θεσμούς προεπαναστατικούς. • Να γνωρίσουν την απήχηση που είχε αυτή σε άλλους λαούς και κυρίως στους Έλληνες και να εντοπίσουν την επίδραση που είχε στη νέα αντίληψη των ορίων της Ευρώπης.
2. Η Βιομηχανική Επανάσταση	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοήσουν γιατί η Βιομηχανική Επανάσταση ξεκινά από την Ευρώπη και ειδικότερα από την Αγγλία. • Να εντοπίσουν τις αλλαγές που επέφερε η Βιομηχανική Επανάσταση και τα χαρακτηριστικά που προσέδωσε στον ευρωπαϊκό πολιτισμό.
3. Η Ευρώπη των Εθνών	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν την επίδραση που είχε η «αρχή των εθνοτήτων» στη διαμόρφωση της Ευρώπης και τη στάση των Ευρωπαίων απέναντι στους εξωευρωπαϊκούς λαούς. • Να εισαχθούν στο πνεύμα της θεωρητικής συζήτησης για την εθνική συνείδηση και το έθνος.
4. Η Ευρώπη των πολιτών	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοήσουν τη σχέση ανάμεσα στην εκβιομηχάνιση και τις πολιτικές ιδεολογίες και τα κοινωνικά κινήματα. • Να αποκτήσουν σαφή εικόνα για το κράτος πρόνοιας, να το συγκρίνουν με το κράτος δικαίου και να κατανοήσουν την ευρωπαϊκή προέλευση και υφή του.
5. Τα θεμέλια της επιστημονικής σκέψης και πρακτικής	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοήσουν τα μεθοδολογικά γνωρίσματα της επιστήμης του 19^{ου} αιώνα. • Να προσεγγίσουν την επιστήμη ως κοινωνική διαδικασία και να διακρίνουν τη σημασία της ως κριτηρίου ιεράρχησης των λαών.
6. Η Τέχνη του «ευ ζην»	<ul style="list-style-type: none"> • Να αποκτήσουν αδρομερή γνώση των κινήματων του ρομαντισμού και του κλασικισμού και να διακρίνουν πώς εκφράζεται η ευρωπαϊκότητα στην τέχνη. • Να ασκηθούν στην παρατήρηση και ερμηνεία των στοιχείων της τέχνης που τους περιβάλλουν στην καθημερινή ζωή και στο συσχετισμό της τέχνης με το εκάστοτε ιστορικό πλαίσιο.
7. Η πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση	<ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίσουν τους βασικούς σταθμούς της πορείας προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση. • Να κατανοήσουν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξε το αποτέλεσμα μακράς κήσης που είχε ως γονιμοποιά στοιχεία τις οδυνηρές μνήμες του παρελθόντος και τις προσδοκίες ενός ειρηνικού μέλλοντος.

Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Α) Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ)

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας του μαθήματος επιλογής «Ελληνικός και Ευρωπαϊκός πολιτισμός», της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου θα ισχύσει το υπάρχον Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος Επιλογής της Α΄ Τάξης Ενιαίου Λυκείου «Ο Ευρωπαϊκός Πολιτισμός και οι Ρίζες του».

B) Βιβλίο

Ως διδακτικό εγχειρίδιο, για το σχολικό έτος 2013-2014 ορίζεται το βιβλίο με τίτλο: «Ο Ευρωπαϊκός Πολιτισμός και οι ρίζες του» των: Α. Λιάκου, Ε. Γαζή, Γ. Κόκκινου, Ι. Πεντάζου και Γ.Σμπιλίρη. **Το βιβλίο θα μετονομαστεί σε «Ελληνικός και Ευρωπαϊκός Πολιτισμός».**

Γ) Διδακτέα ύλη

Για το **σχολικό έτος 2013-2014** να διδαχθεί η παρακάτω ύλη:

ΜΕΡΟΣ Α΄: Η ΑΝΑΔΥΞΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ	
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
1. Η Ευρώπη της Αρχαιότητας	<ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίσουν σε γενικές γραμμές οι μαθητές τις αντιλήψεις του αρχαίου κόσμου σχετικά με τη θέση και τα γεωγραφικά όρια της Ευρώπης. • Να κατανοήσουν τις διαφοροποιήσεις του όρου «Ευρώπη» σε σχέση με τις μεταβαλλόμενες ιστορικές συνθήκες από την Αρχαιότητα ως τον Μεσαίωνα.
2. Η Ευρώπη του Μεσαίωνα	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοήσουν τις διαδικασίες της σταδιακής σύνδεσης της «Ευρώπης» με τη «Χριστιανοσύνη». • Να αντιληφθούν τη σημασία που έχει η παρουσία άλλων λαών και η σχέση με αυτούς για την εικόνα που σχηματίζουν οι Ευρωπαίοι για τον εαυτό τους.
3. Οι Ευρωπαίοι της Αναγέννησης	<ul style="list-style-type: none"> • Να συνειδητοποιήσουν πως διαμορφώνεται η νέα κοινή πολιτισμική ταυτότητα των Ευρωπαϊκών λαών. • Να κατανοήσουν πώς αξιολογούνται οι κληρονομίες του παρελθόντος και να εκτιμήσουν το ρόλο της ελληνικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας στη διαμόρφωση του νέου ανθρώπου.
4. Ευρώπη και Ευρωπαίοι στον αιώνα των θρησκευτικών πολέμων	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοήσουν πώς η θρησκευτική μεταρρύθμιση οδήγησε στην εσωτερίκευση της ηθικής και την αυτονόμηση του ατόμου. • Να εντοπίσουν τα στοιχεία σύνδεσης ανάμεσα στις θρησκευτικές μεταβολές και τις εθνικές διαφοροποιήσεις.
5. Η αυτονόμηση της Τέχνης	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν την ιδιαιτερότητα της Ευρωπαϊκής τέχνης κατά την Αναγέννηση και τις διαφορές μεταξύ αυτής και της τέχνης του παρελθόντος. • Να συσχετίσουν την τέχνη με τα άλλα πεδία έκφρασης της ανθρώπινης δραστηριότητας κατά την ίδια περίοδο.
6. Η Ευρώπη των αντιφάσεων: επιστήμη ή μαγεία;	<ul style="list-style-type: none"> • Να εμβαθύνουν στους παράγοντες που οδήγησαν στην πρόοδο των επιστημών και στη σημασία τους για τη διαμόρφωση του νέου ανθρώπου. • Να κατανοήσουν τις αντιφάσεις που παρατηρούνται στην προσπάθεια των λογίων να εξηγήσουν την φύση των πραγμάτων και να ερμηνεύσουν τη σημασία τους.

7. Η Ευρώπη και οι εξωευρωπαϊκοί λαοί	<ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίσουν την «εικόνα» που σχηματίζουν οι Ευρωπαίοι για τους εξωευρωπαϊκούς λαούς και τις διαδικασίες σχηματισμού της και να συνειδητοποιήσουν ότι αυτή σχετίζεται με την εικόνα που διαμόρφωσαν για τον εαυτό τους. • Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη αξιολόγησης των λαών με βάση την ιδιαιτερότητα και την πολιτισμική προσφορά τους μέσα στις δεδομένες συνθήκες ύπαρξής τους. Να αναγάγουν σε αξία τον σεβασμό της διαφορετικότητας και της ιστορικής ιδιομορφίας.
8. Η κριτική του Ορθού Λόγου	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοήσουν τη σημασία του Ορθού Λόγου για τις αλλαγές που παρατηρούνται στην κοινωνία, την οικονομία, την πολιτική, την επιστήμη, τη θρησκεία, την τέχνη. • Να συνεξετάσουν τις κυριότερες διαστάσεις του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και να προσδιορίσουν τις συνέπειές του στις σχέσεις των Ευρωπαίων με άλλους λαούς και στην εικόνα που σχηματίζουν για τον εαυτό τους.
9. Η Ευρώπη της Εξουσίας και της Πολιτικής	<ul style="list-style-type: none"> • Να αντιληφθούν την μεγάλη τομή που σημειώνεται στην πολιτική σκέψη και δράση και να διακρίνουν τις διαφορές σε σχέση με το παρελθόν. • Να εμβαθύνουν σε βασικές διαστάσεις της νέας πολιτικής σκέψης και στις νέες πολιτικές έννοιες.

Όσον αφορά τις οδηγίες διδασκαλίας του μαθήματος για το σχολικό έτος 2013-2014 ισχύει ό,τι και για την Α΄ Ημερησίου ΓΕΛ .

ΝΕΟΤΕΡΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ (μάθημα επιλογής)

Β΄ τάξη Γενικού Λυκείου

Η μέθοδος διδασκαλίας καθώς και ο ενδεικτικός προγραμματισμός της ύλης περιλαμβάνονται στο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ (μάθημα επιλογής)

Γ΄ τάξη Γενικού Λυκείου

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας της Τέχνης είναι ευθύγραμμο χρονολογικά, και η γνώση της επόμενης περιόδου βασίζεται στην κατανόηση της προηγούμενης. Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια του βιβλίου του μαθητή . Ο εκπαιδευτικός κατά την κρίση του εμβαθύνει μόνο στα σημεία που θεωρεί σημαντικότερα σε σχέση με τους διδακτικούς στόχους του ΑΠΣ και το επίπεδο

των μαθητών. Η διδασκαλία συμπληρώνεται με προβολές σχετικών βιντεοταινιών και εικόνων, επισκέψεις σε εκθέσεις και μουσεία και άλλες δραστηριότητες.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ (μάθημα επιλογής)

Γ΄ τάξη Γενικού Λυκείου

Ο διδάσκων οργανώνει (από κοινού με τους μαθητές) την ύλη που θα διδάξει. Η ύλη που θα επιλεγεί, **όχι λιγότερη από 100 σελίδες**, θα πρέπει να περιέχει θέματα και από τις 3 ενότητες του βιβλίου.

Οι διδάσκοντες να ενημερωθούν ενυπόγραφα.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Εσωτ. Διανομή

- Δ/νση Σπουδών Δ.Ε., Τμήμα Α΄
- Δ/νση Εκκλησιαστικής Εκπ/σης
- Δ/νση Ιδιωτικής Εκπ/σης
- Δ/νση Π.Ο.Δ.Ε.
- Δ/νση Ειδικής Αγωγής
- ΣΕΠΕΔ